

महाराष्ट्रची संक्षिप्त सांख्यिकी
२००८

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF MAHARASHTRA STATE
2008**

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
DIRECTORATE OF ECONOMICS & STATISTICS,
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, MUMBAI

Website - <http://mahades.maharashtra.gov.in>

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
२००८

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF MAHARASHTRA STATE
2008**

किंमत:- ४०४/-

Price:- 404/-

अर्थ व सांख्यिकी संचालक

महाराष्ट्र शासन, मुंबई

The Director of Economics and Statistics
Government of Maharashtra, Mumbai

प्रस्तावना

‘महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी’ हे प्रकाशन २००८ या संदर्भवर्षासाठी तयार करण्यात आले असून सदर प्रकाशनाच्या मालिकेतील हा ४८ वा अंक आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक व आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत् आकडेवारी थोडक्यात सादर करणे हा या प्रकाशनाचा मुख्य उद्देश आहे. अद्ययावत् माहिती उपलब्ध करून देण्याच्या प्रयत्नांमुळे या प्रकाशनात समाविष्ट केलेली काही आकडेवारी/अंदाज अस्थायी स्वरूपाचे आहेत.

२. या प्रकाशनातील सुरुवातीच्या तक्त्यांत महाराष्ट्र राज्य व भारताची सामाजिक व आर्थिक बाबींची तुलनात्मक माहिती देण्यात आली आहे व शेवटच्या तक्त्यांत राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक प्रगतीबाबतच्या काही निवडक निर्देशकांचे कल समाविष्ट करण्यात आले आहेत.

३. हे प्रकाशन तयार करण्याच्या कामी राज्य, केंद्र शासनाचे संबंधित विभाग, तसेच निमसरकारी संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले, त्याबद्दल हे संचालनालय त्यांचे आभारी आहे.

मुंबई,
दिनांक : डिसेंबर, २०१०

शै.मू.अपराजित
अर्थ व सांख्यिकी संचालक,
महाराष्ट्र शासन

PREFACE

This issue of ' Handbook of Basic Statistics of Maharashtra State' for the year 2008 is the 48th issue in the series. The main objective of this publication is to present up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of State Economy in a concise form. In an attempt to use latest available data for this publication some of the data / estimates used and included is provisional.

2. For comparison of the socio-economic aspects of the State with those of India, the relevant data for India have also been simultaneously depicted in the tables prior to the main tables. Data on the trends of some selected socio-economic indicators are presented at the end of this publication.

3. The co-operation extended by various departments of the State Government, Central Government and autonomous organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

Mumbai,
Dated : December, 2010

S.M.Aparajit
Director of Economics and Statistics,
Government Of Maharashtra

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी २००८
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE
2008

(वर्ष ४८)

अनुक्रमणिका/CONTENTS

[Vol. XLVIII]

विषय	पृष्ठ	Subject
	PAGE	
प्रस्तावना		Preface
दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र राज्य —		Maharashtra State at a glance —
(I) सामान्य माहिती	1	General information
(II) भारताशी तुलना	2	Comparison with India
1. हवामान		
1.1. निवडक केंद्रांतील कमाल व किमान तापमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस	10	Maximum & minimum temperature, rainy days and annual rainfall at selected centres
2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		
2.1. पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या	12	Districtwise number of males, females and households
2.2. जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या	14	Districtwise rural and urban population
2.3. जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता	16	Districtwise area and population density
2.4. जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (टक्के)	18	Districtwise percentage of literacy
2.5. १९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवार्षिक बदल	20	Decadal variation in population since 1901
2.6. लोकसंख्या-गटानुसार नागरी लोकसंख्या	21	Urban population by population size
2.7. राज्यातील गावांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण	22	Classification of villages in the state by population
2.8. एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकुले	28	Cities/Urban Agglomerations with population of 1,00,000 or above
2.9. काम करणा-यांचे व न करणा-यांचे वर्गीकरण	31	Classification of workers and non-workers
2.10. काम न करणा-या व्यक्तींचे कार्यप्रकारानुसार वर्गीकरण	32	Classification of persons not at work by type of activity
2.11. अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या	34	Population of scheduled castes and scheduled tribes
2.12. महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची प्रकारानुसार संख्या	36	Disabled population in Maharashtra State by type of disability
2.13. वयोगटानुसार लोकसंख्या	38	Population according to age groups
2.14. धर्मानुसार लोकसंख्या	40	Population by religion

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
2.15. २०२६ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या	41	Annual estimates of population upto 2026
2.16. राज्यात स्थलांतरित झालेल्या स्त्री-पुरुषांची स्थलांतराच्या कारणानुसार संख्या	42	No. of Inmigrants in the state by sex and reasons for migration
2.17. पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष	43	Migrants by sex and place of last residence
2.18. कुटुंबे व त्यांतील व्यक्तींची बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार संख्या	47	Households and household population by languages mainly spoken
3. शेती		Agriculture
3.1. जमिनीचा वापर	48	Land utilisation
3.2. जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र	49	Districtwise culturable area and cultivated area
3.3. प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन	51	Area & production of principal crops
3.4. जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन	52	Districtwise area and production of principal crops
3.5. प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक	60	Index numbers of production of principal crops
3.6. मृदूसंधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती	62	Progress under soil conservation and land development, etc.
3.7. रासायनिक खतांचे वाटप	63	Distribution of chemical fertilisers
3.8. शेतीची अवजारे	64	Agricultural implements
3.9. वीज पुरवठा केलेले शेतीपंप	65	Agricultural pumps energised
3.10. महाराष्ट्रातील एकूण वहित धारण जमिनी, त्यांचे क्षेत्र व सरासरी	67	Number, area and average size of operational holdings in Maharashtra
3.11. पूर्ण झालेले पाटबंधारे प्रकल्प, त्यांची निर्मित सिंचनक्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र	68	Irrigated projects completed, irrigation potential created and actual irrigated area
3.12. शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत् प्रकल्प	69	Government's hydro-electrical projects commissioned
4. पशुसंवर्धन		Animal Husbandry
4.1. पशुधन	70	Livestock population
4.2. जिल्हावार पशुधन	74	Districtwise Livestock population
4.3. पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती	76	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry
4.4. शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्ध शाळांमार्फत झालेले दुधाचे संकलन व वितरण	78	Collection and distribution of milk by dairies in Government and Co-operative sectors
4.5. दुग्धजन्य पदार्थांची उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे	79	Milk products and milk chilling centres

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
5. मत्स्यव्यवसाय		Fisheries
5.1. विविध खारवण आवारांत झालेली माशांची आवक, खारवण्यासाठी झालेला मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे	80	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish cured
5.2. मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती	81	Miscellaneous statistics relating to fisheries
5.3. मासळीच्या प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन	83	Varietywise marine fish production
5.4. मत्स्योत्पादनाचा वापर (सागरी व भूजल)	85	Disposition of fish catch (Marine and inland)
6. वने		Forests
6.1. वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण	86	Classification of forest areas
6.2. मुख्य आणि गौण वनोत्पादने	87	Major and minor forest produce
7. उद्योग आणि खाणकाम		Industry and Mining
7.1. चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण	88	Classification of working factories according to working strength
7.2. उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार कारखान्यांची व त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या	89	No of factories and average daily employment there in according to major groups of industries
7.3. जिल्हावार चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या	91	Districtwise No. of working factories and average daily No. of workers
7.4. उद्योग गटानुसार उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी	93	Productive capital, output and value added according to Industry Groups
7.5. सुती कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी (टक्के)	95	Average percentage of absenteeism in the cotton textile industry
7.6. औद्योगिक विवाद	96	Industrial disputes
7.7. कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)	97	Working of cotton textile industry (Mill sector)
7.8. खनिज उत्पादन	98	Mineral production
7.9. औद्योगिक उत्पादन	99	Industrial production
8. वीज		Electricity
8.1. विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर	100	Installed capacity, generation and consumption of electricity
8.2. विद्युतीकरण झालेल्या नगरांची व खेड्यांची संख्या	101	No. of Towns and villages electrified

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
9. संयुक्त भांडवली संस्था		Joint Stock Companies
9.1. ३१ मार्च २००६ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था	103	Number of joint stock companies as on 31st March 2006
10. बँका		Banks
10.1. बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या	105	Districtwise no. of places having banking offices & number of banking offices
11. सहकार		Co-operation
11.1. महाराष्ट्र राज्यातील सहकारी संस्थांबाबतची माहिती	107	Details of Co-operative societies in Maharashtra State
12. परिवहन आणि दळणवळण		Transport and Communications
12.1. रस्त्यांचे प्रकार व पृष्ठभागानुसार रस्त्यांची लांबी	108	Road length according to types of road and surface
12.2. महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी	109	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation
12.3. वापरात असलेली मोटार वाहने	110	Motor vehicles in operation
12.4. परिवहनाची व इतर वाहने	111	Transport & non-transport vehicles
12.5. वाहन चालकांचे व्यावसायिक व बिगर-व्यावसायिक परवाने	112	Professional and non-professional driving licences
12.6. लोहमार्गाची लांबी	113	Railway route length
12.7. टपाल कार्यालये व तार कार्यालयांची संख्या	114	Number of post offices and telegraph offices
13. जहाज वाहतूक		Shipping
13.1. मुंबई बंदरात प्रवेश केलेल्या जहाजांची संख्या व वजन	115	Number and tonnage of vessels entered in Mumbai Port
13.2. मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल	116	Cargo handled at the docks and Port in Mumbai Port
13.3. निवडक गौण बंदरांतून हलविलेला (आयात व निर्यात) माल	117	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports
13.4. गौण बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक	118	Passenger traffic at the minor ports
14. देशांतर्गत व्यापार		Inland Trade
14.1. महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार	119	Inland Trade of Maharashtra

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
15. शिक्षण		Education
15.1. शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण	121	Institutions and enrolment by type of education
15.2. जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण	124	Districtwise primary and secondary education
15.3. शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रशिक्षणार्थींच्या प्रशिक्षणार्थींच्या मंजूर जागा	126	Number of Government and Non-Government industrial training institutions and seats sanctioned
15.4. शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल	127	Results of the final examinations of Government and non-Government Industrial Training Institutes(I.T.I.s)
15.5. शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी	128	Classification of apprentice trainees
15.6. माध्यमिक व उच्चमाध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा व विद्यार्थी संख्या	129	Secondary and higher secondary technical schools and students
15.7. तांत्रिक आणि व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यांतील प्रवेशक्षमता	130	Technical and vocational institutes according to type of syllabus and their intake capacity
15.8. प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणा-या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता	131	Number of Government and non-Government institutions teaching certificate course and their intake capacity
16. जीवनविषयक आकडेवारी		Vital Statistics
16.1. निरनिराळ्या पद्धतीनुसार कुटुंब नियोजन करणा-यांची जिल्हावार संख्या	132	Districtwise number of persons using various family planning methods
16.2. नमुना नोंदणी पद्धतीने काढलेले जन्म, मृत्यू व बालमृत्यू दर	134	Birth, Death and Infant Mortality Rates by Sample Registration System
16.3. उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा	135	Medical facilities available
17. पोलीस आणि गुन्हे		Police and Crimes
17.1. पोलीस स्टेशने आणि पोलीसांची संख्या	136	Police stations and police forces
17.2. भारतीय दंडसंहितेखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून)	137	Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code
18. कारागृहे		Prisons
18.1. कारागृहांची व कैद्यांची संख्या	138	Number of prisons and convicts

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
19. घरबांधणी		Housing
19.1. घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी	139	Classification of houses according to use
19.2. वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण	141	Classification of households according to rooms occupied
19.3(A) राहत्या घराच्या छप्परांसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण	142	Classification of households by predominant material of roof of house occupied
19.3(B) राहत्या घराच्या भिंतींसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण	142	Classification of households by predominant material of walls of house occupied
19.4. बेघर व संस्थांत राहणारे लोक	144	Houseless and institutional population
19.5. खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या	146	Households by number of rooms occupied
20. स्थानिक स्वराज्य संस्था		Local Self-Govt. Institution
20.1. ग्रामपंचायतींची व्याप्ती, स्वनिर्मित उत्पन्न आणि खर्च	150	Coverage, self-raised income and expenditure of Village Panchayats
20.2. नगरपरिषदांबाबत माहिती	151	Constitution of Municipal Councils
20.3. महानगरपालिकांबाबत माहिती	153	Constitution of Municipal Corporations
20.4. नगरपरिषदांचे व महानगरपालिकांचे उत्पन्न व खर्च	154	Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporations
20.5. जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च	156	Income & expenditure of Zilla Parishads
20.6. स्थानिक स्वराज्य संस्थांची प्रकरानुसार संख्या	158	Local Self-Govt. Institution by types
21. सार्वत्रिक निवडणुका		General Elections
21.1. सार्वत्रिक निवडणुकांचे निकाल	159	Results of general elections
21.2. उमेदवारांचे पक्ष संलग्नतेनुसार वर्गीकरण	160	Candidates according to party affiliations
22. किंमत निर्देशांक		Price Indices
22.1. अखिल भारतीय घाऊक किंमतीचे निर्देशांक (नवीन मालिका)	161	All India wholesale price index numbers (New Series)
22.2. कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (नवीन मालिका)	162	Consumer price index numbers for working class (New Series)
22.3. महाराष्ट्रातील ग्रामीण भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक	164	Consumer price index numbers for selected essential items for rural Maharashtra
22.4. महाराष्ट्रातील नागरी भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक	165	Consumer price index numbers for selected essential items for urban Maharashtra

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
22.5. निवडक केंद्रांमधील नागरी श्रमिकेतर कर्मचा-यांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक	166	Consumer price index numbers for urban non-manual employees at selected centers
22.6. महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक	167	Consumer price index numbers for agricultural labourers in Maharashtra
23. रोजगार		Employment
23.1. काम करणा-यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) औद्योगिक गटानुसार वर्गीकरण	168	Industrial classification of persons at work (other than cultivators)
23.2. काम करणा-यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) व्यवसायानुसार वर्गीकरण	169	Occupational classification of persons at work (other than cultivators)
23.3. रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शन केंद्रांसंबंधित माहिती	170	Employment and Self-employment guidance centre statistics
23.4. राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचारी	171	State Government and Semi Government employees
23.5. श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचारी	173	Grade and Social groupwise State Government and Semi Government employees
23.6. सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार	174	Employment in public sector
23.7. दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्या संस्थांतील रोजगार	176	Employment under Shops and Commercial Establishments Act.
23.8. रोजगार हमी योजने खाली घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व यावरील खर्च	177	Categorywise number of works and expenditure incurred thereon under the Employment Guarantee Scheme
24. छापखाने व प्रकाशने		Presses and Publications
24.1. छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके	178	Printing presses, newspapers, books and periodicals
25. वार्षिक योजना		Annual Plans
25.1. महाराष्ट्राची दहावी पंचवार्षिक योजना - वर्षानिहाय व उप क्षेत्र निहाय सुधारित नियतव्यय आणि खर्च	180	Tenth Five-Year Plan of Maharashtra Yearwise and sub-sectionwise outlay and expenditure
26. राज्य वित्त		State Finance
26.1. राज्याची महसुली जमा	182	Revenue receipts of the State
26.2. महसुली लेखावरील खर्च	187	Expenditure on revenue account
26.3. राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथःकरण	198	Analysis of State Government Budget

विषय	पृष्ठ	Subject
	Page	
27. राज्य उत्पन्न		State Income
27.1. चालू आणि स्थिर किंमतीनुसार राज्य उत्पन्न	200	State income at current and constant prices
28. संकीर्ण		Miscellaneous
28.1. नियंत्रित बाजारपेठा	202	Regulated markets
28.2. महाराष्ट्रातील विम्याची माहिती	206	Insurance in Maharashtra
28.3. पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची संख्या	207	Number of hotels approved by the Tourism Department
28.4. हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक	208	Foreign tourists disembarking at Mumbai by air
28.5. कच्च्या (कूड) तेलाचे उत्पादन	209	Production of crude oil
28.6. नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर	210	Reserves, gross production and utilisation of natural gas
28.7. द्रवीकृत पेट्रोलियम वायूचे घरगुती ग्राहक	211	LPG domestic customers
29. निवडक निर्देशांकांचा कल		Trends in selected indicators
29.1. शेती	212	Agriculture
29.2. पशुधन व कुक्कुट पालन	216	Livestock and poultry
29.3. उद्योग आणि खाणकाम	218	Industry and mining
29.4. वीज	218	Electricity
29.5. सहकार	220	Co-operation
29.6. परिवहन आणि दळणवळण	222	Transport and communication
29.7. शिक्षण	222	Education
29.8. अखिल भारतीय घाऊक किंमतीचे निर्देशांक (नवीन मालिका)	224	All India wholesale price index numbers (New Series)
29.9. कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (नवीन मालिका)	226	Consumer price index numbers for working class (New Series)
29.10. राज्य उत्पन्न ((सुधारित मालिका))	228	State Income (Revised Series)

दृष्टिक्षेपात् महाराष्ट्र/MAHARASHTRA AT A GLANCE

(I) सामान्य माहिती/GENERAL INFORMATION

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1	भौगोलिक स्थान-		Location—
	उत्तर अक्षांश ..	15.45 to 22.0	North latitude (degrees)
	पूर्व रेखांश ..	72.45 to 80.45	East longitude (degrees)
2	महसूल विभाग ..	6	Revenue Divisions
3	जिल्हे ..	35	Districts
4	तहसील ..	353	Tahsils
5	नगरे (२००१) ..	378	Number of Towns †
5.1	शहर संकुले †	15	Urban agglomerations †
6	एक लाख लोकसंख्येपेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे	40	Number of cities having population more than one
7	खेडी-- (२००१)	43,711	Number of Villages
	वस्ती असलेली ..	41,095	Inhabited
	वस्ती नसलेली ..	2,616	Un-inhabited
8	क्षेत्रफळ (चौ.किलोमीटर)	3,07,713	Area (in Square Kilometers)
9	समुद्र किना-याची लांबी (किलोमीटर)	720	Length of the Coast-Line (Kilometres)

टीप--† शहर संकुल-ह्यात एखादे शहर व त्याच्या आसपासचा नागरी विभाग किंवा दोन किंवा अधिक जवळजवळ असलेली शहरे व त्यांना लागून असलेला आसपासचा नागरी विभाग अशा प्रकारचा संपूर्ण नागरी टापू ह्याचा समावेश आहे

Note-- † Urban agglomeration is a continuous urban spread constituting a town and the adjoining urban outgrowth or two or more physically continuous towns together with the continuous well recognised urban outgrowth, if any, of such towns

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA

अनु- क्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	महाराष्ट्र Maha- rashtra	भारत India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (टक्के) Comparison of Maharashtra with India (Percentage)	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
1 लोकसंख्या (२००१ ची जनगणना)				POPULATION (2001 Census)			
1.1	(अ) ग्रामीण लोकसंख्या	.. हजारत	.. 55,778	7,42,491	7.5	Thousand	(a) Rural population
	(ब) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेंकडा प्रमाण	टक्के	57.57	72.18	...	Percentage	(b) Percentage of rural population to total population
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या	.. हजारत	.. 41,101	2,86,120	14.3	Thousand	(a) Urban population
	(ब) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेंकडा प्रमाण	टक्के	42.43	27.82	...	Percentage	(b) Percentage of urban population to total population
1.3	(अ) एकूण कुटुंबांची संख्या	.. हजारत	.. 19,577	1,93,580	10.1	Thousand	(a) Number of households
	(१) ग्रामीण	.. "	.. 11,174	1,37,747	8.11	"	(i) Rural
	(२) नागरी	.. "	.. 8,403	55,833	15.05	"	(ii) Urban
1.4	(अ) एकूण लोकसंख्या	.. "	.. 96,879	10,28,610	9.4	"	(a) Total population
	(१) पुरुष	.. "	.. 50,401	5,32,157	9.5	"	(i) Males
	(२) स्त्रिया	.. "	.. 46,478	4,96,453	9.4	"	(ii) Females
1.5	अनुसूचित जाती	.. "	.. 9,882	1,66,636	5.9	"	Scheduled castes
	(अ) एकूण लोकसंख्या	.. "	.. 9,882	1,66,636	5.9	"	(a) Total population
	(ब) एकूण लोकसंख्येशी शेंकडा प्रमाण	टक्के	10.2	16.2	...	Percentage	(b) Percentage to total population
1.6	अनुसूचित जमाती	.. "	.. 8,577	84,326	10.2	Thousand	Scheduled tribes
	(अ) एकूण लोकसंख्या	हजारत	.. 8,577	84,326	10.2	Thousand	(a) Total population
	(ब) एकूण लोकसंख्येशी शेंकडा प्रमाण	टक्के	8.9	8.2	...	Percentage	(b) Percentage to total population
1.7	(अ) एकूण मुख्यतः काम करणारे	.. हजारत	.. 3,4748	3,13,005	11.1	Thousand	(a) Total main workers
	(ब) एकूण मुख्यतः काम	टक्के	35.9	30.4	...	Percentage	(b) Percentage of total

	करणा-यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण							main workers to total population
1.8	(अ) सीमांतिक काम करणारे	.. हजारांत	..	6,425	89,230	7.2	Thousand	(a) Marginal workers to total population
	(ब) सीमांतिक काम करणा-यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	..	6.6	8.6	...	Percentage	(b) Percentage of marginal workers to total population
1.9	(अ) एकूण काम न करणारे	.. हजारांत	..	55,705	6,26,376	8.9	Thousand	(a) Total non-workers to total population
	(ब) एकूण काम न करणा-यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	..	57.5	60.8	...	Percentage	(b) Percentage of total non-workers to total population
1.10	लोकसंख्येची घनता	.. दर चौरस कि.मी.	..	315	324	...	per sq. km.	Density of population
1.11	साक्षरतेचे प्रमाण							Literacy percentage—
	(१) पुरुष	.. टक्के	..	85.97	75.26	...	Percentage	(i) Males
	(२) स्त्रिया	.. टक्के	..	67.03	53.67	...	Percentage	(ii) Females
	(३) एकूण	.. टक्के	..	76.88	64.84	...	Percentage	(iii) Persons
1.12	स्त्री-पुरुष प्रमाण	.. दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या	..	922	933	...	Females per 1,000 males.	Sex ratio
1.13	१९९१-०१ मध्ये झालेली लोकसंख्येतील शेकडा वाढ	टक्के	..	22.73	21.54	...	Percentage	Percentage growth of population during 1991-01

टिप - * नैसर्गिक आपत्तीमुळे जनगणना घेणे शक्य न झालेल्या गुजरात (संपूर्ण कच्छ जिल्हा, राजकोट जिल्ह्यातील मोर्वी, मलिया-मियाना आणि वंकानेर तालुके, जामनगर जिल्ह्यातील जोडिया तालुका) व हिमाचल प्रदेश (किन्नोर जिल्हा) या राज्यातील आपत्तीग्रस्त प्रदेशाची अंदाजित लोकसंख्या धरून.
पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मीरमधील बेकायदेशीरपणे व्याप्त केलेल्या प्रदेशाचे क्षेत्रफळ व लोकसंख्या वगळून.
+ गुजरात व हिमाचल प्रदेशातील नैसर्गिक आपत्तीग्रस्त भागातील एकूण लोकसंख्या व साक्षर लोकसंख्या वगळून.
\$ मणिपूर राज्यातील सेनापती जिल्ह्यातील मायोमारम, पाओमाटा आणि पुरुल उप विभाग वगळून.

Note- *Including the estimated population of area attacked by natural calamities of Gujarat (KuchchDistrict,Morvi, Maliya- Miyana and Wankaner talukas of Rajkot district, Jodiya taluka of Jamnagar) and Himachal Pradesh (Kinnor Taluka) where census could not be conducted.
Excluding the area and population of the territory of Jammu & Kashmir illegally occupied by Pakistan and China.
+ Excluding total population and Literates of the areas of Gujarat and Himachal Pradesh affected by natural calamities.
\$ Excluding Maomaram, Paomata and Purul Sub-division of Senapati of Manipur.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
2 शेंती							AGRICULTURE
	प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र (२००४-०५, २००५-०६ व २००६-०७ या वर्षांची सरासरी)						<i>Area under principal crops (Average for years 2004-05, 2005-06 and 2006-07)</i>
2.1	तांदूळ	.. हजार हेक्टर	1,518	43,127	3.5	Thou-hect.	Rice
2.2	गहू	.. "	973	26,954	3.6	"	Wheat
2.3	ज्वारी	.. "	4,705	8,744	53.8	"	Jowar
2.4	बाजरी	.. "	1,472	9,441	15.6	"	Bajri
2.5	एकूण तृणधान्ये	.. "	9,378	99,013	9.5	"	All cereals
2.6	एकूण कडधान्ये	.. "	3,548	22,782	15.6	"	All pulses
2.7	एकूण अन्नधान्ये	.. "	12,926	1,21,795	10.6	"	All foodgrains
2.8	भुईमूग	.. "	435	6,330	6.9	"	Groundnut
2.9	ऊस (तो)	.. "	559	4,338	12.9	"	Sugarcane (H)
2.10	कापूस	.. ,,	2,941	8,870	33.2	"	Cotton
	प्रमुख पिकांचे उत्पादन (२००४-०५, २००५-०६ व २००६-०७ या वर्षांची सरासरी)						<i>Outturn of principal crops (Average for years 2004-05, 2005-06 and 2006-07)</i>
2.11	तांदूळ	.. हजार टन	2,470	89,427	2.8	Thousand tonnes	Rice
2.12	गहू	.. "	1,395	71,266	2.0	"	Wheat
2.13	ज्वारी	.. "	3,702	7,342	50.4	"	Jowar
2.14	बाजरी	.. "	1,039	8,013	13.0	"	Bajri
2.15	एकूण तृणधान्ये	.. "	9,739	1,94,512	5.0	"	All cereals
2.16	एकूण कडधान्ये	.. "	1,988	13,571	14.6	"	All pulses
2.17	एकूण अन्नधान्ये	.. "	11,727	2,08,083	5.6	"	All foodgrains

2.18	भुईमूग	..	हजार टन	433	6,544	6.6	Thousand tonnes	Groundnut
2.19	ऊस (कांड्यांत)	..	"	43,002	2,91,260	14.8	"	Sugarcane (cane)
2.20	कापूस (रुई)	..	हजार गासड्यांत	3,572	19,187	18.6	'000 bales	Cotton (lint)
3 पशुसंवर्धन								
पशुगणना, २००३ *								
3.1	एकूण पशुधन	..	हजारात	37,084	4,85,002	7.6	Thousand	Total livestock
3.2	एकूण गाई - बेल	..	"	16,738	1,85,181	9.0	"	Total cattle
3.3	गाई - बेल	..	"					Cattle—
	(१) तीन वर्षावरील बेल	..	"	6,523	N.A.	...	"	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षावरील गाई	..	"	5,324	N.A.	...	"	(ii) Females over 3 years
3.4	एकूण म्हशी - रेडे	..	"	6,084	97,922	6.2	"	Total buffaloes
3.5	म्हशी - रेडे --	..	"					Buffaloes—
	(१) तीन वर्षावरील रेडे	..	"	315	N.A.	...	"	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षावरील म्हशी	..	"	3,549	N.A.	...	"	(ii) Females over 3 years
3.6	एकूण मेंढरे व शेळ्या	..	"	13,624	1,85,827	7.3	"	Total sheep and goats
3.7	एकूण घोडे व शिंगरे	..	"	124	751	16.4	"	Total horses and ponies
3.8	इतर पशुधन	..	"	514	15,320	3.4	"	Other livestock
3.9	कोंबड्या, बदके वगैरे	..	"	34,596	4,89,012	7.8	"	Total poultry
3.10	व्हीलड ट्रॅक्टर	..	"	106	2361	4.5	"	Wheeld tractors
3.11	सिंचनाकरिता वापरलेली ऑईल इंजिने	..	"	N.A.	N.A.	...	"	Oil engines for irrigation purposes
3.12	सिंचनाकरिता वापरलेले विद्युत् पंप	..	"	1,087	15,684	6.9	"	Electric pumps for irrigation
4 जंगले (२००५)								
4.1	एकूण जंगलव्याप्त क्षेत्र	..	चौ.कि.मी.	61,939	7,74,740	8.0	Sq. km.	Total forest area

N.A.— उपलब्ध नाही/Not Available * अस्थायी/Provisional

कापसाचे उत्पादन रूईमध्ये आहे व ते प्रत्येकी १७० किलो ग्रॅमच्या हजार गासड्यांत आहे./ Production of cotton is in terms of lint and in '000 bales of 170 kg. each.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
5	उद्योग आणि खाणकाम						INDUSTRY AND MINING
5.1	कारखाने * (वा.उ.पा. नुसार)						<i>Factories * (As per A.S.I.)</i>
	(अ) चालू कारखाने (२००५) ..	संख्या	18,049	1,29,871	13.9	Number	(a) Working factories (2005)
	(आ) कामगारांची दैनिक सरासरी (२००५) ..	संख्या हजारांत	1,162	8,454	13.7	Thousand Numbers	(b) Average daily number of workers (2005)
5.2	वार्षिक उद्योग पाहणी (प्रगणना व प्रगणनेतर भाग मिळून) (२००४-०५)						<i>Annual Survey of Industries (Census plus Non Census parts) (2004-05)</i>
	(अ) उत्पादक भांडवल ..	कोटी रुपये	1,20,382	673,123	17.8	Crore Rs.	(a) Productive capital
	(ब) रोजगारावर असलेल्या लोकांची संख्या ..	संख्या हजारांत	1,162	8,454	13.7	Thousand Numbers	(b) Number of persons employed
	(क) एकूण उत्पादन (एक्स- फॅक्टरी मूल्य) ..	कोटी रुपये	3,58,880	16,72,561	21.4	Crore Rs.	(c) Gross output (ex-factory value)
	(ड) उत्पादन मूल्यवृद्धी ..	"	51,309	2,59,907	19.7	"	(d) Value added by manu- facture
5.3	(अ) चालू असलेल्या सुती कापड गिरण्या (मार्च, २००७)	संख्या	286	3,248	8.8	Number	(a) Working cotton textile mills (March 2007)
	(आ) या गिरण्यांतील कामगारांची संख्या (मार्च, २००७)	हजारांत	157	934	17.8	Thousand	(b) Number of workers employed in cotton textile mills (March 2007)
	(इ) सुताचे मासिक उत्पादन (मार्च, २००७)	लाख कि. ग्रॅम	308	3312	9.3	Lakh Kg.	(c) Monthly production of spun yarn (March 2007)
	(ई) कापडाचे मासिक उत्पादन (मार्च, २००७)	दशलक्ष चौरस मीटर	20	144	13.8	Mn. sq. meters	(d) Monthly production of cloth (March, 2007)
5.4	खाणकाम (२००५-०६) *						MINING (2005-06) *
	(अ) कोळसा (उत्पादन) ..	'००० टन	36,070	4,07,222	8.9	'000 Tonnes	(a) Coal (Quantity)
	(मूल्य) ..	कोटी रुपये	3,357	32,354	10.3	Crore Rs.	(Value)

(आ) कच्चे लोखंड	(उत्पादन)	'००० टन	517	1,54,436	0.3	'000 Tonnes (b) Iron ore	(Quantity)
	(मूल्य)	कोटी रुपये	7	8,691	0.08	CroreRs	(Value)
(इ) कच्चे मँगनीज	(उत्पादन)	'००० टन	511	2,003	25.6	'000 Tonnes (c) Manganese	(Quantity)
	(मूल्य)	कोटी रुपये	190	508	34.4	Crore Rs. ore	(Value)
(ई) बॉक्साईट	(उत्पादन)	'००० टन	1,239	12,336	10.0	'000 Tonnes (d) Bauxite	(Quantity)
	(मूल्य)	कोटी रुपये	49	286	17.1	Crore Rs.	(Value)
6 वीज (२००७-०८)						ELECTRICITY (2007-08)	
6.1 एकूण निर्मिती	दशलक्ष कि.वॅ.तास		79,721	7,22,626	11.0	Million kwh	Total generation
6.2 एकूण वापर	"		69,838	5,02,525	14.0	"	Total consumption
6.3 (अ) औद्योगिक वापर	"		30,323	1,89,636	16.0	"	(a) Industrial consumption
(आ) औद्योगिक वापराची एकूण वापराशी टक्केवारी	टक्के		43.4	37.7	..	Percentage (b)	Percentage of industrial consumption to total consumption
7 संयुक्त भांडवली संस्था आणि बँका						JOINT STOCK COMPANIES & BANKS	
7.1 संयुक्त भांडवली कंपनी (३१ मार्च, २००८ रोजी) *	संख्या		1,69,015	7,69,145	22.0	Number	Companies at work (as on 31st March 2008) *
7.2 त्यांचे भरणा केलेले भांडवल *	कोटी रुपये		1,91,287	8,19,838	23.3	Crore Rs.	Their paid-up capital *
7.3 बँक कार्यालये - अनुसूचित वाणिज्यिक (सप्टेंबर, २००८ अखेर)	संख्या		6,912	74,326	9.3	Number	Banking offices- scheduled commercial (at the end of Sept. 2008)
7.4 दर लाख लोकसंख्येशी बँक कार्यालयांचे प्रमाण	"		6.3	6.4	...	"	Banking offices per lakh of population
7.5 बँक कार्यालय असलेल्या शहरांची व गावांची संख्या (अनुसूचित वाणिज्यिक)(३१ सप्टेंबर, २००८ रोजी)	"		2,461	34,426	7.1	"	Places having banking offices (Scheduled, commercial) (As on 31st September 2008)
8 सहकार (२००१-०२)						CO-OPERATION (2001-02)	
8.1 सहकारी संस्था	"		1,36,442	3,90,080	35.0	"	Co-operative Societies

* अस्थायी/Provisional

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—cond.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
8.2	सभासदांची संख्या	लाखात	397	2,083	18.7	Lakh	Membership
8.3	सर्व सहकारी संस्थांचे खेळते भांडवल	कोटी रुपये	N.A.	N.A.	N.A.	Crore Rs.	Working capital of all co-operative societies
8.4	कृषि पतसंस्थांनी दिलेले कर्ज	"	4,036	26,458	15.3	"	Advances by agricultural credit societies
9 परिवहन आणि दळणवळण						TRANSPORT AND COMMUNICATIONS	
9.1	(अ) रेल्वे मार्गाची लांबी (३१ मार्च, २००८ रोजी)	किलो मीटर	5,917	63,655	9.3	K.m.	(a) Total railway length (as on 31st March 2008)
	(आ) रेल्वे मार्गाच्या लांबीचे क्षेत्रफळाशी प्रमाण (दर १०० चौरस किलो मीटरमागे) (३१ मार्च, २००८ रोजी)	"	1.9	2.0	...	"	(b) Railway length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 2008)
9.2	१०० चौरस किलो मीटर क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्यांची लांबी (३१ मार्च, २००४ रोजी)	"	89	81	...	"	Road length per 100 square Kilometres of area (as on 31st March 2004)
9.3	(अ) १०० चौरस किलो मीटर क्षेत्रफळामागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च, २००४ रोजी)	संख्या	2,915	2,212	...	Number	(a) Motor vehicles per 100 sq. Kms. of area (as on 31st March 2004)
	(आ) दर लाख लोकसंख्येमागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च, २००६ रोजी)*	"	10,528	8,089	...	"	(b) Motor vehicles per lakh of population (as on 31st March, 2006)*
10 राज्य उत्पन्न (२००७-०८)						STATE INCOME (2007-08)	
10.1	(अ) चालू किंमतीनुसार उत्पन्न	कोटी रुपये	**5,97,542 @	43,26,384	13.8	Crore Rs.	(a) Income at current prices
	(आ) चालू किंमतीनुसार दरडोई उत्पन्न	रुपये	**54,867 @	37,490	...	Rs.	(b) Per capita income at current prices

** प्राथमिक अंदाज/Preliminary estimates @ शीघ्र अंदाज/Quick estimates * अस्थायी/Provisional N.A.— उपलब्ध नाही/Not Available

---

---

1. हवामान/CLIMATE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.1

---

1. हवामान/CLIMATE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.1

निवडक केंद्रांतील कमाल आणि किमान तापमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस

MAXIMUM AND MINIMUM TEMPERATURE, RAINY DAYS AND ANNUAL RAINFALL AT SELECTED CENTRES

(तापमान सेल्सियस डिग्रीमध्ये, पाऊस मिलीमीटरमध्ये/Temperature in degrees celsius and Rainfall in mm)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्रे	तापमान/Temperature				पाऊस/Rainfall		नेहमीचा पाऊस Normal Rainfall	Centres
		कमाल Maximum (Highest)		किमान Minimum (Lowest)		पावसाचे दिवस Rainy days	पडलेला पाऊस Actual Rainfall		
		2002	2003	2002	2003	2007	2007		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	कुलाबा (मुंबई)	35.6	36.6	15.2	15.1	N.A.	N.A.	N.A.	Colaba (Mumbai)
2	सांताक्रुझ (मुंबई)	38.1	37.4	12.5	13.1	N.A.	N.A.	N.A.	Santacruz (Mumbai)
3	डहाणू (ठाणे)	37.7	37.3	12.8	13.9	63	2110.1	2028.3	Dahanu (Thane)
4	भिरा (रायगड)	42.5	45.0	11.6	12.5	N.A.	N.A.	N.A.	Bhira (Raigad)
5	अलिबाग (रायगड)	40.1	37.2	14.0	14.4	81	3316.3	2131.1	Alibag (Raigad)
6	रत्नागिरी	39.4	36.8	14.0	14.8	97	3772.8	2910.2	Ratnagiri
7	वेंगुर्ला (सिंधुदुर्ग)	35.6	37.5	12.7	14.0	94	3388.3	2965.4	Vengurla (Sindhudurg)
8	हर्ण (रत्नागिरी)	35.8	36.2	17.2	16.8	N.A.	N.A.	N.A.	Harnai (Ratnagiri)
9	ओझर (नाशिक)	43.9	41.0	5.0	5.4	N.A.	N.A.	N.A.	Ozar (Nashik)
10	मालेगाव (कॅम्प)	46.0	43.6	5.1	6.1	N.A.	N.A.	N.A.	Malegaon (Camp)
11	धुळे	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	39	603.0	596.4	Dhule
11	नंदुरबार	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	38	988.0	682.8	Nandurbar
12	जळगाव	46.9	45.9	4.8	7.9	53	674.2	725.1	Jalgaon
13	अहमदनगर	44.0	43.0	10.8	6.6	32	631.0	524.3	Ahmadnagar

14	पुणे	42.4	42.4	5.5	6.9	45	779.4	580.9	Pune
15	महाबळेश्वर(सातारा)	35.6	36.0	7.7	8.4	100	6265.0	2216.4	Mahabaleshwar (Satara)
16	सांगली	42.4	38.7	11.3	12.5	N.A.	N.A.	N.A.	Sangli
17	सोलापूर	44.1	44.5	12.0	12.9	33	583.7	617.3	Solapur
18	जेऊर (सोलापूर)	44.3	45.3	9.1	8.4	N.A.	N.A.	N.A.	Jeur (Solapur)
19	सातारा	42.2	41.4	8.6	9.2	63	1231.7	915.0	Satara
20	कोल्हापूर	41.1	40.5	11.9	11.8	N.A.	N.A.	N.A.	Kolhapur
21	औरंगाबाद	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	40	548.6	671.9	Aurangabad
22	जालना	44.4	43.1	12.9	9.9	45	585.0	686.2	Jalna
23	उस्मानाबाद	42.1	42.6	8.0	8.4	42	932.0	751.6	Osmanabad
24	चिखलठाणा(औ'बाद)	43.3	42.6	5.8	5.8	N.A.	N.A.	N.A.	Chikhalthana (Aurangabad)
25	परभणी	43.7	45.1	7.8	8.1	38	944.4	862.4	Parbhani
26	बीड	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	32	658.5	626.9	Beed
27	नांदेड	39.6	44.4	13.3	10.7	32	516.0	911.9	Nanded
28	बुलढाणा	44.2	42.6	10.6	10.0	39	731.2	770.1	Buldhana
29	अकोला विमानतळ	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Akola Airport
30	अकोला	46.0	45.0	10.5	5.2	45	753.6	760.6	Akola City
31	अमरावती	45.5	46.6	13.3	14.0	52	1112.4	809.9	Amravati
32	यवतमाळ	43.0	44.0	12.4	8.4	41	865.9	997.6	Yavatmal
33	पुसद (यवतमाळ)	46.8	35.0	5.9	2.7	45	673.7	834.9	Pusad (Yavatmal)
34	वर्धा	45.1	47.8	8.4	8.9	46	1129.9	942.0	Wardha
35	नागपूर शहर	44.9	47.7	9.4	5.2	50	741.0	1074.6	Nagpur City
36	नागपूर विमानतळ	46.9	47.7	7.2	6.8	N.A.	N.A.	N.A.	Nagpur Airport
37	गोंदिया	46.1	47.5	7.0	9.0	51	1412.8	1485.4	Gondia
38	चंद्रपूर	46.2	46.9	8.4	8.4	60	1595.6	1174.8	Chandrapur
39	ब्रह्मपुरी (चंद्रपूर)	46.1	47.3	8.1	8.3	58	2059.4	1314.3	Brahmapuri (Chandrapur)
40	सिरोंचा(गडचिरोली)	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	59	1519.4	1534.5	Sironcha (Gadchiroli)

N.A. = उपलब्ध नाही /Not Available

कंसांतील नावे, केंद्रे ज्या जिल्ह्यात आहेत त्या जिल्ह्यांची आहेत
आधार -(१) विभागीय हवामानशास्त्र कार्यालय, मुंबई व नागपूर
(२) कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे

The names in brackets indicate the district wherein the centre is located
Source -- (1) Regional Meteorological Department, Mumbai and Nagpur
(2) Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.1

पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या/DISTRICTWISE NUMBER OF MALES, FEMALES AND HOUSEHOLDS
(हजारांत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	कुटुंबे Households (3)	पुरुष Males (4)	स्त्रिया Females (5)	एकूण Total (6)	स्त्री-पुरुष प्रमाण * Sex ratio * (No.) (7)	District (2)	
1	मुंबई शहर	...	677	1,878	1,460	3,338	777	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	...	1,838	4,742	3,899	8,640	822	Mumbai Suburban
3	ठाणे	...	1,755	4,378	3,754	8,132	858	Thane
4	रायगड	...	479	1,118	1,090	2,208	976	Raigad
5	रत्नागिरी	...	377	794	902	1,697	1,136	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	...	193	418	451	869	1,079	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	5,320	13,328	11,556	24,884	867	Konkan Division
7	नाशिक	...	915	2,591	2,403	4,994	927	Nashik
8	धुळे	...	325	878	830	1,708	944	Dhule
9	नंदुरबार	...	245	664	648	1,312	977	Nandurbar
10	जळगाव	...	733	1,905	1,777	3,683	933	Jalgaon
11	अहमदनगर	...	777	2,083	1,958	4,041	940	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	2,995	8,121	7,615	15,737	938	Nashik Division
12	पुणे	...	1,517	3,769	3,463	7,233	919	Pune
13	सातारा	...	571	1,408	1,401	2,809	995	Satara
14	सांगली	...	507	1,320	1,263	2,584	957	Sangli
15	सोलापूर	...	735	1,990	1,860	3,850	935	Solapur
16	कोल्हापूर	...	712	1,807	1,716	3,523	949	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	4,042	10,295	9,703	19,998	943	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	12,356	31,744	28,875	60,619	910	Rest of Maharashtra

17	औरंगाबाद	...	550	1,505	1,392	2,897	924	Aurangabad
18	जालना	...	304	827	786	1,613	951	Jalna
19	परभणी	...	279	780	748	1,528	958	Parbhani
20	हिंगोली	...	181	505	482	987	953	Hingoli
21	बीड	...	415	1,116	1,045	2,161	936	Beed
22	नांदेड	...	528	1,481	1,395	2,876	942	Nanded
23	उस्मानाबाद	...	296	769	717	1,487	932	Osmanabad
24	लातूर	...	382	1,075	1,005	2,080	935	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	2,933	8,060	7,569	15,629	939	Aurangabad Division
25	बुलढाणा	...	446	1,147	1,085	2,232	946	Buldhana
26	अकोला	...	320	841	789	1,630	938	Akola
27	वाशिम	...	201	526	494	1,020	939	Washim
28	अमरावती	...	526	1,346	1,262	2,607	938	Amravati
29	यवतमाळ	...	518	1,266	1,193	2,458	942	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	2,011	5,126	4,822	9,948	941	Amravati Division
30	वर्धा	...	271	639	598	1,237	935	Wardha
31	नागपूर	...	839	2,105	1,962	4,068	932	Nagpur
32	भंडारा	...	245	573	563	1,136	981	Bhandara
33	गोंदिया	...	250	599	602	1,201	1,005	Gondia
34	चंद्रपूर	...	463	1,063	1,008	2,071	948	Chandrapur
35	गडचिरोली	...	210	491	479	970	976	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	2,276	5,471	5,212	10,683	953	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	4,287	10,597	10,034	20,631	947	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	19,577	50,401	46,478	96,879	922	Maharashtra State
	भारत +	...	1,93,580	5,32,157	4,96,454	10,28,610	933	India +

टीप - (१) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही
(२) * दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या
(३) + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी
आधार - (१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र, मुंबई
(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Note.- (1) Details may not add up to the totals due to rounding
(2) * Females per 1,000 males
(3) + Please see the Note on page No.3.

Source— (1) Director of Census Operations, Maharashtra, Mumbai
(2) Registrar General and Census Commissioner, Govt. of India, New Delhi

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION
 तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.2
 जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या/DISTRICTWISE RURAL AND URBAN POPULATION
 जनगणना / Population Census, 2001 (हजारांत/In thousand)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	लोकसंख्या Population			नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण Percentage of urban population to total population	दशवार्षिक वाढीचे प्रमाण Decennial growth rate 1991-01(%)			District
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	मुंबई शहर ...	...	3,338	3,338	100.00	...	5.14	5.14	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर...	...	8,640	8,640	100.00	...	27.99	27.99	Mumbai Sub
3	ठाणे ...	2,229	5,902	8,132	72.58	20.12	73.95	54.92	Thane
4	रायगड ...	1,673	535	2,208	24.22	11.82	62.74	20.99	Raigad
5	रत्नागिरी ...	1,505	192	1,697	11.33	7.01	39.23	9.89	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग ...	787	82	869	9.47	2.28	30.35	4.41	Sindhudurg
	कोकण विभाग...	6,194	18,690	24,884	75.11	12.08	34.96	28.43	Konkan Division
7	नाशिक ...	3,056	1,938	4,994	38.80	23.12	41.52	29.66	Nashik
8	धुळे ...	1,262	446	1,708	26.11	12.99	25.18	15.94	Dhule
9	नंदुरबार ...	1,109	203	1,312	15.45	23.38	23.86	23.45	Nandurbar
10	जळगाव ...	2,630	1,053	3,683	28.59	13.7	20.36	15.53	Jalgaon
11	अहमदनगर ...	3,237	804	4,041	19.89	14	50.65	19.8	Ahmednagar
	नाशिक विभाग...	11,294	4,443	15,737	28.23	17.03	34.74	21.54	Nashik Division
12	पुणे ...	3,032	4,201	7,233	58.08	11.24	49.65	30.73	Pune
13	सातारा ...	2,411	398	2,809	14.17	12.89	26.05	14.59	Satara
14	सांगली ...	1,950	633	2,583	24.51	14.25	26.03	16.93	Sangli
15	सोलापूर ...	2,624	1,225	3,850	31.83	14.02	31.82	19.14	Solapur
16	कोल्हापूर ...	2,473	1,050	3,523	29.81	12.27	33.46	17.85	Kolhapur
	पुणे विभाग ...	12,490	7,508	19,998	37.54	12.81	40.55	21.83	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र...	29,978	30,641	60,619	50.55	14.2	36.25	24.38	Rest of Maharashtra

17	औरंगाबाद ...	1,810	1,087	2,897	37.53	21.58	49.92	30.86	Aurangabad
18	जालना ...	1,305	308	1,613	19.09	15.12	33.43	18.22	Jalna
19	परभणी ...	1,043	485	1,528	31.76	12.21	33.28	18.14	Parbhani
20	हिंगोली ...	833	154	987	15.60	17.12	36.84	19.81	Hingoli
21	बीड ...	1,774	387	2,161	17.91	18.67	18.38	18.61	Beed
22	नांदेड ...	2,187	689	2,876	23.96	19.9	36.14	23.42	Nanded
23	उस्मानाबाद ...	1,253	233	1,487	15.69	15.79	20.31	16.47	Osmanabad
24	लातूर ...	1,590	490	2,080	23.57	19.12	43.41	24.07	Latur
	औरंगाबाद विभाग	11,795	3,834	15,629	24.53	17.96	36.86	22.1	Aurangabad Div.
25	बुलढाणा ...	1,759	473	2,232	21.20	17.43	21.9	18.35	Buldhana
26	अकोला ...	1,003	627	1,630	38.49	16.5	27.73	20.58	Akola
27	वाशिम ...	842	178	1,020	17.49	17.04	24.72	18.31	Washim
28	अमरावती ...	1,708	900	2,607	34.50	15.15	25.44	18.5	Amravati
29	यवतमाळ ...	2,001	457	2,458	18.60	16.33	28.1	18.35	Yavatmal
	अमरावती विभाग	7,312	2,636	9,948	26.50	16.42	25.73	18.75	Amravati Div.
30	वर्धा ...	912	325	1,237	26.26	16.31	14.65	15.87	Wardha
31	नागपूर ...	1,454	2,614	4,068	64.26	15.73	28.7	23.74	Nagpur
32	भंडारा ...	960	176	1,136	15.47	9.7	20.43	11.23	Bhandara
33	गोंदिया ...	1,057	143	1,201	11.95	10.57	10.35	10.54	Gondia
34	चंद्रपूर ...	1,406	665	2,071	32.11	10.26	33.86	16.88	Chandrapur
35	गडचिरोली ...	903	67	970	6.93	25.69	-1.9	23.29	Gadchiroli
	नागपूर विभाग...	6,692	3,990	10,683	37.35	14.1	26.45	18.42	Nagpur Div.
	विदर्भ विभाग...	14,005	6,626	20,631	32.12	15.3	26.16	18.58	Vidharbha Div.
	महाराष्ट्र राज्य...	55,778	41,101	96,879	42.43	15.25	34.57	22.73	Maharashtra State
	भारत *	7,42,491	2,86,120	10,28,610	27.82	18.1	31.48	21.54	India *

टीप - (१) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही
(२) * कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी
आधार - (१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र, मुंबई
(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Note.—(i) Details may not add up to the totals due to rounding

(ii) * Please see the Note on page No.3

*Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra, Mumbai
(2) Registrar General and Census Commissioner, Government of India, New Delhi*

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.3

जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता
 DISTRICTWISE AREA AND POPULATION DENSITY
 जनगणना / Population Census, 2001

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	क्षेत्रफळ (चौ.किमी.) Area in (sq.km.)	घनता (प्रत्येक चौ. किमी.) मागे लोकसंख्या) Density (No. of persons per sq. km.)	District	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)	
1	मुंबई शहर	...	157	21,261	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	...	446	19,373	Mumbai Suburban
3	ठाणे	...	9,558	851	Thane
4	रायगड	...	7,152	309	Raigad
5	रत्नागिरी	...	8,208	207	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	...	5,207	167	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	30,728	810	Konkan Division
7	नाशिक	...	15,530	322	Nashik
8	धुळे	...	7,195	212	Dhule
9	नंदुरबार	...	5,955	261	Nandurbar
10	जळगाव	...	11,765	313	Jalgaon
11	अहमदनगर	...	17,048	237	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	57,440	274	Nashik Division
12	पुणे	...	15,643	262	Pune
13	सातारा	...	10,480	268	Satara
14	सांगली	...	8,572	301	Sangli
15	सोलापूर	...	14,895	258	Solapur
16	कोल्हापूर	...	7,685	458	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	57,275	349	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	1,45,443	417	Rest of Maharashtra

तक्का क्रमांक/TABLE No. 2.3.—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
17	औरंगाबाद ...	10,107	287	Aurangabad
18	जालना ...	7,718	209	Jalna
19	परभणी ...	6,517	234	Parbhani
20	हिंगोली ...	4,524	218	Hingoli
21	बीड ...	10,693	202	Beed
22	नांदेड ...	10,528	273	Nanded
23	उस्मानाबाद ...	7,569	196	Osmanabad
24	लातूर ...	7,157	291	Latur
	औरंगाबाद विभाग ...	64,813	241	Aurangabad Div.
25	बुलढाणा ...	9,661	231	Buldhana
26	अकोला ...	5,429	300	Akola
27	वाशिम ...	5,153	198	Washim
28	अमरावती ...	12,210	214	Amravati
29	यवतमाळ ...	13,582	181	Yavatmal
	अमरावती विभाग ...	46,035	216	Amravati Div.
30	वर्धा ...	6,309	196	Wardha
31	नागपूर ...	9,802	415	Nagpur
32	भंडारा ...	3,895	292	Bhandara
33	गोंदिया ...	5,425	221	Gondiya
34	चंद्रपूर ...	11,443	181	Chandrapur
35	गडचिरोली ...	14,412	67	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ...	51,286	208	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ...	97,321	212	Vidharbha Div.
	महाराष्ट्र राज्य ...	3,07,577	315	Maharashtra State
	भारत *	3166285	325	India *

टीप -* कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी

आधार- भारतीय जनगणना, २००१

Note --* Please see the Note on page No.3

Source.-- Census of India, 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्का क्रमांक/TABLE No. 2.4

जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (टक्के)

DISTRICTWISE PERCENTAGE OF LITERACY

जनगणना / Population Census, 2001

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	साक्षरतेचे प्रमाण (टक्केवारी) Literacy percentage			District (2)	
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)		
1	मुंबई शहर	...	90.23	81.38	86.40	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	...	91.56	81.12	86.89	Mumbai Suburban
3	ठाणे	...	87.06	73.10	80.66	Thane
4	रायगड	...	86.15	67.75	77.03	Raigad
5	रत्नागिरी	...	85.89	65.77	75.05	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	...	90.26	71.23	80.30	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	89.10	75.75	82.93	Konkan Division
7	नाशिक	...	83.65	64.35	74.36	Nashik
8	धुळे	...	81.40	61.39	71.65	Dhule
9	नंदुरबार	...	66.16	45.18	55.78	Nandurbar
10	जळगाव	...	85.91	64.30	75.43	Jalgaon
11	अहमदनगर	...	85.70	64.35	75.30	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	83.08	62.43	73.05	Nashik Division
12	पुणे	...	88.34	71.89	80.45	Pune
13	सातारा	...	88.20	68.38	78.22	Satara
14	सांगली	...	86.26	66.73	76.62	Sangli
15	सोलापूर	...	81.99	59.84	71.25	Solapur
16	कोल्हापूर	...	87.47	66.02	76.93	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	86.69	67.38	77.27	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	86.81	69.46	78.54	Rest of Maharashtra

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.4 - contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
17	औरंगाबाद ...	84.89	60.09	72.94	Aurangabad
18	जालना ...	79.14	49.04	64.40	Jalna
19	परभणी ...	79.63	52.02	66.07	Parbhani
20	हिंगोली ...	80.71	51.17	66.25	Hingoli
21	बीड ...	80.70	54.52	67.99	Beed
22	नांदेड ...	80.44	54.35	67.77	Nanded
23	उस्मानाबाद ...	80.42	56.89	69.02	Osmanabad
24	लातूर ...	82.94	59.40	71.54	Latur
	औरंगाबाद विभाग ...	81.44	55.36	68.77	Aurangabad Division
24	बुलढाणा ...	86.93	64.07	75.78	Buldhana
25	अकोला ...	88.91	73.43	81.41	Akola
26	वाशिम ...	85.44	60.57	73.37	Washim
27	अमरावती ...	88.91	75.73	82.54	Amravati
28	यवतमाळ ...	84.09	62.52	73.62	Yavatmal
	अमरावती विभाग ...	86.93	67.95	77.72	Amravati Division
29	वर्धा ...	87.18	72.45	80.06	Wardha
30	नागपूर ...	90.18	77.42	84.03	Nagpur
31	भंडारा ...	88.97	67.82	78.47	Bhandara
32	गोंदिया ...	89.61	67.58	78.52	Gondiya
33	चंद्रपूर ...	82.94	62.89	73.17	Chandrapur
34	गडचिरोली ...	71.86	48.07	60.10	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ...	86.63	69.25	78.15	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ...	86.78	68.63	77.94	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य-२००१...	85.97	67.03	76.88	Maharashtra State-2001
	महाराष्ट्र राज्य-१९९१...	76.56	52.32	64.87	Maharashtra State-1991
	भारत * २००१...	75.26	53.67	64.84	India * 2001

टीप /Note -* कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी /Please see the Note on page No.3

आधार/Source.— भारतीय जनगणना, २००१/Census of India, 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.5

१९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवार्षिक बदल

DECADAL VARIATION IN POPULATION SINCE 1901

दशक Decade			लोकसंख्येतील दशवार्षिक बदल (टक्केवारी) Percentage decadal variation in population
(1)			(2)
1901-11	...	...	+10.74
1911-21	...	...	-2.91
1921-31	...	...	+14.91
1931-41	...	...	+11.99
1941-51	...	...	+19.27
1951-61	...	...	+23.60
1961-71	...	...	+27.45
1971-81	...	...	+24.54
1981-91	...	...	+25.73
1991-01	...	...	+22.73

आधार - भारतीय जनगणना, २००१

Source.— Census of India, 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.6

लोकसंख्या गटानुसार नागरी लोकसंख्या

URBAN POPULATION BY POPULATION SIZE

जनगणना / Population Census, 2001

अनुक्रमांक Serial No.	लोकसंख्येचा गट Population range	एकूण नगरे Number of towns	लोकसंख्या Population	एकूण नागरी लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण Percentage to total urban population	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
1	Below 5,000 पेक्षा कमी .	...	8	29,284	0.07
2	5,000—9,999 ...	...	50	3,64,597	0.89
3	10,000—19,999 ...	...	101	14,71,300	3.58
4	20,000—49,999 ...	...	135	41,72,034	10.15
5	50,000—99,999 ...	...	44	31,14,623	7.58
6	1,00,000 आणि त्यापेक्षा अधिक and above.	...	40	3,19,49,146	77.73
एकूण/Total ...			378	4,11,00,980	100.0

आधार - भारतीय जनगणना, २००१

Source.— Census of India, 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.7

राज्यातील गावांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण/CLASSIFICATION OF VILLAGES IN THE STATE BY POPULATION
जनगणना / Population Census, 2001

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	२०० पेक्षा कमी/Below		200 to 499		500 to 999		District (2)	
		गावांची संख्या Villages (3)	लोकसंख्या (00) (4)	गावांची संख्या Villages (5)	लोकसंख्या (00) (6)	गावांची संख्या Villages (7)	लोकसंख्या (00) (8)		
1	मुंबई शहर	...	...	...	...	...	...	Mumbai City	
2	मुंबई उपनगर	...	...	...	...	...	...	Mumbai Suburban	
3	ठाणे	...	66	87	314	1,154	567	4,172	Thane
4	रायगड	...	149	196	546	1,941	657	4,662	Raigad
5	रत्नागिरी	...	72	86	384	1,406	550	4,017	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	...	30	33	154	562	257	1,898	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	317	401	1,398	5,063	2,031	14,748	Konkan Division
7	नाशिक	...	27	39	256	962	583	4,317	Nashik
8	धुळे	...	12	17	74	271	163	1,236	Dhule
9	नंदुरबार	...	55	60	159	559	308	2,304	Nandurbar
10	जळगाव	...	44	53	189	709	419	3,094	Jalgaon
11	अहमदनगर	...	13	19	105	404	397	2,994	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	151	188	783	2,904	1,870	13,946	Nashik Division
12	पुणे	...	99	105	296	1,036	469	3,432	Pune
13	सातारा	...	96	122	370	1,317	494	3,545	Satara
14	सांगली	...	1	15	38	151	134	993	Sangli
15	सोलापूर	...	9	12	66	261	194	1,487	Solapur
16	कोल्हापूर	...	22	28	131	494	287	2,092	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	227	269	901	3,259	1,578	11,548	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	695	858	3,082	11,227	5,479	40,241	Rest of Maharashtra

17	औरंगाबाद	...	78	83	211	768	404	3,004	Aurangabad
18	जालना	...	29	36	104	396	322	2,418	Jalna
19	परभणी	...	24	31	162	600	254	1,840	Parbhani
20	हिंगोली	...	34	36	103	384	216	1,589	Hingoli
21	बीड	...	36	49	230	826	457	3,358	Beed
22	नांदेड	...	43	48	202	741	476	3,499	Nanded
23	उस्मानाबाद	...	12	18	83	320	186	1,373	Osmanabad
24	लातूर	...	9	13	89	327	252	1,883	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	265	315	1,184	4,362	2,567	18,963	Aurangabad Division
25	बुलढाणा	...	108	98	191	677	365	2,691	Buldhana
26	अकोला	...	100	91	204	733	253	1,846	Akola
27	वाशिम	...	52	47	108	401	221	1,695	Washim
28	अमरावती	...	285	246	411	1,445	464	3,315	Amravati
29	यवतमाळ	...	167	162	394	1,426	608	4,377	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	712	644	1,308	4,683	1,911	13,924	Amravati Division
30	वर्धा	...	203	142	235	844	297	2,107	Wardha
31	नागपूर	...	252	219	446	1,565	534	3,828	Nagpur
32	भंडारा	...	67	72	124	428	233	1,719	Bhandara
33	गोंदिया	...	65	70	130	465	297	2,174	Gondia
34	चंद्रपूर	...	178	193	389	1,366	456	3,317	Chandrapur
35	गडचिरोली	...	505	531	469	1,547	300	2,098	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	1,270	1,227	1,793	6,215	2,117	15,243	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	1,982	1,871	3,101	10,898	4,028	29,166	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	2,942	3,043	7,367	26,486	12,074	88,371	Maharashtra State

तक्का क्रमांक/TABLE No. 2.7—contd.

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	1000 to 1999		2000 to 4999		5000 to 9999		District (2)
		गावांची संख्या Villages (9)	लोकसंख्या (00) (10)	गावांची संख्या Villages (11)	लोकसंख्या (00) (12)	गावांची संख्या Villages (13)	लोकसंख्या (00) (14)	
1	मुंबई शहर	...	...	...	...	...	...	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	...	...	...	...	...	...	Mumbai Suburban
3	ठाणे	...	524	219	6,404	29	1,949	Thane
4	रायगड	...	365	124	3,613	17	1,160	Raigad
5	रत्नागिरी	...	400	126	3,463	6	392	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	...	232	65	1,822	5	357	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	1,521	534	15,302	57	3,858	Konkan Division
7	नाशिक	...	624	363	10,457	53	3,376	Nashik
8	धुळे	...	225	170	4,928	27	1,876	Dhule
9	नंदुरबार	...	285	113	3,108	14	937	Nandurbar
10	जळगाव	...	482	271	7,977	70	4,703	Jalgaon
11	अहमदनगर	...	540	415	12,553	88	5,735	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	2,156	1,332	39,021	252	16,627	Nashik Division
12	पुणे	...	535	358	10,813	70	4,583	Pune
13	सातारा	...	412	282	8,321	50	3,235	Satara
14	सांगली	...	232	221	6,803	73	4,931	Sangli
15	सोलापूर	...	409	373	11,277	71	4,624	Solapur
16	कोल्हापूर	...	376	284	8,652	74	4,895	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	1,964	1,518	45,867	338	22,268	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	5,641	3,384	1,00,190	647	42,753	Rest of Maharashtra

17	औरंगाबाद	...	374	5,212	194	5,701	31	2,031	Aurangabad
18	जालना	...	364	5,100	124	3,475	17	1,205	Jalna
19	परभणी	...	261	3,657	115	3,251	12	814	Parbhani
20	हिंगोली	...	230	3,229	75	1,988	11	760	Hingoli
21	बीड	...	416	5,838	187	5,234	21	1,363	Beed
22	नांदेड	...	555	7,748	229	6,430	34	2,206	Nanded
23	उस्मानाबाद	...	264	3,745	149	4,406	28	1,804	Osmanabad
24	लातूर	...	331	4,857	203	5,770	29	1,917	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	2,795	39,385	1,276	36,256	183	12,101	Aurangabad Division
25	बुलढाणा	...	399	5,554	193	5,415	35	2,394	Buldhana
26	अकोला	...	194	2,656	86	2,581	19	1,187	Akola
27	वाशिम	...	231	3,146	84	2,507	3	203	Washim
28	अमरावती	...	355	4,908	126	3,664	25	1,832	Amravati
29	यवतमाळ	...	494	6,901	161	4,471	26	1,689	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	1,673	23,164	650	18,637	108	7,306	Amravati Division
30	वर्धा	...	186	2,505	63	1,861	16	1,127	Wardha
31	नागपूर	...	269	3,710	97	2,900	24	1,632	Nagpur
32	भंडारा	...	232	3,192	109	3,136	10	681	Bhandara
33	गोंदिया	...	269	3,824	120	3,149	10	665	Gondia
34	चंद्रपूर	...	317	4,372	114	3,300	14	1,009	Chandrapur
35	गडचिरोली	...	188	2,498	49	1,431	6	371	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	1,461	20,102	552	15,777	80	5,484	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	3,134	43,266	1,202	34,414	188	12,790	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	11,570	1,62,600	5,862	1,70,861	1,018	67,644	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.7—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	10,000 आणि त्यापेक्षा अधिक/ and above		एकूण/Total		ओसाड गावांची संख्या Number of un-inhabited Villages	District
		गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population (00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population (00)		
(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
1	मुंबई शहर	...	...	...	...	...	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	...	...	...	...	...	Mumbai Suburban
3	ठाणे	...	8	1,233	1,727	22,294	Thane
4	रायगड	...	1	167	1,859	16,731	Raigad
5	रत्नागिरी	...	1	124	1,539	15,046	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	...	...	...	743	7,865	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	10	1,523	5,868	61,935	Konkan Division
7	नाशिक	...	17	2,450	1,923	30,562	Nashik
8	धुळे	...	7	1,056	678	12,621	Dhule
9	नंदुरबार	...	1	113	935	11,090	Nandurbar
10	जळगाव	...	16	3,005	1,491	26,299	Jalgaon
11	अहमदनगर	...	20	2,879	1,578	32,369	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	61	9,502	6,605	1,12,942	Nashik Division
12	पुणे	...	17	2,736	1,844	30,317	Pune
13	सातारा	...	12	1,728	1,716	24,109	Satara
14	सांगली	...	22	3,274	721	19,503	Sangli
15	सोलापूर	...	16	2,624	1,138	26,243	Solapur
16	कोल्हापूर	...	22	3,171	1,196	24,728	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	89	13,533	6,615	1,24,900	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	160	24,588	19,086	2,99,777	Rest of Maharashtra

17	औरंगाबाद	...	8	1,299	1,300	18,099	44	Aurangabad
18	जालना	...	3	421	963	13,051	8	Jalna
19	परभणी	...	2	233	830	10,425	11	Parbhani
20	हिंगोली	...	3	353	672	8,331	38	Hingoli
21	बीड	...	7	1,074	1,354	17,742	11	Beed
22	नांदेड	...	7	1,201	1,546	21,872	63	Nanded
23	उस्मानाबाद	...	7	867	729	12,533	5	Osmanabad
24	लातूर	...	8	1,132	921	15,900	23	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	45	6,572	8,315	1,17,954	203	Aurangabad Division
25	बुलढाणा	...	6	761	1,297	17,591	136	Buldhana
26	अकोला	...	6	933	862	10,027	124	Akola
27	वाशिम	...	3	419	702	8,418	87	Washim
28	अमरावती	...	13	1,667	1,679	17,076	323	Amravati
29	यवतमाळ	...	6	985	1,856	20,011	274	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	34	4,765	6,396	73,123	944	Amravati Division
30	वर्धा	...	4	532	1,004	9,117	378	Wardha
31	नागपूर	...	6	684	1,628	14,539	241	Nagpur
32	भंडारा	...	3	376	778	9,604	92	Bhandara
33	गोंदिया	...	2	226	893	10,573	57	Gondia
34	चंद्रपूर	...	4	503	1,472	14,060	319	Chandrapur
35	गडचिरोली	...	4	555	1,521	9,030	158	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	23	2,876	7,296	66,923	1,245	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	57	7,641	13,692	1,40,046	2,189	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	262	38,771	41,095	5,57,776	2,616	Maharashtra State

आधार - भारताची जनगणना, २००१

Source— Census of India, 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.8

एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकुले

CITIES/URBAN AGGLOMERATIONS (UAs) WITH POPULATION

OF 1,00,000 OR ABOVE

जनगणना / Population Census, 2001

अनुक्रमांक Serial No.	शहर/शहर संकुलाचे नाव (2)	लोकसंख्या(हजारात) Population (in thousand) (3)	Name of City/UA (2)
1.	बृहन्मुंबई शहर संकुल	16,435	Brihan Mumbai Urban Agglomeration
	(अ) बृहन्मुंबई (म.न.पा.)	11,978	(a) Brihan Mumbai (M. Corpn.)
	ठाणे जिल्ह्यात अंतर्भूत असलेले	4,457	Constituent in Thane District
	(अ) कल्याण-डोंबिवली (म.न.पा.)	1,194	(a) Kalyan-Dombivli (M. Corpn.)
	(आ) ठाणे (म.न.पा.)	1,263	(b) Thane (M. Corpn.)
	(इ) उल्हासनगर (म.न.पा.)	474	(c) Ulhasnagar (M. Corpn.)
	(ई) नवी मुंबई (म.न.पा.)	704	(d) Navi Mumbai (M. Corpn.)
	(उ) मीरा-भाईंदर (न.प.)	520	(e) Mira Bhayandar (M.)
	(ऊ) अंबरनाथ (न.प.)	204	(f) Ambernath (M.)
	(ए) बदलापूर (न.प.)	98	(g) Badlapur (M.)
2.	पुणे शहर संकुल	3,759	Pune Urban Agglomeration
	(अ) पुणे (म.न.पा.)	2,538	(a) Pune (M. Corpn.)
	(आ) पिंपरी-चिंचवड (म.न.पा.)	1,012	(b) Pimpri-Chinchwad(M. Corpn.)
	(इ) पुणे (कटक मंडळ)	80	(c) Pune (Cantonment)
	(ई) खडकी (कटक मंडळ)	77	(d) Khadki (Cantonment)
	(उ) देहू रोड (कटक मंडळ)	47	(e) Dehu Road (Cantonment)
	(ऊ) देहू (गणना शहर)	5	(f) Dehu (C.T.)
3.	नागपूर शहर संकुल	2,129	Nagpur Urban Agglomeration
	(अ) नागपूर (म.न.पा.)	2,052	(a) Nagpur (M. Corpn.)
	(आ) वाडी (गणना शहर)	40	(b) Wadi (C.T.)
	(इ) डिगडोह (गणना शहर)	37	(c) Digdoh (C.T.)
4.	नाशिक शहर संकुल	1,152	Nashik Urban Agglomeration
	(अ) नाशिक (म.न.पा.)	1,077	(a) Nashik (M. Corpn.)
	(आ) देवळाली (कटक मंडळ)	51	(b) Deolali (Cantonment)
	(इ) भगूर (न.प.)	12	(c) Bhagur (M)
	(ई) एकलहरे (गणना शहर)	12	(d) Eklahare (C.T.)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.8 -- *contd.*

(1)	(2)	(3)	(2)
5	सोलापूर (म.न.पा.)	873	Solapur (M. Corpn.)
6	औरंगाबाद शहर संकुल	892	Aurangabad Urban Agglomeration
	(अ) औरंगाबाद (म.न.पा.)	873	(a) Aurangabad (M. Corpn.)
	(आ) औरंगाबाद (कटक मंडळ)	19	(b) Aurangabad (Cantonment)
7.	अमरावती (म.न.पा.)	550	Amravati (M. Corpn.)
8.	कोल्हापूर शहर संकुल	505	Kolhapur Urban Agglomeration
	(अ) कोल्हापूर (म.न.पा.)	493	(a) Kolhapur (M.Corpn)
	(आ) गांधीनगर (गणना शहर)	12	(b) Gandhinagar (C.T.)
9.	भिवंडी शहर संकुल	621	Bhiwandi Urban Agglomeration
	(अ) भिवंडी (न.प.)	599	(a) Bhiwandi (M.)
	(आ) खोनी (गणना शहर)	23	(b) Khoni (C.T.)
10.	सांगली शहर संकुल	448	Sangli Urban Agglomeration
	(अ) सांगली/मिरज/कुपवाड(म.न.पा.)	437	(a) Sangli/Miraj/Kupwad(M.Corpn)
	(आ) माधवनगर (गणना शहर)	11	(b) Madhavnagar (C.T.)
11.	मालेगाव (न.प.)	409	Malegaon (M.)
12.	अकोला (न.प.)	401	Akola (M.)
13.	नांदेड-वाघाळा (म.न.पा.)	431	Nanded-Waghala (M.Corpn)
14.	धुळे (न.प.)	342	Dhule (M.)
15.	जळगाव (न.प.)	369	Jalgaon (M.)
16.	इचलकरंजी शहर संकुल	286	Ichalkaranji Urban Agglomeration
	(अ) इचलकरंजी (न.प.)	258	(a) Ichalkaranji (M.)
	(आ) कबनूर (गणना शहर)	28	(b) Kabnur (C.T.)
17.	चंद्रपूर (न.प.)	289	Chandrapur (M.)
18.	अहमदनगर शहर संकुल	348	Ahmednagar Urban Agglomeration
	(अ) अहमदनगर (न.प.)	308	(a) Ahmednagar (M.)
	(आ) अहमदनगर (कटक मंडळ)	40	(b) Ahmednagar (Cant.)
19.	लातूर (न.प.)	300	Latur (M.)
20.	परभणी (न.प.)	259	Parbhani (M.)
21.	जालना (न.प.)	236	Jalna (M.)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.8 -- *concl'd.*

(1)	(2)	(3)	(2)
22. भुसावळ शहर संकुल		188	Bhusawal Urban Agglomeration
(अ) भुसावळ (न.प.)		172	(a) Bhusawal (M.)
(आ) कन्दारी (गणना शहर)		15	(b) Kanadri (C.T.)
23. नालासोपारा (न.प.)		185	Nalasopara (M)
24. वसई शहर संकुल		174	Vasai Urban Agglomeration
(अ) वसई (न.प.)		49	(a) Vasai (M.)
(आ) नवघर माणिकपूर (न.प.)		117	(b) Navghar-Manikpur (M.)
(इ) संदोर (गणना शहर)		8	(c) Sandor (C.T.)
25. कामटी शहर संकुल		137	Kamptee Urban Agglomeration
(अ) कामटी (न.प.)		84	(a) Kamptee (M.)
(आ) कन्हान पिपरी (गणना शहर)		22	(b) Kanhan Pipri (C.T.)
(इ) टेकाडी (गणना शहर)		17	(c) Tekadi (C.T.)
(ई) कामटी (कटक मंडळ)		14	(d) Kamptee (Cantt.)
26. यवतमाळ शहर संकुल		155	Yavatmal Urban Agglomeration
(अ) यवतमाळ (न.प.)		121	(a) Yavatmal (M.)
(आ) उमरखेड (गणना शहर)		34	(b) Umarchhed (C.T.)
27. बीड (न.प.)		138	Beed (M.)
28. गोंदिया (न.प.)		121	Gondiya (M.)
29. वर्धा (न.प.)		111	Wardha (M.)
30. विरार (न.प.)		119	Virar (M.)
31. सातारा (न.प.)		108	Satara (M.)
32. अचलपूर (न.प.)		107	Achalpur (M.)
33. बारशी (न.प.)		105	Barshi (M.)
34. पनवेल (न.प.)		104	Panvel (M.)
एकूण ...		32,923	... Total

म.न.पा.= महानगरपालिका/M. Corp.= Municipal Corporation

न.प.= नगरपरिषद/M.= Municipality. C.T.- गणना शहर/Census Town

टीप - आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही.

Note.— Details may not add to the totals due to rounding.

आधार - भारताची जनगणना २००१, मालिका २८

Source.—Census of India 2001, Series 28

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.9

काम करणा-यांचे व न करणा-यांचे वर्गीकरण

CLASSIFICATION OF WORKERS AND NON-WORKERS

जनगणना / Population Census, 2001

(हजारात/In thousand)

अनुक्रमांक	बाब	महाराष्ट्र	
Sr. No.		Maharashtra	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	शेतकरी ...	10,182	Cultivators
2	शेतमजूर ...	7,641	Agricultural labourers
3	घरगुती उद्योग ...	810	Household industry
4	इतर सेवा ...	16,115	Other Services
	एकूण-मुख्यतः काम करणारे ...	34,748	Total — main workers
	सीमांतिक कामगार ...	6,425	Marginal workers
	एकूण-काम न करणारे ...	55,705	Total — non-workers
	एकूण -काम करणारे आणि न करणारे	96,878	Total — workers and non-workers

आधार - भारतीय जनगणना, २००१

Source — Census of India, 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.10

काम न करणा-या व्यक्तींचे कार्यप्रकारानुसार वर्गीकरण

CLASSIFICATION OF PERSONS NOT AT WORK BY TYPE OF ACTIVITY

जनगणना / Population Census, 2001

(हजारात/In thousand)

कार्यप्रकार	ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			एकूण/Total			Type of activity
	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(1)
पूर्ण वेळ विद्यार्थी ...	7,324	5,891	13,215	5,793	4,924	10,716	13,116	10,815	23,931	Full time students
घरकाम करणारे ...	123	3,478	3,601	121	7,675	7,796	244	11,153	11,397	Household duties
अवलंबून असणारे व बालके ...	5,041	5,697	10,738	3,042	3,468	6,510	8,083	9,165	17,248	Dependents and infants
इतर ...	622	340	962	1,483	684	2,167	2,105	1,024	3,129	Others
इतर ...	13,110	15,406	28516	10,438	16,751	27,189	23,549	32,157	55,705	... Total

आधार - भारताची जनगणना, २००१

Source— Census of India, 2001

तत्ता क्रमांक/TABLE No. 2.11

---

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्का क्रमांक/TABLE No. 2.11

अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या/POPULATION OF S.C. AND S.T. 2001

(संख्या/Number)

अनु क्रमांक Serial No.	जिल्हा	अनुसूचित जाती Scheduled Castes	अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes	एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Percentage to total population		साक्षर लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी प्रमाण Literate population percentage to total Population		District	
				अनु.जाती S.C.	अनु.जमाती S.T.	अनु.जाती S.C.	अनु.जमाती S.T.		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)	
1	मुंबई शहर	...	1,83,469	20,666	5.50	0.62	81.97	80.81	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	...	4,01,569	70,454	4.65	0.82	78.78	76.83	Mumbai Suburban
3	ठाणे	...	3,39,720	11,99,290	4.18	14.75	78.59	46.91	Thane
4	रायगड	...	53,667	2,69,124	2.43	12.19	79.61	45.05	Raigad
5	रत्नागिरी	...	24,515	20,102	1.44	1.18	76.39	51.26	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	...	38,536	4,952	4.44	0.57	72.11	73.94	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	10,41,476	15,84,588	4.19	6.37	79.03	48.64	Konkan Division
7	नाशिक	...	4,26,516	11,94,271	8.54	23.92	73.53	50.68	Nashik
8	धुळे	...	1,09,102	4,43,564	6.39	25.97	71.24	45.88	Dhule
9	नंदुरबार	...	41,412	8,59,574	3.16	65.93	70.24	42.34	Nandurbar
10	जळगाव	...	2,86,777	4,35,951	7.79	11.84	67.75	52.23	Jalgaon
11	अहमदनगर	...	4,84,685	3,03,255	12.00	7.51	71.16	53.87	Ahmedna
	नाशिक विभाग	...	13,48,492	32,36,615	8.57	20.57	71.16	48.32	Nashik Division
12	पुणे	...	7,61,857	2,61,722	10.53	3.62	72.52	62.21	Pune
13	सातारा	...	2,46,110	21,896	8.76	0.78	72.27	65.05	Satara
14	सांगली	...	3,13,474	17,855	12.13	0.69	71.19	73.86	Sangli
15	सोलापूर	...	5,78,123	68,989	15.02	1.79	65.04	63.79	Solapur

16	कोल्हापूर	4,49,641	21,387	12.76	0.61	70.90	75.05	Kolhapur
	पुणे विभाग	23,49,205	3,91,849	11.75	1.96	70.18	63.91	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	47,39,173	52,13,052	7.82	8.60	72.42	49.62	Rest of Maharashtra
17	औरंगाबाद	3,76,181	1,00,416	12.99	3.47	67.90	54.24	Aurangabad
18	जालना	1,81,017	32,103	11.22	1.99	57.10	55.55	Jalna
19	परभणी	1,52,463	35,210	9.98	2.30	60.17	58.83	Parbhani
20	हिंगोली	1,00,697	86,898	10.20	8.80	63.59	56.64	Hingoli
21	बीड	2,81,240	24,193	13.01	1.12	62.86	60.12	Beed
22	नांदेड	4,98,196	2,53,596	17.32	8.82	64.17	59.86	Nanded
23	उस्मानाबाद	2,45,790	27,857	16.53	1.87	62.16	58.35	Osmanabad
24	लातूर	4,04,251	47,836	19.43	2.30	65.25	65.32	Latur
	औरंगाबाद विभाग	22,39,835	6,08,109	14.33	3.89	63.74	58.58	Aurangabad Division
25	बुलढाणा	2,41,623	1,15,156	10.82	5.16	68.49	57.42	Buldhana
26	अकोला	1,68,447	1,00,088	10.33	6.14	73.50	70.49	Akola
27	वाशिम	1,62,663	70,987	15.94	6.96	68.58	60.10	Washim
28	अमरावती	4,46,623	3,56,533	17.13	13.68	78.55	64.07	Amravati
29	यवतमाळ	2,52,802	4,73,370	10.28	19.26	73.78	62.15	Yavatmal
	अमरावती विभाग	12,72,158	11,16,134	12.79	11.22	73.80	62.91	Amravati Division
30	वर्धा	1,58,630	1,54,415	12.83	12.49	78.78	69.16	Wardha
31	नागपूर	6,96,461	4,44,441	17.12	10.93	82.94	75.99	Nagpur
32	भंडारा	2,01,949	97,718	17.77	8.60	80.73	73.25	Bhandara
33	गोंदिया	1,67,699	1,96,455	13.97	16.36	81.42	69.77	Gondiya
34	चंद्रपूर	2,96,927	3,75,256	14.34	18.12	75.44	64.41	Chandrapur
35	गडचिरोली	1,08,824	3,71,696	11.22	38.31	66.97	48.98	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	16,30,490	16,39,981	15.26	15.35	79.69	65.85	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	29,02,648	27,56,115	14.07	13.36	77.14	64.68	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ...	98,81,656	85,77,276	10.20	8.85	71.90	55.21	Maharashtra State
	भारत + ...	16,66,35,700	8,43,26,240	16.20	8.20	...	...	India +

35

टीप -- + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी

Note-- + Please see the Note on page No.3

आधार - भारतीय जनगणना, २००१ प्राथमिक जनगणना सारांश (अंतिम) Source.—Census of India 2001 Primary Census Abstract (Final)

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.12

महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची प्रकारानुसार संख्या/DISABLED POPULATION IN MAHARASHTRA STATE BY TYPE OF DISABILITY
जनगणना / Population Census, 2001

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	अंध Blind (3)	पांगळे Crippled (4)	मूक Speech (5)	कर्णबधीर Hearing (6)	मनोरुग्ण Mental (7)	एकूण Total (8)	एकूण लोकसंख्येशी % % to total population (9)	District (2)
1	मुंबई शहर	28,928	12,020	3,706	1,696	7,617	53,967	1.62	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	58,714	28,326	8,146	3,571	17,053	1,15,810	1.34	Mumbai Suburban
3	ठाणे	18,348	28,115	6,349	3,911	13,684	70,407	0.87	Thane
4	रायगड	8,890	10,792	2,438	1,851	3,824	27,795	1.26	Raigad
5	रत्नागिरी	9,556	8,794	2,166	2,487	4,225	27,228	1.60	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	3,932	4,094	1,328	785	2,669	12,808	1.47	Sindhudurg
	कोकण विभाग	1,28,368	92,141	24,133	14,301	49,072	3,08,015	1.24	Konkan Division
7	नाशिक	23,316	28,512	4,795	4,394	9,103	70,120	1.40	Nashik
8	धुळे	9,834	11,717	1,960	1,623	3,195	28,329	1.66	Dhule
9	नंदुरबार	13,174	6,344	1,209	909	1,952	23,588	1.80	Nandurbar
10	जळगाव	15,945	26,496	4,175	3,692	6,956	57,264	1.55	Jalgaon
11	अहमदनगर	35,509	27,841	5,537	4,630	10,043	83,560	2.07	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	97,778	1,00,910	17,676	15,248	31,249	2,62,861	1.67	Nashik Division
12	पुणे	26,853	36,091	7,160	4,920	16,258	91,282	1.26	Pune
13	सातारा	9,386	15,874	3,310	2,252	6,635	37,457	1.33	Satara
14	सांगली	8,735	13,208	3,394	1,448	6,157	32,942	1.28	Sangli
15	सोलापूर	21,436	26,234	5,733	3,236	9,445	66,084	1.72	Solapur
16	कोल्हापूर	13,512	17,083	4,180	1,595	7,456	43,826	1.24	Kolhapur
	पुणे विभाग	79,922	1,08,490	23,777	13,451	45,951	2,71,591	1.36	Pune Division

	उर्वरित महाराष्ट्र	...	3,06,068	301541	65,586	43,000	1,26,272	8,42,467	1.39	Rest of Maharashtra
17	औरंगाबाद	...	23,181	21,712	3,718	3,366	6,603	58,580	2.02	Aurangabad
18	जालना	...	16,702	13,428	2,283	2,417	3,966	38,796	2.41	Jalna
19	परभणी	...	11,186	13,837	2,313	2,520	3,411	33,267	2.18	Parbhani
20	हिंगोली	...	7,947	8,259	1,351	1,779	2,205	21,541	2.18	Hingoli
21	बीड	...	12,223	17,913	2,810	2,416	4,880	40,242	1.86	Beed
22	नांदेड	...	40,967	20,929	4,744	3,817	6,872	77,329	2.69	Nanded
23	उस्मानाबाद	...	12,911	13,648	2,267	2,079	4,152	35,057	2.36	Osmanabad
24	लातूर	...	14,656	18,652	3,211	2,927	5,372	44,818	2.15	Latur
	औरंगाबाद विभाग		1,39,773	1,28,378	22,697	21,321	37,461	3,49,630	2.24	Aurangabad Division
25	बुलढाणा	...	11,596	18,178	2,697	3,993	5,310	41,774	1.87	Buldhana
26	अकोला	...	9,346	11,633	1,992	2,459	3,712	29,142	1.79	Akola
27	वाशिम	...	5,275	7,917	1,295	1,709	2,015	18,211	1.79	Washim
28	अमरावती	...	27,921	18,805	3,863	3,802	7,070	61,461	2.36	Amravati
29	यवतमाळ	...	14,826	15,644	3,180	3,063	5,264	41,977	1.71	Yavatmal
	अमरावती विभाग		68,964	72,177	13,027	15,026	23,371	1,92,565	1.94	Amravati Division
30	वर्धा	...	7,677	7,963	1,401	1,899	3,252	22,192	1.79	Wardha
31	नागपूर	...	19,234	24,329	4,262	3,463	11,185	62,473	1.54	Nagpur
32	भंडारा	...	6,261	8,277	1,135	1,494	2,644	19,811	1.74	Bhandara
33	गोंदिया	...	11,832	9,118	1,149	1,809	2,822	26,730	2.23	Gondia
34	चंद्रपूर	...	16,892	12,767	2,556	2,836	4,463	39,514	1.91	Chandrapur
35	गडचिरोली	...	4,229	5,395	1,230	1,542	1,804	14,200	1.46	Gadchiroli
	नागपूर विभाग		66,125	67,849	11,733	13,043	26,170	1,84,920	1.73	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग		1,35,089	1,40,026	24,760	28,069	49,541	3,77,485	1.83	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य		5,80,930	5,69,945	1,13,043	92,390	2,13,274	15,69,582	1.62	Maharashtra State

आधार - भारतीय जनगणना, २००१ Source.— Census of India, 2001

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.13

वयोगटानुसार लोकसंख्या/POPULATION ACCORDING TO AGE GROUPS

जनगणना / Population Census, 2001

(हजारत/In thousand)

एकूण/ग्रामीण/नागरी Total/Rural/Urban (1)	एकूण लोकसंख्या/Total population			एकूण Total (5)	संचयी टक्केवारी Cumulative percentage (6)	
	वय-गट Age-group (2)	पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)			
एकूण/Total	...	0—9	10,286	9,477	19,763	20.40
		10—14	5,946	5,392	11,338	32.10
		15—19	5,263	4,308	9,571	41.98
		20—24	4,781	4,075	8,856	51.12
		25—29	4,187	4,031	8,218	59.61
		30—34	3,801	3,592	7,393	67.24
		35—39	3,540	3,418	6,958	74.42
		40—44	3,010	2,536	5,546	80.14
		45—49	2,404	2,139	4,543	84.83
		50—54	1,863	1,583	3,446	88.39
		55—59	1,320	1,353	2,673	91.15
		60—64	1,204	1,527	2,731	93.97
		65—69	1,230	1,403	2,633	96.69
		70—74	814	815	1,629	98.37
		75—79	334	349	683	99.07
		80+	351	428	779	99.88
वय माहीत नसलेले/Age not known			66	52	118	100.00
एकूण/Total	...		50,401	46,478	96,879	.....

तक्का क्रमांक/TABLE No. 2.13- contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	
ग्रामोण/Rural	...	0—9	6,284	5,818	12,102	21.70
		10—14	3,591	3,279	6,870	34.01
		15—19	2,940	2,431	5,371	43.64
		20—24	2,402	2,172	4,574	51.84
		25—29	2,082	2,158	4,240	59.45
		30—34	1,945	1,999	3,944	66.52
		35—39	1,880	1,922	3,802	73.33
		40—44	1,605	1,445	3,050	78.80
		45—49	1,300	1,214	2,514	83.31
		50—54	1,003	913	1,916	86.75
		55—59	754	849	1,603	89.62
		60—64	748	1,041	1,789	92.83
		65—69	861	980	1,841	96.13
		70—74	566	552	1,118	98.13
		75—79	217	226	443	98.92
		80+	236	284	520	99.86
वय माहीत नसलेले/Age not known			44	36	80	100.00
एकूण/Total	...		28,459	27,319	55,778	.....
नागरी/Urban	...	0—9	4,002	3,659	7,661	18.64
		10—14	2,355	2,112	4,467	29.51
		15—19	2,323	1,877	4,200	39.73
		20—24	2,379	1,903	4,282	50.14
		25—29	2,105	1,873	3,978	59.82
		30—34	1,856	1,593	3,449	68.21
		35—39	1,660	1,496	3,156	75.89
		40—44	1,405	1,090	2,496	81.97
		45—49	1,105	925	2,029	86.90
		50—54	860	670	1,530	90.63
		55—59	566	504	1,070	93.23
		60—64	456	486	942	95.52
		65—69	368	424	792	97.45
		70—74	248	264	512	98.69
		75—79	117	123	240	99.28
		80+	116	144	260	99.91
वय माहीत नसलेले/Age not known			22	16	38	100.00
एकूण/Total	...	.....	21,942	19,159	41,101	.....

आधार - भारतीय जनगणना, २००१

Source — Census of India, 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.14

धर्मानुसार लोकसंख्या

POPULATION BY RELIGION

जनगणना / Population Census, 2001

अनुक्रमांक Serial No. (1)	धर्म (2)	लोकसंख्या Population (3)	Religion (2)
1	बौद्ध	58,38,710	Buddhist
2	ख्रिश्चन	10,58,313	Christian
3	हिंदू	7,78,59,385	Hindu
4	जैन	13,01,843	Jain
5	मुस्लिम	1,02,70,485	Muslim
6	शीख	2,15,337	Sikh
7	धर्म न सांगितलेले	97,713	Religion not stated
8	इतर	2,36,841	Others
	एकूण	9,68,78,627	Total

आधार — भारतीय जनगणना, २००१
 Source — Census of India, 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.15

२०२६ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या

ANNUAL ESTIMATES OF POPULATION UP TO 2026

(आकडे हजारत/Figures in thousand)

वर्ष Year (1)	भारत/India *	महाराष्ट्र/Maharashtra
	१ऑक्टोबर 1st October (2)	१ ऑक्टोबर 1st October (3)
2001	10,37,952	97,786
2002	10,55,051	99,201
2003	10,72,580	1,00,670
2004	10,89,915	1,02,099
2005	11,07,064	1,03,513
2006	11,23,993	1,04,923
2007	11,40,715	1,06,316
2008	11,57,245	1,07,688
2009	11,73,458	1,09,035
2010	11,89,793	1,10,383
2011	12,05,874	1,11,710
2012	12,21,839	1,13,023
2013	12,37,638	1,14,321
2014	12,53,748	1,15,638
2015	12,68,576	1,16,866
2016	12,84,216	1,18,149
2017	12,98,982	1,19,380
2018	13,13,035	1,20,570
2019	13,27,318	1,21,766
2020	13,41,255	1,22,930
2021	13,54,852	1,24,063
2022	13,68,132	1,25,170
2023	13,81,090	1,26,248
2024	13,93,667	1,27,291
2025	14,05,833	1,28,290
2026	14,17,888	1,29,273

टीप -* कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी

Note-- * Please see the Note on page No.3.

आधार— भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय, भारत

Source — Office of the Registrar-General, India

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.16

राज्यात स्थलांतरित झालेल्या स्त्री-पुरुषांची स्थलांतराच्या कारणानुसार संख्या

NO. OF IN MIGRANTS IN THE STATE BY SEX AND REASONS FOR MIGRATION

जनगणना / Population Census, 2001

(हजारात/In thousand)

स्थलांतराचे कारण (1)	पुरुष, स्त्रिया, एकूण (2)	महाराष्ट्र/Maharashtra			Male, Female, Total (2)	Reasons for migration (1)
		ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)		
1. रोजगार ..	पुरुष स्त्रिया एकूण	1,413 377 1,790	4,820 296 5,115	6232 673 6905	M F T	Employment
2. व्यवसाय ..	पुरुष स्त्रिया एकूण	26 12 38	141 13 155	167 25 193	M F T	Business
3. शिक्षण ..	पुरुष स्त्रिया एकूण	148 64 212	293 99 392	441 163 604	M F T	Education
4. विवाह ..	पुरुष स्त्रिया एकूण	80 10,611 10,691	34 4,143 4,177	114 14,754 14,868	M F T	Marriage
5. जन्मानंतर स्थलांतर ..	पुरुष स्त्रिया एकूण	1,935 1,170 3,105	1,174 830 2,004	3,109 2,000 5,109	M F T	Moved after birth
6. कुटुंबासह स्थलांतर ..	पुरुष स्त्रिया एकूण	1,108 1,496 2,603	1,866 2,718 4,585	2,974 4,214 7,188	M F T	Moved with household
7. इतर ..	पुरुष स्त्रिया एकूण	2,113 1,898 4,011	1,613 1,224 2,837	3,726 3,126 6,848	M F T	Others
	एकूण ..					
	पुरुष	6,822	9,942	16,764	M	Total
	स्त्रिया	15,628	9,323	24,952	F	
	एकूण	22,450	19,265	41,716	T	

आधार — भारताची जनगणना २००१

Source — Census of India 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.17

पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष

IN MIGRANTS BY SEX AND PLACE OF LAST RESIDENCE

जनगणना / Population Census, 2001

(हजारात/In thousand)

पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण (1)	एकूण ग्रामीण नागरी (2)	एकूण स्थलांतरित Total Migrants			एकूण Rural Urban (2)	Last residence (1)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)		
I. गणनाराज्यात						
<i>Within State of Enumeration—</i>						
गणनाजिल्ह्यात इतरत्र ..	एकूण ग्रामीण नागरी	7,237 4,891 2,346	14,901 12,154 2,747	22,138 17,045 5,093	Total Rural Urban	Elsewhere in district of enumeration
राज्यातील इतर जिल्ह्यात	एकूण ग्रामीण नागरी	5,249 1,389 3,860	6,838 2,832 4,006	12,087 4,221 7,866	Total Rural Urban	In other Districts of State
एकूण (I) ..	एकूण ग्रामीण नागरी	12,486 6,280 6,206	21,739 14,986 6,753	34,225 21,266 12,959	Total Rural Urban	Total (I)
II. गणनाराज्याच्या बाहेरील भारतातील राज्य						
<i>State in India Beyond State of Enumeration</i>						
आंध्र प्रदेश ..	एकूण ग्रामीण नागरी	206 37 168	226 61 165	432 99 333	Total Rural Urban	Andhra Pradesh
आसाम ..	एकूण ग्रामीण नागरी	10 1 9	7 0 6	7 2 15	Total Rural Urban	Assam

* ५०० पेक्षा कमी /Less than 500

स्तंभ २ मधील 'एकूण' ह्यात पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण ग्रामीण आहे की नागरी ह्याचा उल्लेख नसलेल्यांचाही समावेश आहे./
“Total” in col. 2 includes unspecified, whether rural or urban status of last residence.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.17- *contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
अरुणाचल प्रदेश	एकूण	*	*	1	Total	Arunachal Pradesh
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
बिहार	एकूण	272	89	361	Total	Bihar
	ग्रामीण	31	8	39	Rural	
	नागरी	242	81	322	Urban	
झारखंड	एकूण	42	16	58	Total	Jharkhand
	ग्रामीण	7	2	9	Rural	
	नागरी	35	14	50	Urban	
गुजरात	एकूण	412	437	849	Total	Gujarat
	ग्रामीण	31	51	83	Rural	
	नागरी	380	386	766	Urban	
गोवा	एकूण	25	35	60	Total	Goa
	ग्रामीण	4	9	13	Rural	
	नागरी	21	27	48	Urban	
दिल्ली	एकूण	36	34	69	Total	Delhi
	ग्रामीण	2	1	3	Rural	
	नागरी	34	32	66	Urban	
हरियाणा	एकूण	22	18	40	Total	Haryana
	ग्रामीण	2	1	3	Rural	
	नागरी	20	17	37	Urban	
हिमाचल प्रदेश	एकूण	8	5	14	Total	Himachal Pradesh
	ग्रामीण	1	*	1	Rural	
	नागरी	7	5	12	Urban	
जम्मू व काश्मीर	एकूण	9	6	16	Total	Jammu and Kashmir.
	ग्रामीण	1	*	2	Rural	
	नागरी	8	6	14	Urban	
कर्नाटक	एकूण	536	629	1,165	Total	Karnataka
	ग्रामीण	133	227	359	Rural	
	नागरी	404	402	806	Urban	
केरळ	एकूण	146	112	259	Total	Kerala
	ग्रामीण	9	4	13	Rural	
	नागरी	137	108	246	Urban	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.17- contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
मध्य प्रदेश	.. एकूण	258	332	590	Total	Madhya Pradesh
	ग्रामीण	99	159	258	Rural	
	नागरी	159	173	332	Urban	
छत्तीसगड	.. एकूण	98	107	205	Total	Chhattisgad
	ग्रामीण	52	57	109	Rural	
	नागरी	46	50	96	Urban	
मणिपूर	.. एकूण	1	1	2	Total	Manipur
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	1	1	2	Urban	
मेघालय	.. एकूण	1	1	2	Total	Meghalaya
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	1	1	1	Urban	
मिझोरम	.. एकूण	*	*	1	Total	Mizoram
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
नागालँड	.. एकूण	1	*	1	Total	Nagaland
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
ओरिसा	.. एकूण	62	30	91	Total	Orissa
	ग्रामीण	12	5	17	Rural	
	नागरी	50	24	74	Urban	
पंजाब	.. एकूण	37	31	68	Total	Punjab
	ग्रामीण	3	1	5	Rural	
	नागरी	34	30	63	Urban	
राजस्थान	.. एकूण	262	169	431	Total	Rajasthan
	ग्रामीण	20	10	30	Rural	
	नागरी	243	159	402	Urban	
सिक्कीम	.. एकूण	*	*	1	Total	Sikkim
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	

* ५०० पेक्षा कमी/Less than 500

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.17 - contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
तामिळनाडू	.. एकूण	139	111	250	Total	Tamil Nadu
	ग्रामीण	5	3	8	Rural	
	नागरी	134	107	242	Urban	
त्रिपुरा	.. एकूण	1	1	2	Total	Tripura
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	1	*	1	Urban	
उत्तर प्रदेश	.. एकूण	1,426	646	2,072	Total	Uttar Pradesh
	ग्रामीण	66	27	94	Rural	
	नागरी	1,360	619	1,979	Urban	
उत्तरांचल	.. एकूण	22	14	36	Total	Uttaranchal
	ग्रामीण	1	1	2	Rural	
	नागरी	20	13	34	Urban	
पश्चिम बंगाल	.. एकूण	139	70	209	Total	West Bengal
	ग्रामीण	11	4	15	Rural	
	नागरी	127	67	194	Urban	
केंद्रशासित प्रदेश	.. एकूण	6	6	12	Total	Union Territories
	ग्रामीण	1	1	2	Rural	
	नागरी	5	5	11	Urban	
एकूण (II)	.. एकूण	4,179	3,134	7,313	Total	Total (II)
	ग्रामीण	531	635	1,165	Rural	
	नागरी	3,648	2,500	6,148	Urban	
पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण. . भारतात इतरत्र	एकूण	99	78	177	Total	Last residence outside India
	ग्रामीण	12	8	19	Rural	(I +II)
	नागरी	88	71	158	Urban	
III. आशियातील भारताबाहेरचे देश		93	72	164		Countries in Asia Beyond India
IV. इतर देश	..	7	7	13		Other countries
एकूण	..	16,764	24,952	41,716		Total

आधार - भारताची जनगणना २००१

Source -- Census of India 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.18

कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार संख्या

HOUSEHOLDS AND HOUSEHOLD POPULATION BY LANGUAGES MAINLY SPOKEN
जनगणना / Population Census, 2001

(संख्या/Number)

भाषा (1)	कुटुंबे Households (2)	व्यक्ती Persons (3)	Languages (1)
आसामी ..	N.A.	2,516	Assamese
बंगाली ..	N.A.	3,10,137	Bengali
गुजराथी ..	N.A.	23,15,409	Gujarati
हिंदी ..	N.A.	1,06,81,641	Hindi
कन्नड ..	N.A.	12,54,519	Kannada
काश्मिरी ..	N.A.	5,344	Kashmiri
मल्याळम् ..	N.A.	4,06,358	Malayalam
मराठी ..	N.A.	6,66,43,942	Marathi
उडिया ..	N.A.	93,900	Oriya
पंजाबी ..	N.A.	2,69,309	Punjabi
संस्कृत ..	N.A.	408	Sanskrit
सिंधी ..	N.A.	7,09,224	Sindhi
तामिळ ..	N.A.	5,27,995	Tamil
तेलगू ..	N.A.	14,05,958	Telgu
उर्दू ..	N.A.	68,95,501	Urdu
इतर ..	N.A.	7,63,499	Others
एकूण ..	N.A.	9,22,85,750	Total

आधार - भारताची जनगणना १९८१, १९८७ चा पेपर एक, महाराष्ट्र मालिका १२

Source — Census of India 1981, Paper I of 1987, Maharashtra series 12

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.1

जमिनीचा वापर/LAND UTILISATION

(हजार हेक्टरात/In thousand hectares)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	2006-07 (3)	2007-08 (4)	Item (2)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र ..	30,758	30,758	Total geographical area
2	जंगलव्याप्त क्षेत्र ..	5,213	5,213	Area under forests
3	पडीक व लागवडीलायक नसलेली जमीन ..	1,719	1,718	Barren and unculturable land
4	बिगर-शेती वापराखाली असलेली जमीन ..	1,412	1,427	Land put to non-agricultural uses
5	लागवडीलायक पण वापरात नसलेली जमीन ..	915	916	Culturable waste
6	कायम गुरचरण ..	1,252	1,248	Permanent pastures
7	झाडे-झुडुपांखालील जमीन ..	249	248	Land under miscellaneous trees & bushes
8	चालू पड ..	1,323	1,327	Current fallows
9	इतर पड ..	1,196	1,188	Other fallows
10	कसलेले क्षेत्र (निव्वळ) ..	17,478	17,473	Net area sown
11	एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेले क्षेत्र ..	5,079	5,182	Area sown more than once
12	लागवड केलेले एकूण क्षेत्र ..	22,557	22,655	Gross cropped area

आधार - कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2

जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र

DISTRICTWISE CULTURABLE AREA AND CULTIVATED AREA

2007-08

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

अनु क्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	एकूण भौगोलिक क्षेत्र Total geographical area (3)	लागवडीलायक क्षेत्र Culturable area (4)	कसलेले निव्वळ क्षेत्र Net area sown (5)	लागवड केलेले एकूण क्षेत्र Gross cropped area (6)	District (2)
1	बृहन्मुंबई	.. 38	0	0	0	Greater Mumbai
2	ठाणे	.. 934	332	245	250	Thane
3	रायगड	.. 687	310	189	216	Raigad
4	रत्नागिरी	.. 816	549	244	255	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	.. 504	349	140	159	Sindhudurg
	कोकण विभाग	.. 2,979	1,540	818	880	Konkan Division
6	नाशिक	.. 1,563	1,017	884	998	Nashik
7	धुळे	.. 733	455	434	505	Dhule
8	नंदुरबार	.. 705	306	297	351	Nandurbar
9	जळगाव	.. 1,164	873	850	1,305	Jalgaon
10	अहमदनगर	.. 1,702	1,354	1,116	1,494	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	.. 5,867	4,005	3,581	4,653	Nashik Division
11	पुणे	.. 1,562	1,050	936	1,196	Pune
12	सातारा	.. 1,058	682	550	674	Satara
13	सांगली	.. 861	720	609	734	Sangli
14	सोलापूर	.. 1,488	1,327	1,039	1,147	Solapur
15	कोल्हापूर	.. 776	507	429	742	Kolhapur
	पुणे विभाग	.. 5,745	4,286	3,563	4,493	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	.. 14,591	9,831	7,962	10,026	Rest of Maharashtra

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2 - *contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
16	औरंगाबाद ..	1,008	818	694	1,106	Aurangabad
17	जालना ..	772	715	571	733	Jalna
18	परभणी ..	631	575	484	864	Parbhani
19	हिंगोली ..	466	401	329	525	Hingoli
20	बीड ..	1,069	942	752	915	Beed
21	नांदेड ..	1,033	842	705	831	Nanded
22	उस्मानाबाद ..	748	701	479	727	Osmanabad
23	लातूर ..	716	652	519	732	Latur
	औरंगाबाद विभाग ..	6,443	5,646	4,532	6,433	Aurangabad Division
24	बुलढाणा ..	967	740	669	846	Buldhana
25	अकोला ..	543	454	434	530	Akola
26	वाशिम ..	513	410	378	563	Washim
27	अमरावती ..	1,222	814	752	1,112	Amravati
28	यवतमाळ ..	1,352	944	847	976	Yavatmal
	अमरावती विभाग ..	4,597	3,362	3,080	4,027	Amravati Division
29	वर्धा ..	629	472	365	390	Wardha
30	नागपूर ..	986	637	547	599	Nagpur
31	भंडारा ..	342	205	179	222	Bhandara
32	गोंदिया ..	586	217	183	214	Gondia
33	चंद्रपूर ..	1,092	529	453	558	Chandrapur
34	गडचिरोली ..	1,492	252	172	186	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ..	5,127	2,312	1,898	2,169	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ..	9,724	5,674	4,978	6,196	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	30,758	21,151	17,473	22,655	Maharashtra State

टीप -- (१) लागवडीलायक क्षेत्र — यात (१) लागवडीलायक पडीक, (२) झाडे झुडुपांखालील जमीन, (३) चालू पड (४) इतर पड आणि (५) कसलेले निव्वळ क्षेत्र यांचा अंतर्भाव होतो
(२) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही

Note —(1) Culturable area includes—(1) culturable waste, (2) land under miscellaneous tree crops etc., (3) current fallows, (4) other fallows and (5) net area sown

2) Details may not add to the totals due to rounding

आधार — कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source — Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.3

प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन/AREA AND PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS

(क्षेत्र हजार हेक्टरांत व उत्पादन हजार मेट्रिक टनांत)

(Area in thousand hectares and outturn in thousand M. tonne)

अनु- क्रमांक Serial No. (1)	पीक (2)	2005-06		2006-07		2007-08		Crops (2)
		क्षेत्र Area (3)	उत्पादन Production (4)	क्षेत्र Area (5)	उत्पादन Production (6)	क्षेत्र Area (7)	उत्पादन Production (8)	
1	तांदूळ	1,513	2,694	1,529	2,570	1,575	2,996	Rice
2	गहू	933	1,300	1,231	1,871	1,253	2,371	Wheat
3	ज्वारी	4,740	3,713	4,618	3,782	4,148	4,003	Jowar
4	बाजरी	1,434	932	1,452	1,059	1,283	1,127	Bajri
5	एकूण तृणधान्ये (इतर धान्ये धरून)	9,303	9,776	9,616	10,589	9,149	12,460	Total cereals (including other cereals)
6	एकूण कडधान्ये	3,432	1,992	3,828	2,305	4,057	3,024	Total pulses
7	ऊस @	501	38,814	849	66,277	1,093	88,437	Sugarcane @
8	कापूस *	2,875	3,160	3,107	4,618	3,195	7,015	Cotton*
9	भुईमूग (एकूण)	442	440	448	412	404	472	Groundnut (Total)
10	तंबाखू	6	6	6	7	6	7	Tobacco

टीप -- @ उसाचे उत्पादन कांड्यांमध्ये आहे व ते तोडणी झालेल्या क्षेत्रावर आधारित आहे.

* कापसाचे उत्पादन रुईमधील आहे व ते प्रत्येकी १७० किलोग्रॅमच्या हजार गासड्यांमध्ये आहे.

Note—@ The production of sugarcane is in terms of cane and is worked out on the basis of harvested area.

* The production of cotton is in terms of lint and in ' 000 bales of 170 Kg. each

आधार—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source —Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/

तक्ता क्रमांक/

जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन/

(क्षेत्र हजार हेक्टरांत व उत्पादन हजार टनांत/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	तांदूळ/Rice		गहू/Wheat	
		क्षेत्र Area (3)	उत्पादन Production (4)	क्षेत्र Area (5)	उत्पादन Production (6)
1	बृहन्मुंबई	...	...	...	...
2	ठाणे	...	138	303	*
3	रायगड	...	124	313	...
4	रत्नागिरी	...	77	197	...
5	सिंधुदुर्ग	...	75	205	...
	कोकण विभाग	...	414	1,018	*
6	नाशिक	...	51	69	79
7	धुळे	...	4	4	36
8	नंदुरबार	...	21	31	15
9	जळगाव	...	*	*	52
10	अहमदनगर	...	9	10	131
	नाशिक विभाग	...	85	114	313
11	पुणे	...	63	78	73
12	सातारा	...	49	102	43
13	सांगली	...	19	44	30
14	सोलापूर	...	*	*	75
15	कोल्हापूर	...	112	336	11
	पुणे विभाग	...	243	560	232
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	742	1,692	545
					1,125

AGRICULTURE

TABLE No. 3.4

DISTRICTWISE AREA AND PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS 2007-08

Area in '000 hectares and Production in '000 tonnes)

ज्वारी/Jowar		बाजरी/Bajri		एकूण तृणधान्ये/All cereals		District
क्षेत्र Area	उत्पादन Production	क्षेत्र Area	उत्पादन Production	क्षेत्र Area	उत्पादन Production	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
...	...	...	...	...	...	Brihan Mumbai
...	...	...	...	169	329	Thane
...	...	...	...	148	346	Raigad
...	...	...	...	101	220	Ratnagiri
...	...	...	...	83	218	Sindhudurg
...	...	...	...	501	1,113	Konkan Division
10	6	216	240	505	790	Nashik
37	71	104	119	224	373	Dhule
55	85	15	21	144	251	Nandurbar
151	330	46	54	332	723	Jalgaon
503	284	233	174	918	846	Ahmednagar
756	776	614	608	2,123	2,983	Nashik Division
403	218	113	98	689	610	Pune
148	184	84	49	350	463	Satara
243	177	87	34	413	395	Sangli
618	352	21	9	749	527	Solapur
21	36	...	...	182	466	Kolhapur
1,433	966	305	190	2,383	2,461	Pune Division
2,189	1,742	919	798	5,007	6,557	Rest of Maharashtra

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	
16	औरंगाबाद	...	...	...	49	108
17	जालना	...	...	...	24	46
18	परभणी	...	8	3	53	102
19	हिंगोली	...	4	2	37	71
20	बीड	...	2	1	62	90
21	नांदेड	...	15	10	23	34
22	उस्मानाबाद	...	16	7	29	35
23	लातूर	...	12	6	38	56
	औरंगाबाद विभाग	...	57	29	315	542
24	बुलढाणा	...	...	...	59	119
25	अकोला	...	...	...	48	131
26	वाशिम	...	*	*	35	71
27	अमरावती	...	6	5	54	101
28	यवतमाळ	...	1	*	46	82
	अमरावती विभाग	...	7	5	242	504
29	वर्धा	...	*	*	28	47
30	नागपूर	...	50	75	67	98
31	भंडारा	...	177	318	14	16
32	गोंदिया	...	192	319	4	3
33	चंद्रपूर	...	161	252	36	35
34	गडचिरोली	...	149	223	2	1
	नागपूर विभाग	...	729	1,187	151	200
	विदर्भ विभाग	...	736	1,192	393	704
	महाराष्ट्र राज्य	...	1,535	2,913	1,253	2,371

टीप - (१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे सक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही.

(३) * आकडे ५०० हेक्टर/टनापेक्षा कमी आहेत.

TABLE No. 3.4 —*contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
119	130	111	136	390	682	Aurangabad
154	164	52	56	300	483	Jalna
235	265	6	4	304	378	Parbhani
78	104	*	*	121	178	Hingoli
284	232	162	117	519	452	Beed
195	219	1	*	236	267	Nanded
320	270	20	10	403	337	Osmanabad
162	230	6	3	225	302	Latur
1,547	1,614	358	326	2,498	3,079	Aurangabad Division
76	130	3	2	203	454	Buldhana
72	211	1	1	125	353	Akola
41	61	1	*	77	133	Washim
78	106	*	*	140	218	Amravati
82	88	1	*	129	172	Yavatmal
349	596	6	3	674	1,330	Amravati Division
11	8	...	...	39	56	Wardha
25	23	...	...	143	198	Nagpur
...	...	...	...	196	345	Bhandara
...	...	...	...	210	347	Gondia
19	15	...	...	219	305	Chandrapur
7	5	...	...	164	243	Gadchiroli
62	51	...	...	971	1,494	Nagpur Division
411	647	6	3	1,645	2,824	Vidharbha Division
4,147	4,003	1,283	1,127	9,150	12,460	Maharashtra State

Note.— (1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding.

(3) * Figures are below 500 hectares/tonnes.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण कडधान्ये/All pulses		ऊस/Sugarcane		
		क्षेत्र Area	उत्पादन Production	क्षेत्र Area	उत्पादन (कांड्यांत) Production (Cane)	
(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)	
1	बृहन्मुंबई	...	...	...	...	
2	ठाणे	...	18	11	...	
3	रायगड	...	15	8	...	
4	रत्नागिरी	...	8	4	...	
5	सिंधुदुर्ग	...	6	3	...	
	कोकण विभाग	...	47	26	...	
6	नाशिक	...	99	67	50	4,306
7	धुळे	...	79	60	13	820
8	नंदुरबार	...	87	64	24	1,794
9	जळगाव	...	175	127	23	1,489
10	अहमदनगर	...	148	93	133	10,432
	नाशिक विभाग	...	588	411	243	18,841
11	पुणे	...	92	56	104	10,158
12	सातारा	...	92	51	61	5,135
13	सांगली	...	95	63	65	6,550
14	सोलापूर	...	91	60	154	12,248
15	कोल्हापूर	...	25	18	114	9,743
	पुणे विभाग	...	395	248	498	43,834
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	1,030	685	741	62,675

TABLE No. 3.4 —*contd.*

कापूस/Cotton		भुईमूग/Groundnut		District
क्षेत्र Area (17)	उत्पादन Production (18)	क्षेत्र Area (19)	उत्पादन Production (20)	
...	...	...	...	Brihan Mumbai
...	...	*	*	Thane
...	...	*	*	Raigad
...	...	*	1	Ratnagiri
...	...	6	10	Sindhudurg
...	...	6	11	Konkan Division
40	76	37	35	Nashik
115	252	46	43	Dhule
46	108	16	19	Nandurbar
416	949	8	8	Jalgaon
40	82	9	9	Ahmednagar
657	1,467	116	115	Nashik Division
*	*	50	58	Pune
3	11	53	76	Satara
2	6	39	39	Sangli
1	3	8	8	Solapur
*	*	58	97	Kolhapur
6	20	208	279	Pune Division
663	1,487	331	405	Rest of Maharashtra

(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)	
16	औरंगाबाद	...	110	91	34	2,712
17	जालना	...	132	91	25	1,901
18	परभणी	...	203	138	19	1,446
19	हिंगोली	...	111	106	18	1,159
20	बीड	...	132	83	74	6,498
21	नांदेड	...	206	122	34	2,298
22	उस्मानाबाद	...	242	199	54	3,586
23	लातूर	...	232	160	68	4,270
	औरंगाबाद विभाग	...	1,368	990	326	23,870
24	बुलढाणा	...	267	222	3	165
25	अकोला	...	230	190	*	16
26	वाशिम	...	208	168	1	49
27	अमरावती	...	271	231	1	96
28	यवतमाळ	...	242	225	13	1,113
	अमरावती विभाग	...	1,218	1,036	18	1,439
29	वर्धा	...	106	97	6	319
30	नागपूर	...	140	103	*	23
31	भंडारा	...	43	27	2	85
32	गोंदिया	...	22	12	*	27
33	चंद्रपूर	...	107	60	...	...
34	गडचिरोली	...	23	14	...	...
	नागपूर विभाग	...	441	313	8	454
	विदर्भ विभाग	...	1,659	1,349	26	1,893
	महाराष्ट्र राज्य	...	4,057	3,024	1,093	88,437

टीप - (१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही.

(३) * आकडे ५०० हेक्टर/टनांपेक्षा कमी आहेत.

(४) कापसाचे उत्पादन रूईमध्ये आहे व ते प्रत्येकी १७० किलो ग्रॅमच्या हजार गासड्यांत आहे.

आधार - कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे

TABLE No. 3.4 —*contd.*

(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
306	690	9	9	Aurangabad
267	649	1	1	Jalna
198	545	5	5	Parbhani
75	271	2	2	Hingoli
188	289	10	7	Beed
208	273	4	4	Nanded
4	6	9	7	Osmanabad
2	2	10	6	Latur
1,248	2,725	49	40	Aurangabad Division
249	555	1	1	Buldhana
189	371	2	2	Akola
60	149	1	1	Washim
175	353	2	2	Amravati
417	1,009	7	8	Yavatmal
1,090	2,437	13	14	Amravati Division
81	155	4	5	Wardha
63	107	7	7	Nagpur
...	...	*	*	Bhandara
...	...	...	...	Gondia
50	104	*	*	Chandrapur
*	1	...	...	Gadchiroli
194	367	11	12	Nagpur Division
1,284	2,804	24	27	Vidharbha Division
3,195	7,015	404	472	Maharashtra State

Note — (1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding.

(3) * Figures are below 500 hectares/tonnes.

(4) Production of cotton is in terms of lint and in '000 bales of 170 kg. each.

Source — Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.5

प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक

INDEX NUMBERS OF PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS

[पाया : त्रैवार्षिक सरासरी १९७९-८२ = १००]

[Base : Triennial Average 1979-82 =100]

अनुक्रमांक Serial No.	बाब (1)	2005-06 (3)	2006-07 (4)	2007-08 (5)	Item (2)
1	अन्नधान्ये-				<i>Foodgrains</i>
	(अ) तृणधान्ये-				(a) Cereals—
	(1) तांदूळ ...	120.85	116.36	135.67	Rice
	(2) गहू ...	134.35	193.26	244.91	Wheat
	(3) ज्वारी ...	75.77	77.21	81.73	Jowar
	(4) बाजरी ...	129.03	146.55	155.99	Bajri
	(5) बार्ली ...	11.32	13.21	11.32	Barley
	(6) मका ...	828.61	963.69	1499.75	Maize
	(7) नाचणी ...	62.53	58.14	58.42	Ragi
	(8) कोद्रा ...	27.11	27.70	25.93	Kodra
	(9) इतर धान्ये ...	57.17	45.36	75.97	Other cereals
	एकूण तृणधान्ये	105.76	116.38	137.01	Total Cereals
	(ब) कडधान्ये-				(b) Pulses—
	(1) हरभरा ...	428.87	562.60	678.51	Gram
	(2) तूर ...	199.11	204.74	270.37	Tur
	(3) इतर कडधान्ये ...	118.57	135.44	199.46	Other pulses
	एकूण कडधान्ये	204.31	231.76	303.93	Total Pulses
	एकूण अन्नधान्ये	125.30	139.26	170.10	Total Foodgrains

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.5 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
2	अन्नधान्येतर -				Non-Foodgrains
	(अ) गळिताची धान्ये -				(a) Oilseeds—
	(1) भुईमूग ...	71.34	65.54	76.66	Groundnut
	(2) तीळ ...	84.20	77.13	88.03	Seasamum
	(3) मोहरी, राई व जवस	38.92	35.36	39.42	Rape, Mustard and Linseed
	(4) एरंडी ...	500.00	333.33	366.67	Castor seed
	(5) सूर्यफूल ...	415.14	397.46	405.50	Sunflower
	एकूण - गळिताची धान्ये...	91.24	84.64	94.98	Total Oilseeds
	(ब) तंतू पिके -				(b) Fibres—
	(1) कापूस ...	216.65	316.56	480.92	Cotton
	(2) मेस्टा ...	27.70	30.62	27.70	Mesta
	एकूण - तंतू पिके ...	215.89	315.41	479.10	Total Fibres
	(क) संकीर्ण -				(c) Miscellaneous
	(1) ऊस ...	146.33	249.87	333.41	Sugarcane
	(2) तंबाखू ...	90.60	106.94	109.91	Tobacco
	(3) बटाटा ...	96.52	125.45	126.12	Potato
	(4) मिरची ...	68.86	63.32	59.68	Chillies
	एकूण - संकीर्ण पिके	140.40	235.51	312.09	Total-Miscellaneous
	एकूण - अन्नधान्येतर पिके	146.72	223.08	305.11	Total-Non-foodgrains
	सर्व पिके	135.44	178.94	234.01	All Commodities

आधार - कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source.— Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.6

मृदूसंधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती

PROGRESS UNDER SOIL CONSERVATION AND LAND DEVELOPMENT ETC.

अनुक्रमांक Serial. No.	योजना	२००७-०८	Scheme
		मधील साध्य Achievements during 2007-08	
(1)	(2)	(3)	(2)
1	समतल सलग चर (हेक्टर)	23,972	Continuous contour trencher (in hectares)
2	मजगी केलेली जमीन (हेक्टरांत)	23,478	Area terraced (in hectares)
3	जैविक बांधासह समपातळी/ ढाळीचे बांध (हेक्टर)	2,69,561	Contour / Graded bunding with vegetative bunds (in hectares)
4	कॅम्पार्टमेंट बँडिंग (हेक्टरांत)	1,38,132	Compartment Bunding (in hectares)

आधार - कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source — Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

3 शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.7

रासायनिक खतांचे वाटप/DISTRIBUTION OF CHEMICAL FERTILIZERS
2007-08

(हजार टनात/ 000' Tonnes)

बाब (1)	राज्यास वाटप करण्यात आलेले खत Fertilizers distributed to the State (2)	Item (3)
नत्रयुक्त--		
अमोनियम सल्फेट (२०.६ टक्के N)	43.66	Nitrogenous— Ammonium Sulphate (20.6 per cent N).
युरिया (४६ टक्के N)	2,238.89	Urea (46 per cent N)
अमोनियम सल्फेट नायट्रेट (२६ टक्के N)	...	Ammonium Sulphate Nitrate (26 per cent N).
कॅल्शियम अमोनियम नायट्रेट (२५ टक्के N)	16.26	Calcium Ammonium Nitrate (25 per cent N).
अमोनियम क्लोराईड (२५ टक्के N)	...	Ammonium Chloride (25 per cent N).
फॉस्फेट --		
सिंगल सुपरफॉस्फेट (१६ टक्के P ₂ O ₅)	421.47	Phosphates— Single superphosphate (16 per cent P ₂ O ₅).
मिश्र --		
१२-३२-१६	129.14	12-32-16
१७-१७-१७	...	17-17-17
१८-४६-०	515.23	18-46-0
२०-२०-०	168.87 #	20-20-0
२३-२३-०	29.14	23-23-0
१४-३५-१४	6.10	14-35-14
१५-१५-१५	221.98	15-15-15
१०-२६-२६	470.78	10-26-26
१९-१९-१९	97.03	19-19-19
पोटॅसिक --		
म्युरिएट ऑफ पोटॅश (६० टक्के K ₂ O)	334.10	Potassic— Muriate of potash (60 per cent K ₂ O)
सल्फेट ऑफ पोटॅश (५० टक्के K ₂ O)	5.58	Sulphate of potash (50 per cent K ₂ O)

टोप -- # २०-२०-० (एएनपी) यामध्ये २०-२०-० (एपीएस) समावेश आहे

Note -- # 20-20-0 (APS) includes in 20-20-0 (ANP) also

आधार - भारतीय खत संघ, पश्चिम विभाग, मुंबई

Source - Fertilizer Association of India, Western Region, Mumbai

3. शेती/AGRICULTURE
 तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.8
 शेतीची अवजारे/AGRICULTURAL IMPLEMENTS
 पशुधन गणना / Livestock Census, 2003

अनु क्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	परिमाण (3)	माहिती Particulars (4)	Unit (3)	Item (2)
1	नांगर -				Ploughs—
	(अ) लाकडी	..	हजारात	1,616	'000 No. (a) Wooden
	(ब) लोखंडी	..	हजारात	744	'000 No. (b) Iron
2	गाड्या	..	हजारात	1,207	'000 No. Carts
3	उसाचे चरक -				Sugarcane crushers—
	(अ) शक्तीवर चालणारे	..	संख्या	5,104	Number (a) Worked by power
	(ब) बैलाच्या सहाय्याने चालणारे	..	संख्या	23,330	Number (b) Worked by bullocks
4	सिंचनाकरिता वापरली जाणारी				Used for Irrigation purpose
	(अ) डिझेल इंजिने	..	संख्या	1,68,228	Number (a) Diesel engines
	(ब) विजेवर चालणारे पंप	..	संख्या	10,05,437	Number (b) Electric pumps
5	घाणी	..	संख्या	22,438	Number Ghanis—

आधार - १७ वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, २००३

Source— Quinquennial 17th Livestock Census, 2003

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.9

वीज पुरवठा केलेले शेती पंप /Agricultural Pumps Energised

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वीज पुरवठा केलेले शेतीचे पंप No. of agricultural Pumps energised		District	
		३१ मार्च, २००७ रोजी As on 31st March 2007	३१ मार्च, २००८ रोजी As on 31st March 2008		
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	...	...	Brihan Mumbai	
2	ठाणे	...	24,096	24,710	Thane
3	रायगड	...	12,604	13,047	Raigad
4	रत्नागिरी	...	12,796	13,117	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	...	15,108	15,541	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	64,604	66,415	Konkan Division
6	नाशिक	...	2,51,085	2,56,993	Nashik
7	धुळे	}	...	1,13,814	}
8	नंदुरबार				
9	जळगाव	...	1,63,398	1,67,248	Jalgaon
10	अहमदनगर	...	2,70,916	2,76,915	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	7,99,213	8,17,948	Nashik Division
11	पुणे	...	1,78,326	1,86,932	Pune
12	सातारा	...	1,06,955	1,10,729	Satara
13	सांगली	...	1,35,941	1,41,961	Sangli
14	सोलापूर	...	2,04,692	2,15,499	Solapur
15	कोल्हापूर	...	84,763	87,464	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	7,10,677	7,42,585	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	15,74,494	16,26,948	Rest of Maharashtra

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.9 — contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
16	औरंगाबाद ...	1,40,798	1,48,248	Aurangabad
17	जालना ...	74,336	77,003	Jalna
18	परभणी } ...	96,819	1,02,095	{ Parbhani
19	हिंगोली } ...			
20	बीड ...	1,06,506	1,17,064	Beed
21	नांदेड ...	75,371	80,072	Nanded
22	उस्मानाबाद ...	78,213	85,372	Osmanabad
23	लातूर ...	73,592	81,323	Latur
	औरंगाबाद विभाग ...	6,45,635	6,91,177	Aurangabad Division
24	बुलढाणा ...	1,06,373	1,10,126	Buldhana
25	अकोला } ...	72,299	75,053	{ Akola
26	वाशिम } ...			
27	अमरावती ...	94,373	96,283	Amravati
28	यवतमाळ ...	70,404	74,670	Yavatmal
	अमरावती विभाग ...	3,43,449	3,56,132	Amravati Division
29	वर्धा ...	53,860	55,386	Wardha
30	नागपूर ...	84,295	86,774	Nagpur
31	भंडारा } ...	40,518	43,328	{ Bhandara
32	गोंदिया } ...			
33	चंद्रपूर ...	27,777	28,906	Chandrapur
34	गडचिरोली ...	8,139	8,504	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ...	2,14,589	2,22,898	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ...	5,58,038	5,79,030	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ...	27,78,167	28,97,155	Maharashtra State

आधार - महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित, मुंबई

Source.— Maharashtra State Electricity Distribution Company Limited, Mumbai

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.10

महाराष्ट्रातील एकूण वहित धारण जमिनी, त्यांचे क्षेत्र व सरासरी
 NUMBER, AREA AND AVERAGE SIZE OF OPERATIONAL HOLDINGS IN MAHARASHTRA
 कृषि गणना/Agricultural Census 2000-01

अनुक्रमांक Serial No.	आकार वर्ग (हेक्टर) Size class (Hectare)	वहित धारण जमिनीची संख्या ('००) Number of operational holdings ('00)	वहित धारण जमिनीचे एकूण क्षेत्र ('०० हेक्टर) Area of operational holdings ('00 hectare)	धारण जमिनीचे सरासरी क्षेत्र (हेक्टर) Average size of operational holdings (Hectare)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
1	Below 0.5 पेक्षा कमी.	...	27,462	7,327	0.27
2	0.5 - 1.0	...	25,595	19,159	0.75
3	1.0 - 2.0	...	36,056	51,271	1.42
4	2.0 - 3.0	...	15,791	37,415	2.37
5	3.0 - 4.0	...	6,949	23,676	3.41
6	4.0 - 5.0	...	3,780	16,717	4.42
7	5.0 - 7.5	...	3,652	21,815	5.97
8	7.5 - 10.0	...	1,221	10,269	8.41
9	10.0 - 20.0	...	773	9,961	12.88
10	20.0 व त्यापेक्षा अधिक/ and above.	...	97	3,418	35.37
एकूण/Total		1,21,376	2,01,028	1.66	

आधार — कृषि गणनेचे सांख्यिकीय तक्ते, कृषि विभाग, महाराष्ट्र शासन, पुणे
 Source — Statistical Tables on Agricultural Census, Department of Agriculture,
 Government of Maharashtra, Pune

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.11

पूर्ण झालेले पाटबंधारे प्रकल्प, त्यांची निर्मित सिंचनक्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र
 IRRIGATION PROJECTS COMPLETED, IRRIGATION POTENTIAL CREATED
 AND ACTUAL IRRIGATED AREA

(३० जून, २००८ रोजी)

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

जल सिंचन प्रकल्प	पूर्ण झालेल्या प्रकल्पांची संख्या No. of completed projects	पूर्ण झालेल्या प्रकल्पांची निर्मित सिंचनक्षमता Irrigation potential created through the completed projects	प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र Actual irrigated area	Irrigation Projects
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
1. मोठे	32	1248.24	1117.02	Major
2. मध्यम	183	588.74	320.36	Medium
3. लघु व उपसा				Minor & Lift
अ)राज्य क्षेत्र	2,698	1068.64	466.07	State Sector
ब)स्थानिक क्षेत्र	...	...	...	Local Sector
एकूण	2,913	2,905.62	1,903.45	Total

आधार — पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source — Irrigation Department, Government of Maharashtra, Mumbai

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.12

शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प
 GOVERNMENT HYDRO ELECTRIC PROJECTS COMMISSIONED

प्रकल्प	मार्च, २००७ पर्यंत कार्यान्वित झालेले Commissioned till March 2007		एप्रिल, २००७ ते मार्च, २००८ मध्ये कार्यान्वित झालेले Commissioned during April 2007 to March 2008		Project
	संख्या Number	क्षमता (मेगॅवॅट) Capacity (M.W.)	संख्या Number	क्षमता (मेगॅवॅट) Capacity (M.W.)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
मोठे	10	2638.50	- -	0.00	Major
लहान	22	188.075	- -	0.00	Minor

आधार — पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source — Irrigation Department, Government of Maharashtra, Mumbai

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1

पशुधन/LIVESTOCK POPULATION

(पशुधन गणना/LIVESTOCK Census 2007) *

(हजारत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	गायवर्ग		<i>Cattle</i>
(१)	तीन वर्षांवरील बैल		(1) Males over three years
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	159	(a) Used for breeding only
	(ब) शेतीसाठी वापरलेले	5,669	(b) Used for Agriculture work
	(क) बैलगाडीसाठी वापरलेले	444	(c) Used for Bullockcart only
	(ड) इतर	126	(d) Others
	एकूण-	6,398	Total
(२)	तीन वर्षांवरील गाई		(2) Females over three years
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Use for breeding or milk
	(१) दुभत्या	3,082	(i) Milch
	(२) भाकड	1,786	(ii) Dry
	(३) एकदाही न व्यालेल्या	277	(iii) Not calved even once
	(ब) इतर	195	(b) Others
	एकूण	5,340	Total
(३)	वासरे	4,522	(3) Young Stock
	एकूण-गाई-बैल	16,260	Total—Cattle
अ-१	विदेशी व संकरित गायवर्ग		Exotic & Crossbreed cattle
(१)	अडीच वर्षांवरील संकरित बैल		(1) Two and half years cross-breed males
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	22	(a) Used for breeding only
	(ब) शेतीसाठी वापरलेले	169	(b) Used for Agriculture work
	(क) बैलगाडीसाठी वापरलेले	26	(c) Used for Bullockcart only
	(ड) इतर	37	(d) Others
	एकूण	254	Total

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1—contd .

(1)	(2)	(3)	(2)
(२)अडीच वर्षांवरील संकरित गाई			(2)Adult crossbreed cows above two and half years
(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या			(a) Used for breeding or milch
(१) दुभत्या	1,139		(i) Milch
(२) भाकड	461		(ii) Dry
(३) एकदाही न व्यालेल्या	67		(iii) Not calved even once
(ब) इतर	41		(b) Others
एकूण . .	1,708	.. Total	
(३)वासरे (अडीच वर्षांखालील)	1,177		(3)Young Stock(below two and half years)
एकूण - विदेशी व संकरित गाय वर्ग . .	3,139	.. Total - Exotic & Cross breed cattle	
अ-२ देशी गायवर्ग			Deshi Cattle
(१)तीन वर्षांवरील देशी बैल			(1)Above 3 years Deshi male
(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	137		(a) Used for breeding only
(ब) शेंतीसाठी वापरलेले	5,500		(b) Used for Agriculture work
(क)बैलगाडीसाठी वापरलेले	418		(c) Used for Bullockcart only
(ड) इतर	89		(d) Others
एकूण . .	6,144	.. Total	
(२)तीन वर्षांवरील देशी गाई			(1)Above 3 years deshi cows
(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या			(a) Used for breeding or milch
(१) दुभत्या	1,943		(i) Milch
(२) भाकड	1,325		(ii) Dry
(३) एकदाही न व्यालेल्या	210		(iii) Not calved even once
(ब) इतर	154		(b) Others
एकूण . .	3,632	.. Total	
(३) वासरे(तीन वर्षे व त्याखालील)	3,345		(3)Young Stock(Three years and below)
एकूण - देशी गाय वर्ग . .	13,121	.. Total—Deshi cattle	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
2	म्हशी-रेडे		Buffaloes
(१)	तीन वर्षांवरील रेडे		(1) Males over three years
(अ)	केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	71	(a) Used for breeding only
(ब)	शेतीसाठी वापरलेले	190	(b) Used for Agriculture work
(क)	बैलगाडीसाठी वापरलेले	17	(c) Used for Bullockcart only
(ड)	इतर	12	(d) Others
	एकूण	290	Total
(२)	तीन वर्षांवरील म्हशी		(2) Females over three years
(अ)	पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Used for breeding or milch
(१)	दुभत्या	2,394	(i) Milch
(२)	भाकड	1,064	(ii) Dry
(३)	एकदाही न व्यालेल्या	162	(iii) Not calved even once
(ब)	इतर	105	(b) Others
	एकूण	3,725	Total
(३)	रेडके (तीन वर्षे व त्याखालील)	2,288	(3) Young Stock (three years and below)
	एकूण--म्हशी-रेडे	6,303	Total—Buffaloes
3	मेंढरे	3,258	Sheep
4	शेळ्या	10,981	Goats
5	घोडे-शिंंगरे	42	Horses and ponies
6	इतर जनावरे #	385	Others livestock #
	एकूण --पशुधन	37,229	Total—Livestock
	(कुत्री वगळून)		(Excluding dogs)
7	कोंबड्या, बदके वगैरे	23,152	Poultry

* अस्थायी / Provisional

टीप-- (१) आकडे संक्षिप्तत लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही. *Note--*(1) Details may not add up to the totals due to rounding.

(२) # इतर जनावरांत डुकरे, गाढवे, खेचरे, उंट व ससे यांचा समावेश आहे. (2) # Other Livestock includes pigs, donkeys, mules, camels and rabbits.

आधार - १८ वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, २००७

Source.— Quinquennial 18th Livestock Census, 2007

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.2

---

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.2

जिल्हावार पशुधन/DISTRICTWISE LIVESTOCK POPULATION

(पशुधन गणना/LIVESTOCK Census 2007) *

(हजारत/In thousand)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	विदेशी व गाय वर्ग Exotic Breed Cattle	संकरित गाय वर्ग Cross- Breed Cattle	देशी गाय वर्ग Deshi Cattle	गाई-बेल Cattle	म्हशी-रेडे Buffa- loes	मेंढरे Sheep	शळ्या Goats	इतर जनावरे Other†	एकूण जनावरे Total Livestock	कुत्रे Dogs	कोंबड्या, बदके वगैरे Total Poultry	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	1	1	2	23	0	7	1	33	31	36	BrihanMumbai	
2	ठाणे	21	434	455	185	1	189	6	836	83	1,717	Thane	
3	रायगड	8	324	332	80	1	90	5	510	55	861	Raigad	
4	रत्नागिरी	15	388	403	50	0	36	1	489	22	1,026	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	10	167	177	81	0	31	2	291	38	516	Sindhudurg	
	कोकण विभाग	55	1,314	1,369	419	3	352	15	2,159	229	4,155	Konkan Div.	
6	नाशिक	177	798	975	246	354	645	30	2,250	126	1,120	Nashik	
7	धुळे	47	316	363	292	615	880	31	2,182	14	1,521	Dhule	
8	नंदुरबार	43	405	447	96	16	317	13	889	10	660	Nandurbar	
9	जळगाव	68	484	552	299	30	420	23	1,324	22	254	Jalgaon	
10	अहमदनगर	796	551	1,347	232	346	912	17	2,855	223	1,702	Ahmednagar	
	नाशिक विभाग	1,131	2,554	3,685	1,164	1,362	3,174	114	9,499	396	5,257	Nashik Div.	
11	पुणे	411	372	782	304	367	533	19	2,005	158	2,546	Pune	
12	सातारा	160	200	360	350	314	396	10	1,430	98	1,515	Satara	
13	सांगली	103	191	294	535	190	399	8	1,425	88	943	Sangli	
14	सोलापूर	277	409	687	410	216	850	22	2,183	158	1,496	Solapur	
15	कोल्हापूर	129	125	253	646	166	191	8	1,264	56	868	Kolhapur	
	पुणे विभाग	1,079	1,297	2,376	2,244	1,253	2,369	66	8,308	558	7,368	Pune Div.	
	उर्वरित महाराष्ट्र	2,265	5,165	7,430	3,827	2,618	5,895	196	19,966	1,184	16,781	Rest of Maharashtra	

16 औरंगाबाद	115	414	529	99	97	354	14	1,092	69	276	Aurangabad
17 जालना	35	372	407	88	27	225	6	753	30	170	Jalna
18 परभणी	8	386	394	143	24	215	5	782	30	185	Parbhani
19 हिंगोली	13	268	281	83	6	156	4	530	31	148	Hingoli
20 बीड	174	494	668	258	88	391	12	1,417	103	646	Beed
21 नांदेड	17	642	659	249	53	380	17	1,358	54	431	Nanded
22 उस्मानाबाद	121	253	374	168	38	218	15	813	75	239	Osmanabad
23 लातूर	26	342	368	257	39	165	14	842	57	160	Latur
औरंगाबाद विभाग	509	3,170	3,679	1,344	372	2,105	88	7,588	448	2,255	Aurangabad Div.
24 बुलढाणा	55	478	534	148	101	324	12	1,120	35	248	Buldhana
25 अकोला	16	282	297	65	7	173	9	551	21	107	Akola
26 वाशिम	8	295	303	80	11	175	12	581	30	138	Washim
27 अमरावती	28	479	508	123	59	310	9	1,009	30	197	Amravati
28 यवतमाळ	21	707	727	132	21	458	6	1,345	61	571	Yavatmal
अमरावती विभाग	128	2,241	2,369	549	199	1,441	49	4,606	178	1,261	Amravati Div.
29 वर्धा	55	296	351	62	2	191	3	611	33	136	Wardha
30 नागपूर	88	450	538	102	9	335	10	994	71	415	Nagpur
31 भंडारा	52	209	261	95	1	201	1	559	12	293	Bhandara
32 गोंदिया	14	386	400	104	0	202	1	708	22	442	Gondiya
33 चंद्रपूर	21	551	571	99	34	311	10	1,026	36	791	Chandrapur
34 गडचिरोली	6	654	660	119	23	300	68	1,171	38	778	Gadchiroli
नागपूर विभाग	236	2,546	2,781	583	69	1,541	95	5,069	213	2,855	Nagpur Division
विदर्भ विभाग	364	4,787	5,150	1,132	268	2,982	144	9,675	391	4,116	Vidharbha Div.
महाराष्ट्र राज्य	3,138	13,122	16,260	6,303	3,258	10,981	427	37,229	2,022	23,152	Maharashtra State

† डुकरे, घोडे, गाढव, उंट, खेचरे ,ससे धरुन/Includes pigs, horses, donkey, camel, mules,rabbit

आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही/ Details may not add up to totals due to rounding * अस्थायी / Provisional

आधार - १८ वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, २००७

Source —Quinquennial 18th Livestock Census, 2007

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.3

पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती

MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO ANIMAL HUSBANDRY

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	३१ मार्च, २००८रोजी As on 31st March 2008	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	पशु पैदास केंद्रे	1	Cattle breeding farms
2	वळु माता संगोपन केंद्रे	7	Bull mother farms
3	वळु संगोपन केंद्रे	2	Bull rearing farms
4	बकरे पैदास केंद्रे	1	Goat breeding farms
5	मेष पैदास केंद्रे	1	Sheep breeding farms
6	कुक्कुट पैदास केंद्रे व अंडी उबविण्याची केंद्रे	4	Poultry breeding farms and central hatcherie
7	सधन कुक्कुट विकास गट	16	Intensive poultry development blocks
8	अतिशीत वळु बीज निर्माती प्रयोगशाळा	3	Frozen semen laboratory
9	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्रे	27	District artificial insemination centres
10	पशुवैद्यकीय दवाखाने श्रेणी -I	1,582	Veterinary dispensaries Grade -I
11	पशुवैद्यकीय दवाखाने श्रेणी -II	2,928	Veterinary dispensaries Grade -II
12	पशुवैद्यकीय संस्था--		Veterinary institutions
(i)	पशुवैद्यकीय बहुचिकित्सालये	31 †	Veterinary Polyclinics
(ii)	पशुवैद्यकीय रुग्णालये/दवाखाने (राज्य क्षेत्र)	- -	Veterinary hospitals/ dispensaries (State sector)
(iii)	पशुवैद्यकीय दवाखाने (स्थानिक क्षेत्र)	- -	Veterinary dispensaries (Local sector)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.3—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(2)
(iv)	फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने	65	Mobile Veterinary clinics
(v)	पशुवैद्यकीय सहाय्यक केंद्रे (स्थानिक क्षेत्र)	- -	Veterinary aid centres (Local sector)
(vi)	फिरती विस्तारित व प्रात्यक्षिक केंद्रे	- -	Mobile extension <i>cum</i> demonstration centres
(vii)	तालुका पशुवैद्यकीय लघु सर्व चिकित्सालये	172	Taluka veterinary all mini polyclinic
(viii)	तपासणी चौक्या	13	Check post

टीप/Note — (१) † दापोली, परभणी व नागपूर येथील कृषि विद्यापीठांखालील प्रत्येकी एक धरुन.

(1) † Including one each under Agricultural Universities at Dapoli, Parbhani and Nagpur.

(२) बकरे पैदास केंद्र व मेष पैदास केंद्र ह्या संस्था मेष विकास महामंडळाकडे हस्तांतरित करण्यात आलेल्या आहेत.

(2) The institutions Goat development center and Sheep development centre have been transferred to Sheep Development Corporation.

आधार — पशुसंवर्धन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source — Commissioner of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.4

शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांमार्फत झालेले दुधाचे संकलन व वितरण
 COLLECTION AND DISTRIBUTION OF MILK BY DAIRIES IN GOVERNMENT
 AND CO-OPERATIVE SECTORS

2007-08

(लाख लिटरमध्ये/In lakh litres)

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	प्रतिदिनी सरासरी गाई व म्हशींचे दूध संकलन Daily average collection of cows & buffaloe's milk	Division
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई ..	0.11 ...	Mumbai
2	नाशिक ..	10.38 ...	Nashik
3	पुणे ..	22.31 ...	Pune
4	औरंगाबाद ..	4.32 ...	Aurangabad
5	अमरावती ..	0.35 ...	Amravati
6	नागपूर ..	1.14 ...	Nagpur
एकूण ..		38.61 ...	Total

दुधाचे प्रतिदिन सरासरी वितरण/Average distribution of milk per day

1.	बृहन्मुंबई दूध योजना/ Brihan Mumbai milk scheme	2.61	लाख लिटर/lakh litres
2.	स्थानिक ग्रामीण दूध विक्री/ Local rural sale of milk	1.06	लाख लिटर/lakh litres
3.	महानंद दुग्धशाळेचे वितरण/ Distribution of Mahananda dairy	5.33	लाख लिटर/lakh litres

आधार — आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source — Comissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra, Mumbai

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.5

दुग्धजन्य पदार्थांची उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे
MILK PRODUCTS AND MILK CHILLING CENTRES
2007-08

अनु क्रमांक Serial No.	उत्पादनाचे नाव (2)	परिमाण (3)	उत्पादन Production (4)	Unit (3)	Name of production (2)
1	तूप	मे. टन	56.282	M. tonne	Ghee
2	टेबल बटर	"	Nil	"	Table butter
3	पनीर	"	Nil	"	Paneer
4	चीज	"	Nil	"	Cheese
5	श्रीखंड	"	Nil	"	Shrikhand
6	मसाला दूध	लाख बाटल्या	9.00	Lakh Bottle	Masala milk
7	एनर्जी	"	63.73	"	Energy
8	मलईविरहित दूध भुकटी	मे. टन	1,975.97	M. tonne	Skimmed milk powder
9	सफेद लोणी	"	1,138.36	"	White butter
10	लस्सी	लाख बाटल्या	56.50	Lakh Bottle	Lassi
11	प्रक्रिया केलेले दूध	"	2.18	"	Processed Milk

(एक) शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांच्या दूध शीतकरण केंद्रांची संख्या व त्याची क्षमता

(अ) एकूण दूध शीतकरण केंद्रे क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	114 21.41
(ब) शासकीय दूध शीतकरण केंद्रे क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	69 6.64
(क) सहकारी दूध शीतकरण केंद्रे क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	45 14.77

(दोन) सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळा दूध प्रक्रिया यंत्रांची संख्या क्षमता (लाख लिटरमध्ये)

45
48.12

(तीन) शासकीय दुग्धशाळा क्षमता (लाख लिटरमध्ये)

31
29.10

(I) No. and capacity of milk chilling centres in milk processing plants in Government and Co-operative sector

(a) Total milk chilling centres Capacity (in lakh litres)
(b) Government milk chilling centres Capacity (in lakh litres)
(c) Co-operative milk chilling centres Capacity (in lakh litres)

(II) Co-operative Dairies

Number of milk processing plants
Capacity (in lakh litres)

(III) Government Dairies

Capacity (in lakh litres)

आधार — आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source — Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra, Mumbai

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.1

विविध खारवण आवारांत झालेली माशांची आवक,

खारवण्यासाठी झालेला मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे

QUANTITY OF FISH BROUGHT FOR CURING, SALT ISSUED AND FISH CURED
2007-08

(मेट्रिक टन/in M. tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	आवार	खारवण्यासाठी आणलेले मासे Quantity of fish brought for curing	मिठाचा वापर Quantity of salt issued	खारवलेल्या माशांचे वजन Weight of cured fish translate	Name of the yard
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	जयगड	बंद	...	...	Jaigad
2	वरवडे	बंद	...	...	Warwade
3	मिरकर वाडा	9,989	2,023	7,492	Mirkar wada
4	देवगड	391	106	294	Devgad
5	हर्ण	बंद	...	...	Harnai
6	दाभोळ	बंद	...	...	Dabhol
7	विजयदुर्ग	बंद	...	...	Vijaydurg
8	तारा मुंब्री	बंद	...	...	Tara mumbri
9	पाज	बंद	...	...	Phaj
10	वेलदूर नवानगर	बंद	...	...	Velduer navanager
11	मालवण	704	190	528	Malwan
12	वेंगुर्ला	470	127	352	Vengurla
एकूण ..		11,554	2,446	8,666	

आधार — आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source — Comissioner of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.2

मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती/MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO FISHERIES
2007-08

अनुक्रमांक Serial No.	बाब (2)	परिमाण (3)	माहिती Particulars (4)	Unit (3)	Item (2)
1	एकूण समुद्र किनारा ..	कि.मीटर	720	Kilometre	Total coastline of State
2	सागरी मत्स्यव्यवसाय करणारी संख्या खेडी/गावठाणे	..	414	No.	Marine fishing villages/ hamlets
3	सागरी मत्स्यव्यवसायासाठी वापरातील होड्या	"	13,405	No.	Boats utilised in fishing
4	प्रत्येकी एक मे. टनापेक्षा जास्त. . वजनाच्या होड्या	..	N.A.	No.	Boats above one M.ton
5	यांत्रिकीकृत होड्या--		11,467	No.	<i>Mechanised Boats—</i>
	(अ) विभागाद्वारे ..	"	N.A.	No.	(a) Departmentally
	(ब) अस्तित्वात असलेल्या (इतर संस्थांच्या धरून)	"	N.A.	No.	(b) Existing(including mechanised by other agencies).
6	एकूण मत्स्योत्पादन--				<i>Fish Production—</i>
	(अ) सागरी ..	हजार मे. टन	4.20	Th.M. tonne	(a) Marine
	(ब) गोड्या पाण्याचे ..	"	1.37	„	(b) Inland

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.2 — *contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
7	मत्स्यव्यवसायातील सहकारी संस्था	संख्या	3,100	No.	Co-operative societies in fisheries
8	त्यांच्या सभासदांची संख्या	लाख	5,401	Lakh	Their members
9	राज्यातील गोडे पाणी व्याप्त क्षेत्र	हेक्टर	119.50	Hectare	Total inland water spread area
10	मत्स्य बीज साठा	लाख	12,350	Lakh	<i>Carp fry stocked--</i>
	(अ) बाहेरून आणलेले	हजारात	N.A.	Thousand	(a) Imported
	(ब) स्थानिक रित्या पैदास केलेले	हजारात	N.A.	Do.	(b) Induced breeding
	(क) सायप्रिनस	हजारात	N.A.	Do.	(c) Cyprinus
11	मासळी खारवण्याची आवार केंद्रे	संख्या	12	No.	Fish curing yards
12	मत्स्यव्यवसाय शिक्षण संस्था	संख्या	9	No.	Fishery education institute
13	सहकारी होड्या बांधणारी केंद्रे	संख्या	N.A.	No	Co-operative boat building yards

N.A. = उपलब्ध नाही/Not available

आधार - आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Commissioner of Fisheries. Government of Maharashtra, Mumbai

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.3

मासळीच्या प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन/VARIETYWISE MARINE FISH PRODUCTION 2007-08

(मेटनात/In M.tonnes)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	प्रकार (2)	ठाणे Thane (3)	बृहन्मुंबई Brihan Mumbai (4)	रायगड Raigad (5)	रत्नागिरी Ratnagiri (6)	सिंधुदुर्ग Sindhudurg (7)	एकूण Total (8)	Variety (2)
1	मुशी, पाकट, वागळी ..	2,269	5,077	429	1,045	115	8,935	Elasmobranches
2	वाम ..	352	2,419	7	66	20	2,864	Eels
3	शिंगाडा, शिंगटी ..	3,155	4,039	1,688	2,739	585	12,206	Catfishes
4	कली, दाताळी ..	793	1,225	73	516	193	2,800	Chirocentrus
5	पेडवा, पेडी, मिलाजी, तारली	199	4,656	3,797	14,684	2,354	25,690	Sardines
6	भिंभ पाला ..	240	711	172	16	...	1,139	Hilsa-Llisha
7	मांदेली ..	8,096	9,187	2,096	1,992	20	21,391	Anchoviella
8	काटी ..	3,906	1,684	205	106	...	5,901	Thrissocles
9	खवली, पातुडी ..	55	1	...	1,267	319	1,642	Other clupeida
10	बांबील ..	42,147	16,091	849	149	18	59,254	Harpodon Neherus
11	करकरा, खजुरा ..	85	139	3	226	8	461	Perchaes
12	तांब ..	6	932	...	7	13	958	Red snapper
13	दाढा, रावस ..	172	920	82	3	6	1,183	Polynomids
14	घोळ, कोय ..	2,057	4,573	361	101	2	7,094	Sciaenids
15	बळा, वाकटी ..	2,097	14,397	878	9,610	3,272	30,254	Ribbon fish

तक्ता क्रमांक/ TABLE No. 5.3 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
16	ढोमा, घोडी	.. 1,865	6,273	1,168	6,493	888	16,687	Otolithes
17	खरबा बांगडा	.. 700	3,456	317	1,304	562	6,339	Caranx
18	सरंगा	.. 7,265	1,030	660	933	123	10,011	Pomfrets
19	हलवा	.. 189	760	154	517	77	1,697	Black Pomfrets
20	बांगडा	.. 160	2,696	507	19,300	2,402	25,065	Mackeral
21	सुरमई, डागोळ, फलई	1,948	4,358	651	1,304	394	8,655	Seer fish
22	गेदर, कुपा	.. 146	5,105	97	93	35	5,476	Tunnies
23	तेडली	.. ...	45	363	...	...	408	Bregamceros Macellendi
24	लेप	.. 123	1,970	249	2,492	466	5,300	Soles
25	खाप	.. ...	1	104	1,709	506	2,320	Leiognathus
26	कोकरी, टोक्की	.. ...	2,140	...	150	520	2,810	Carangids small
27	चिराटी, राणी, बामणे	.. ...	10,150	2	1,054	194	11,400	Upenaides sp.
28	कोळंबी	.. 3,663	33,223	2,418	5,067	981	45,352	Penaeid Prawns
29	जवळा, करंदी	.. 15,781	25,474	12,614	...	...	53,869	Non-Penaeid Prawns
30	शौवंड	.. 241	245	55	6	8	555	Lobsters
31	सौंदाळा	.. ...	420	10	1,276	550	2,256	Lactarius
32	म्हाकूळ	.. 80	11,117	70	2,231	167	13,665	Cephalopoda.
33	इतर	.. 2,689	10,165	2,409	8,643	2,272	26,178	Miscellaneous
	एकूण	.. 1,00,479	1,84,679	32,488	85,099	17,070	4,19,815	Total

आधार - आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.4

मत्स्योत्पादनाचा वापर (सागरी व भूजल)

DISPOSITION OF FISH CATCH (MARINE AND INLAND)

2007-08

(में.टनात/In M.Tonnes)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वापराचा प्रकार (2)	मत्स्योत्पादन Fish product (3)	Types of disposition (1)
1	विक्रीसाठी ताजे मासे ...	3,01,554	Fresh Fish for marketing
2	गोठविण्याकरिता ...	N.A.	Freezing
3	वाळविण्याकरिता ...	92,046	Sun-dried
4	खारविण्याकरिता ...	11,633	Salted
5	डबा बंद मासे ...	N.A.	Canning
6	खताकरिता ...	14,582	Reduction
7	इतर ...	N.A.	Miscellaneous purpose
	एकूण ...	4,19,815	Total

N.A. = उपलब्ध नाही/Not available

आधार - आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source — Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai

6. वने/FORESTS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.1

वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण/CLASSIFICATION OF FOREST AREA

(क्षेत्र चौ.कि.मीटरमध्ये/Area in Sq. Kilometers)

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार		2006-07	2007-08 *	Type of Forest
(1)	(2)		(3)	(4)	(2)
1	राखीव	...	49,226	49,226	Reserved
2	संरक्षित	...	8,195	8,195	Protected
3	अवर्गीकृत	...	4,518	4,518	Unclassified
एकूण		...	61,939	61,939	Total

* अस्थायी / Provisional

टीप - वरील वनव्याप्त क्षेत्र शासकीय व्यवस्थापनाखाली आहे.

Note —The above forest area is under administrative control of the State.

आधार - मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर

Source — Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur

6. वने/FORESTS

तत्का क्रमांक/TABLE No. 6.2

मुख्य आणि गौण वनोत्पादने

MAJOR AND MINOR FOREST PRODUCE

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2007-08 *	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	इमारतीचे लाकूड -		<i>Timber—</i>
	(अ) उत्पादन (हजार घन मीटर)	97	(a) Quantity (thousand cubic metres)
	(ब) मूल्य (हजार रुपयांत) ...	15,47,383	(b) Value (Rs. in thousand)
2	जळाऊ लाकूड--		<i>Firewood—</i>
	(अ) उत्पादन (हजार घन मीटर)	115	(a) Quantity (thousand cubic metres)
	(ब) मूल्य (हजार रुपयांत) ...	1,71,627	(b) Value (Rs. in thousand)
3	गौण वनोत्पादन--		<i>Minor forest Produces—</i>
	मूल्य (हजार रुपयांत)		Value (Rs. in thousand)
	(अ) बांबू	... 1,32,924	(a) Bamboo
	(ब) गवत इत्यादी	... 2,518	(b) Grass and grazing
	(क) विडी पाने	... 9,39,542	(c) Bidi leaves
	(ड) इतर उत्पादन	... 37,399	(b) Other product

* अस्थायी / Provisional

आधार -- मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर

Source — Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.1

चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण

DISTRIBUTION OF WORKING FACTORIES ACCORDING TO WORKING STRENGTH
2006

अनुक्रमांक Serial No.	कामगारांच्या दैनिक सरासरीचा गट Class of average daily employment	चालू कारखाने (संख्या) Working factories (No.)	त्यातील एकूण कामगारांची दैनिक सरासरी (संख्या) Average daily number of workers (No.)
(1)	(2)	(3)	(4)
1	Less than 10/पेक्षा कमी	10,452	52,607
2	10 to 19	7,507	1,01,129
3	20 to 49	7,506	2,16,466
4	50 to 99	3,217	2,10,046
5	100 to 499	1,710	3,64,486
6	500 to 999	220	1,50,320
7	1,000 to 4,999	81	1,55,877
8	5,000 व त्याहून अधिक/ and above	4	29,876
एकूण/Total ...		30,697	12,80,807

टीप -- विवरणपत्र प्राप्त झालेल्या कारखान्यांचीच माहिती तक्त्यात देण्यात आलेली आहे.

Note : The information in this table covers only those factories which supplied return.

आधार - औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source — Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.2

उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार कारखान्यांची व त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या
NO OF FACTORIES AND AVERAGE DAILY EMPLOYMENT THERE IN ACCORDING
TO MAJOR GROUPS OF INDUSTRIES 2006

अनु क्रमांक Serial No.	कारखान्यांचे प्रमुख गट	चालू कारखान्यांची संख्या No. of working factories	त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily No. of workers	Major Group
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	कृषि, शिकार व संबंधित सेवा	676	20,708	Agriculture, hunting and related service activities
2	वन संवर्धन, ऑडके पाडणे व संबंधित सेवा	1	5	Forestry, logging and related service activities
3	खाणकाम व दगड खाणकाम, पेट्रोलियम, नैसर्गिक वायु, युरेनियम, कच्चे धातू इ.वगळून	18	436	Mining and Quarrying excluding petroleum, natural gas, uranium, metal ores etc.
4	खाद्य उत्पादने व पेये	3,186	1,49,393	Food products and beverages
5	तंबाखू उत्पादने	40	4,421	Tobacco Products
6	वस्त्रोद्योग	4,156	1,42,417	Textiles
7	परिधान करण्याची वस्त्रे	883	28,132	Wearing apparels
8	कातडी कमावणे व चामड्याची उत्पादने	139	2,981	Tanning and dressing of leather
9	लाकूड व लाकडाची उत्पादने	3,368	16,677	Wood and wood products
10	कागद आणि कागदाची उत्पादने	693	20,993	Paper and Paper products
11	प्रकाशन आणि मुद्रण	1,022	38,284	Publishing and printing
12	कोळसा, शुद्ध पेट्रोलियम उत्पादने व अणु इंधने	154	10,637	Coke, refined petroleum products and nuclear fuel
13	रसायने व रासायनिक उत्पादने	3,151	1,45,520	Chemicals and chemical products
14	रबर आणि प्लॅस्टिक उत्पादने	1,557	55,012	Rubber and plastic products
15	इतर अधातू खनिज उत्पादने	796	32,154	Other non-metallic mineral products
16	मूलभूत धातू	1,150	70,802	Basic metals
17	धातूच्या तयार वस्तू	3,051	99,577	Fabricated metal products
18	यंत्रे व यंत्रसामग्री	1,527	98,338	Machinery and equipment
19	कार्यालयीन, लेखांकन व संगणना यंत्रसामग्री	50	4,147	Office, accounting and computing machinery
20	विद्युत् यंत्रसामग्री व उपकरणे	880	51,779	Electrical machinery & apparatus

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.2—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
21	रेडिओ, दूरदर्शन, दळणवळण सामग्री आणि उपकरणे	287	20,893	Radio, T.V. communication equipments & apparatus
22	वैद्यकीय अचूक मोजमापनाची आणि ऑप्टिकल साधने	205	7,859	Medical precision and optical instruments
23	मोटर वाहने, ट्रेलर्स	401	51,818	Motor vehicles, trailers
24	इतर परिवहन सामग्री	163	44,064	Other transport equipments
25	फर्निचर (इतरत्र वर्गीकरण न केलेले)	1,127	61,827	Furniture (not elsewhere classified)
26	वीज, वायू, वाफ आणि गरम पाणी पुरवठा	87	17,985	Electricity, gas, steam and hot water supply
27	पाण्याचे संचयन, शुद्धीकरण आणि वितरण	119	3,453	Collection, purification and distribution of water
28	बांधकाम	13	428	Construction
29	मोटर वाहनांची विक्री व दुरुस्ती	1,418	52,433	Sale and repair of motor vehicles
30	घाऊक व्यापार व कमिशन व्यापार	55	9,241	Wholesale trade and commission trade
31	किरकोळ व्यापार, वैयक्तिक व घरगुती वस्तूंची दुरुस्ती	85	3,978	Retail trade, repair of personal and household goods
32	जमिनीवरील वाहतूक, पाइपलाइनद्वारे वाहतूक	3	57	Land transport ,transport via pipe line
33	परिवहन सहाय्यकारी कार्ये	100	9,099	Supporting and auxiliary transport activities
34	डाक व दूरसंचार	1	178	Post and telecommunication
35	यंत्रे व यंत्रसामग्री चालकाशिवाय आणि वैयक्तिक व घरगुती वस्तू भाड्याने देणे	1	10	Renting of machinery and equipments without operator and personal and household goods
36	संगणक व संबंधित कार्ये	9	1,566	Computer and related activities
37	संशोधन व विकास	9	511	Research and development
38	इतर व्यापारधंदे	11	380	Other business activities
39	लोक प्रशासन आणि संरक्षण	4	48	Public administration and defence
40	शिक्षण	2	14	Education
41	आरोग्य व सामाजिक कार्ये	2	148	Health and social work
42	मल व केरकचरा विल्हेवाट आणि स्वच्छता	40	776	Sewage and refuse disposal sanitation services
43	मनोरंजन आणि क्रीडा	18	417	Recreation and sporting
44	इतर सेवा कार्ये	31	792	Other service activities
एकूण . .		30,689	12,80,388	Total

आधार - औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
Source — Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.3

चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार दैनिक सरासरी संख्या
DISTRICTWISE WORKING FACTORIES AND AVERAGE DAILY NO. OF WORKERS
2007

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	चालू कारखान्यांची संख्या Working factories (No.)	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily workers (No.)	District (2)
(1)	(2)	(4)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	7,165	3,15,062	Brihan Mumbai
2	ठाणे	6,654	2,58,850	Thane
3	रायगड	1,093	1,03,402	Raigad
4	रत्नागिरी	332	9,521	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	153	2,830	Sindhudurg
	कोकण विभाग	15,397	6,89,665	Konkan Division
6	नाशिक	1,735	1,34,553	Nashik
7	धुळे	431	13,000	Dhule
8	नंदुरबार	...	...	Nandurbar
9	जळगाव	903	52,440	Jalgaon
10	अहमदनगर	660	24,025	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	3,729	2,24,018	Nashik Division
11	पुणे	3,977	1,86,124	Pune
12	सातारा	486	31,150	Satara
13	सांगली	842	19,945	Sangli
14	सोलापूर	4,494	34,747	Solapur
15	कोल्हापूर	1,623	49,230	Kolhapur
	पुणे विभाग	11,422	3,21,196	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	30,687	12,34,879	Rest of Maharashtra

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.3—contd.

(1)	(2)	(4)	(6)	(2)
16	औरंगाबाद	915	83,584	Aurangabad
17	जालना	232	10,630	Jalna
18	परभणी	172	16,850	Parbhani
19	हिंगोली	96	1,812	Hingoli
20	बीड	130	11,915	Beed
21	नांदेड	349	31,213	Nanded
22	उस्मानाबाद	57	4,120	Osmanabad
23	लातूर	193	14,596	Latur
	औरंगाबाद विभाग	2,144	1,74,720	Aurangabad Division
24	बुलढाणा	433	12,045	Buldhana
25	अकोला	539	16,245	Akola
26	वाशिम	144	4,030	Washim
27	अमरावती	370	10,305	Amravati
28	यवतमाळ	298	8,290	Yavatmal
	अमरावती विभाग	1,784	50,915	Amravati Division
29	वर्धा	171	17,906	Wardha
30	नागपूर	1,781	1,67,547	Nagpur
31	भंडारा	140	12,720	Bhandara
32	गोंदिया	134	2,892	Gondia
33	चंद्रपूर	229	12,241	Chandrapur
34	गडचिरोली	68	2,427	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	2,523	2,15,733	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	4,308	2,66,648	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	36,999	16,76,247	Maharashtra State

आधार — औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
Source — Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai

7. उद्योगआणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.4

उद्योग गटानुसार उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी

PRODUCTIVE CAPITAL, OUTPUT AND VALUE ADDED ACCORDING TO INDUSTRY GROUPS 2004-05

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

अनुक्रमांक Serial No.	उद्योग गट	उत्पादक भांडवल Productive Capital	एकूण उत्पादन Total output	मूल्य वृद्धी Value added	Industry Group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	सूत काढणे, वटणी, सफाई इत्यादी	1,90	3,94	52	Cotton ginning, cleaning etc.
2	मिठाचे उत्पादन	2	6	3	Extraction of salt
3	खाद्य उत्पादने व पेये	9,178	28,678	2,694	Food products and beverages
4	तंबाखू उत्पादने	3,44	1,081	2,96	Tobacco products
5	वस्त्रोद्योग	6,60,2	13,054	1,511	Textiles
6	परिधान करण्याची वस्त्रे	6,0,2	1,513	2,55	Wearing apparels
7	कातडी कमावणे व चामड्याची उत्पादने	1,27	259	41	Tanning and dressing of leather
8	लाकूड व लाकडाची उत्पादने	2,3,9	5,71	51	Wood and wood products
9	कागद आणि कागदाची उत्पादने	3,010	3,973	4,96	Paper and Paper products
10	प्रकाशन आणि मुद्रण	1,651	3,521	9,15	Publishing and printing
11	कोळसा, शुद्ध पेट्रोलियम यांची उत्पादने इ.	9,716	41,469	11,121	Coal, refined petroleum products etc.
12	रबर आणि प्लॅस्टिक उत्पादने	8,727	13,28,5	1,813	Rubber and plastic products
13	रसायने व रासायनिक उत्पादने	20,397	44,41,2	8,542	Chemicals and chemical products
14	इतर अधातू खनिज उत्पादने	4,084	3,92,8	8,83	Other non-metallic min products
15	मूलभूत धातू	21,546	41,626	4,469	Basic metals

तक्ता क्रमांक/TABLE NO. 7.4—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
16	धातूच्या तयार वस्तू	4,217	1,2,230	1,967	Fabricated metal products
17	यंत्रे व यंत्रसामग्री	7,771	,2,570	4,198	Machinery and equipments
18	कार्यालयीन, लेखांकन व संगणना यंत्रसामग्री	2,44	8,78	91	Office, accounting and computing machinery
19	विद्युत् यंत्रसामग्री व उपकरणे	2,959	8,405	1,837	Electrical machinery and apparatus
20	रेडिओ, दूरदर्शन, दळणवळण सामग्री आणि उपकरणे	4,367	6,106	6,94	Radio, T.V., communication equipments & apparatus
21	वैद्यकीय अचूक मोजमापनाची आणि ऑप्टिकल साधने इ.	6,37	1,335	4,51	Medical precision and optical Instruments etc.
22	मोटार वाहने, ट्रेलर्स	46,002	74,074	3,986	Motor vehicles, trailers
23	इतर परिवहन सामग्री	12,139	,287,3	2,767	Other transport equipments
24	फर्निचर (इतरत्र वर्गीकरण न केलेले)	4,605	1,503,9	1,616	Furniture (not elsewhere classified)
25	मेटल रिसायकलिंग, विद्युत् व वायू पुरवठा, जलशुद्धीकरण व पुरवठा	13	4,9,2	65	Metal recycling, electricity & gas supply, water purification and supply
26	मोटार वाहने व मोटार सायकलींची दुरुस्ती	6,46	6,611	2,76	Repairs of motor vehicles & motor cycles
27	वैयक्तिक आणि गृहोपयोगी वस्तू यांची दुरुस्ती		9	1	Repairs of personal and household goods
28		42	58	13	Supporting and auxillary Transport
29	मनोरंजन आणि क्रीडा	2,76	3,16	1,60	Recreation and sporting
30	संगणकसेवा, इतर व्यावसायिक सेवा आणि स्वच्छता सेवा	7	15	11	Computer services, other business services and sanitation services
31	इतर सेवा कार्ये	51	82	16	Other service activities
एकूण		120379	358879	451306	Total

टीप - वार्षिक उद्योग पाहणी, २००४-०५ मध्ये वीज उपक्रम आणि पाणीपुरवठा, गॅस, गोदामे, यासंबंधीत सरकारी घटकांचा व राज्य परिवहन आणि रेल्वेच्या कार्यशाळा यांचा समावेश नाही.

Note — A. S. I., 2004-05 excludes electricity and government units dealing with water supply, gas, storage work shops of S.T. and Railways.

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई

Source.— Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

7. उद्योग आणि खणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.5

सुती कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी

AVERAGE PERCENTAGE OF ABSENTEEISM IN THE COTTON TEXTILE INDUSTRY
2007

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्रे	सरासरी गैरहजेरी (शेकडेवारीत) Average percentage of absenteeism	Centres
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई ...	17.85	Mumbai
2	सोलापूर ...	23.01	Solapur
3	नागपूर ...	0.00	Nagpur
4	जळगाव ...	0.00	Jalgaon
5	नांदेड ...	24.59	Nanded
6	ओरंगाबाद ...	19.89	Aurangabad
7	इतर केंद्रे ...	44.09	Other centres
एकूण केंद्रे ...		27.06	All centres

आधार — कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.6

औद्योगिक विवाद/INDUSTRIAL DISPUTES

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	माहिती Particulars 2005 (3)	Item (2)
1	कापड गिरण्या--		<i>Textiles—</i>
	(अ) तंट्यांची संख्या	1	(a) Number of disputes
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	35	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष	35	(1) Directly
	(२) अप्रत्यक्ष	...	(2) Indirectly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	10,815	(c) Number of persondays lost
2	यंत्रोत्पादक कारखाने--		<i>Engineering—</i>
	(अ) तंट्यांची संख्या	4	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	1,978	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष	1,978	(1) Directly
	(२) अप्रत्यक्ष	...	(2) Indirectly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	6,11,202	(c) Number of persondays lost
3	संकीर्ण व रसायन--		<i>Miscellaneous and Chemical—</i>
	(अ) तंट्यांची संख्या	2	(a) Number of disputes
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	76	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष	76	(1) Directly
	(२) अप्रत्यक्ष	...	(2) Indirectly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	23,484	(c) Number of persondays lost
4	एकूण--		<i>Total—</i>
	(अ) तंट्यांची संख्या	7	(a) Number of disputes
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	2,089	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष	2,089	(1) Directly
	(२) अप्रत्यक्ष	...	(2) Indirectly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	6,45,501	(c) Number of persondays lost

आधार — कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source — Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.7

कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)/WORKING OF COTTON TEXTILE INDUSTRY (MILL SECTOR)

		माहे अखेर at the end of month									
अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	गिरण्यांची संख्या Number of mills		पटावरील कामगारांची संख्या Number of employees on roll		स्थापित चात्या (हजारात) Spindles installed (Thousand)		माग (हजारात) Looms (Thousand)		Region	
		मार्च March 2007	मार्च March 2008	मार्च March 2007	मार्च March 2008	मार्च March 2007	मार्च March 2008	मार्च March 2007	मार्च March 2008		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)	
1	महाराष्ट्र	..	212	186	1,50,378	1,12,239	4,689	3,959	21	13	Maharashtra
(a)	मुंबई शहर	..	40	27	56,554	27,087	1,446	935	15	9	Mumbai City
(b)	उर्वरित महाराष्ट्र	..	172	159	93,824	85,152	3,243	3,024	6	4	Rest of Maharashtra

आधार — वस्त्रनिर्माण आयुक्त, भारत सरकार, मुंबई

Source — Textile Commissioner, Government of India, Mumbai

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.8

खनिज उत्पादन/MINERAL PRODUCTION
2007-08*

अनुक्रमांक Serial No.	खनिज पदार्थ	उत्पादन (हजार टनांत) Production (in thousand tonnes)	मूल्य (हजार रुपयांत) Value (in thousand Rs.)	Minerals
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	क्रोमाईट	...	...	Chromite
2	कोळसा	32,825	3,27,81,342	Coal
3	कच्चे लोखंड	455	2,20,081	Iron Ore
4	चुनखडी	8,989	8,67,971	Lime stone
5	कच्चे मँगनीज	754	47,24,901	Manganese Ore
6	कओलिन (नैसर्गिक)	...	...	Kaolin (Natural)
7	बॉक्साईट	1,628	5,29,448	Bauxite
8	सिलिका सँड	391	69,201	Silica sand
9	मीठ	193	...	Salt
10	कायनाईट	1	929	Kyanite
11	डोलोमाईट	44	6,626	Dolomite
12	इतर +	1,236	1,18,715	Other +

* अस्थायी / Provisional

टीप - + कोरंडम, फायर क्ले, पायरोफायलाईट, स्फटिक, वाडू(इतर), सिलीमानाईट,शेल,लॅटेराईट आणि फ्लोराईट (ग्रेडेड), हे इतर खनिजांमध्ये अंतर्भूत आहेत.
+ Others include minerals like Corandum, Fireclay, Pyrophyllite, Quartz, Sand (others), Sillimanite, Shale, Laterite and Flourite(Graded).

आधार/Source- (1) भारतीय खाण केंद्र, नागपूर / Indian Bureau of Mines, Nagpur
(2) सहायक मीठ आयुक्त, मुंबई / Assistant Salt Commissioner, Mumbai

7. उद्योग आणि खणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.9

औद्योगिक उत्पादन/INDUSTRIAL PRODUCTION

अनु- क्रमांक Serial No.	वस्तूचे नाव	परिमाण	उत्पादन Production		Unit	Name of Item
			2003-04	2004-05		
			(3)	(4)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(3)	(2)
1	कोळसा (इंक्लिग्नाईट)	हजार टन	N.A.	N.A.	Thousand tonnes	Coal (Inclignite)
2	पेट्रोलियम (क्रुड)	"	N.A.	N.A.	Do.	Petroleum (Crude)
3	साखर	"	16.3	13.3	Millions Tones	Sugar
4	मीठ	"	N.A.	N.A.	Do.	Salt
5	सुती धागा	टन	2,710	2,857	Th. Tonnes	Cotton yarn
6	सर्व प्रकारचे कापड	हजार मीटर	N.A.	N.A.	Thousand meters	All cloth
7	पेट्रोलियमचे (रिफायनरी) उत्पादन	लाख टन	1,158	1,182	Lakh tonnes	Petroleum (refinery) production
8	तयार पोलाद	"	N.A.	N.A.	Do.	Finished steel
9	पोलादाची लगड	"	N.A.	N.A.	Do.	Steel in gots
10	लोहयुक्त मिश्रधातू	"	N.A.	N.A.	Do.	Ferrus Alloys
11	रेल्वे डबे	संख्या	N.A.	N.A.	Number	Railway Coaches
12	वनस्पती	हजार टन	N.A.	N.A.	Thousand tonnes	Vanaspati

आधार - केंद्रीय सांख्यिकीय संघटना, भारतीय आकडे २००४ N.A.= उपलब्ध नाही /Not Available
Source.—Central Statistical Organisation, India in figures 2004

8. वीज/ELECTRICITY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8.1

विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि व्यापार

INSTALLED CAPACITY, GENERATION AND CONSUMPTION OF ELECTRICITY
2007-08

अनुक्रमांक Serial No.	बाब (1)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1	स्थापित क्षमता (मेगॅवॉटमध्ये) (३१ मार्च रोजी)		Installed Copacity (in mw.) (As on 31st March)
(1)	औष्णिक	.. 8,575	Thermal
(2)	जलजन्य	.. 2,897	Hydro
(3)	नैसर्गिक वायुजन्य	.. 1,760	Natural Gas
(4)	बंदिस्त विद्युत	908	Captive Power
(5)	अपारंपरिक उर्जा	2,081	Non-conventional Energy
(6)	अणुशक्तीजन्य (महाराष्ट्राचा वाटा)	393	Nuclear (Maharashtra's share)
	एकूण	16,614	Total
2	निर्मिती (दशलक्ष किलोवॉट तास)		Generation (Million Kwh.)
(1)	औष्णिक	.. 57,082	Thermal
(2)	जलजन्य	.. 6,095	Hydro
(3)	नैसर्गिक वायुजन्य	.. 9,807	Natural Gas
(4)	बंदिस्त विद्युत	550	Captive Power
(5)	अपारंपरिक उर्जा	2,712	Non-conventional Energy
(6)	अणुशक्तीजन्य (महाराष्ट्राचा वाटा)	3,475	Nuclear (Maharashtra's share)
	एकूण	79,721	Total
3	वापर (दशलक्ष किलोवॉट तास)		Consumption (Million Kwh.)
(1)	घरगुती वापर	.. 15,553	Domestic
(2)	वाणिज्यिक वापर	6,661	Commercial
(3)	औद्योगिक वापर	.. 30,323	Industrial
(4)	रेल्वे	.. 2,024	Railway
(5)	इतर	.. 15,278	Other
	एकूण	69,839	Total

टीप - आकडे केवळ सार्वजनिक सेवा उद्योग संबंधातील आहेत./The figures relates to public utilities only.

आधार - (१) महाराष्ट्र राज्य विद्युत् वितरण कंपनी मर्यादित, मुंबई

(२) महाराष्ट्र राज्य विद्युत निर्मिती कंपनी, मुंबई.

Source- (1) Maharashtra State Electricity Distribution Company Limited, Mumbai

(2) Maharashtra State Electricity Generation Company Ltd., Mumbai.

8. वीज/ELECTRICITY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8.2

विद्युत पुरवठा झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या/NO. OF TOWNS AND VILLAGES ELECTRIFIED
(३१ मार्च, २००८ रोजी/As on 31st March 2008)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	विद्युत पुरवठा झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या No. of towns and villages electrified	District	
(1)	(2)	(3)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	...	1	Brihan Mumbai
2	ठाणे	...	1,764	Thane
3	रायगड	...	1,585	Raigad
4	रत्नागिरी	...	1,190	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	...	599	Sindhudurg
	कोंकण विभाग	...	5,139	Konkan Division
6	नाशिक	...	1,504	Nashik
7	धुळे	...	640	Dhule
8	नंदुरबार	...	581	Nandurbar
9	जळगाव	...	1,458	Jalgaon
10	अहमदनगर	...	1,219	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	5,402	Nashik Division
11	पुणे	...	1,825	Pune
12	सातारा	...	1,729	Satara
13	सांगली	...	729	Sangli
14	सोलापूर	...	1,148	Solapur
15	कोल्हापूर	...	1,211	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	6,642	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	17,183	Rest of Maharashtra
16	औरंगाबाद	...	1,211	Aurangabad
17	जालना	...	840	Jalna
18	परभणी	...	803	Parbhani
19	हिंगोली	...	638	Hingoli
20	बीड	...	1,083	Beed
21	नांदेड	...	1,516	Nanded
22	उस्मानाबाद	...	717	Osmanabad
23	लातूर	...	926	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	7,734	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8.2—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
24	बुलढाणा ...	1,025	Buldhana
25	अकोला ...	857	Akola
26	वाशिम ...	659	Washim
27	अमरावती ...	1,466	Amravati
28	यवतमाळ ...	1,607	Yavatmal
	अमरावती विभाग ...	5,614	Amravati Division
29	वर्धा ...	993	Wardha
30	नागपूर ...	1,498	Nagpur
31	भंडारा ...	743	Bhandara
32	गोंदिया ...	894	Gondia
33	चंद्रपूर ...	1,184	Chandrapur
34	गडचिरोली ...	792	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ...	6,104	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ...	11,718	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ...	36,635	Maharashtra State

टिप - २००१ च्या जनगणनेनुसार, "विद्युतीकरण केलेले खेडे"चे नवीन व्याख्येप्रमाणे सर्व गावांचे विद्युतीकरण (राजीव गांधी ग्रामीण विद्युतीकरण योजना)

Note- "Electrifying all villages" as per census 2001 with new definition of village electrification (Rajiv Gandhi Grameen Vidyutikaran Yojana)

आधार - महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित, मुंबई

Source.—Maharashtra State Electricity Distribution Company Limited, Mumbai

९. संयुक्त भांडवली संस्था/JOINT STOCK COMPANIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.1

३१ मार्च, २००६ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था

NUMBER OF JOINT STOCK COMPANIES AS ON 31ST MARCH 2006

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	शेअर भांडवल असलेल्या कंपन्या Companies limited by shares		हमीने मर्यादित असलेल्या व काम नफ्यासाठी न करणा-या कंपन्या Companies limited by guarantee and associations not for profit		एकूण Total (7)	District (2)
		सार्वजनिक Public (3)	खाजगी Private (4)	सार्वजनिक Public (5)	खाजगी Private (6)		
1	बृहन्मुंबई ...	14,064	94,473	253	251	1,09,041	Brihan Mumbai
2	ठाणे ...	631	9,451	26	20	10,128	Thane
3	रायगड ...	85	613	1	4	703	Raigad
4	रत्नागिरी ...	12	141	1	1	155	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ...	6	43	...	2	51	Sindhudurg
	कोकण विभाग	14,798	1,04,721	281	278	1,20,078	Konkan Div.
6	नाशिक ...	122	2,527	2	6	2,657	Nashik
7	धुळे ...	25	286	...	3	314	Dhule
8	नंदुरबार }						Nandurbar
9	जळगाव ...	102	756	...	2	860	Jalgaon
10	अहमदनगर ...	114	835	2	...	951	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	363	4,404	4	11	4,782	Nashik Div.
11	पुणे ...	873	15,002	18	60	15,958	Pune
12	सातारा ...	54	607	1	2	664	Satara
13	सांगली ...	75	669	1	3	748	Sangli
14	सोलापूर ...	64	440	...	7	511	Solapur
15	कोल्हापूर ...	152	1,281	4	11	1,448	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,218	17,999	25	87	19,329	Pune Div.
	उर्वरित महाराष्ट्र	16,379	1,27,124	310	376	1,44,189	Rest of Maharashtra

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.1—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
16	औरंगाबाद ...	138	1,445	5	8	1,596	Aurangabad
17	जालना ...	5	204	...	1	210	Jalna
18	परभणी	} ...	11	42	...	53	} Parbhani Hingoli
19	हिंगोली						
20	बीड ...	15	40	...	...	55	Beed
21	नांदेड ...	17	223	1	...	241	Nanded
22	उस्मानाबाद ...	12	36	...	...	48	Osmanabad
23	लातूर ...	23	140	1	...	164	Latur
	औरंगाबाद विभाग	221	2,130	7	9	2,367	Aurangabad Div.
24	बुलढाणा ...	13	76	...	1	90	Buldhana
25	अकोला	} ...	116	297	1	2	} Akola Washim
26	वाशिम						
27	अमरावती ...	42	304	...	1	347	Amravati
28	यवतमाळ ...	17	86	...	2	105	Yavatmal
	अमरावती विभाग	188	763	1	6	958	Amravati Div.
29	वर्धा ...	25	134	1	2	162	Wardha
30	नागपूर ...	512	3,903	11	14	4,440	Nagpur
31	भंडारा	} ...	11	83	...	94	} Bhandara Gondia
32	गोंदिया						
33	चंद्रपूर ...	17	125	...	3	145	Chandrapur
34	गडचिरोली ...	4	7	...	1	12	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	569	4,252	12	20	4,853	Nagpur Div.
	विदर्भ विभाग	757	5,015	13	26	5,811	Vidharbha Div.
	महाराष्ट्र राज्य	17,357	1,34,269	330	411	1,52,367	Maharashtra State

आधार - कंपनी व्यवहार खाते, उद्योग मंत्रालय,
भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source.—Department of Company Affairs,
Ministry of industry, Government
of India, New Delhi

10. बँका/BANKS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.1

बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या

DISTRICTWISE NUMBER OF PLACES HAVING BANKING OFFICES AND NUMBER OF BANKING OFFICES

(३१ मार्च, २००८ रोजी/As on 31st March, 2008)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची संख्या No. of places having banking offices	एकूण बँक कार्यालयांची संख्या Total No. of banking offices	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	मुंबई	1	954	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	1	913	Mumbai Suburban
3	ठाणे	108	604	Thane
4	रायगड	96	171	Raigad
5	रत्नागिरी	93	143	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	58	85	Sindhudurg
	कोकण विभाग	357	2,870	Konkan Division
7	नाशिक	111	272	Nashik
8	धुळे	46	77	Dhule
9	नंदुरबार	34	48	Nandurbar
10	जळगाव	101	186	Jalgaon
11	अहमदनगर	133	218	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	425	801	Nashik Division
12	पुणे	152	733	Pune
13	सातारा	99	164	Satara
14	सांगली	98	192	Sangli
15	सोलापूर	116	232	Solapur
16	कोल्हापूर	113	259	Kolhapur
	पुणे विभाग	578	1,580	Pune Division

तत्का क्रमांक/TABLE No. 10.1-- Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	उर्वरित महाराष्ट्र ...	1,360	5,251	Rest of Maharashtra
17	औरंगाबाद ...	73	182	Aurangabad
18	जालना ...	48	80	Jalna
19	परभणी ...	44	72	Parbhani
20	हिंगोली ...	25	38	Hingoli
21	बीड ...	67	100	Beed
22	नांदेड ...	76	133	Nanded
23	उस्मानाबाद ...	50	71	Osmanabad
24	लातूर ...	60	102	Latur
	औरंगाबाद विभाग ...	443	778	Aurangabad Division
25	बुलढाणा ...	68	104	Buldhana
26	अकोला ...	55	115	Akola
27	वाशिम ...	33	50	Washim
28	अमरावती ...	85	151	Amravati
29	यवतमाळ ...	75	121	Yavatmal
	अमरावती विभाग ...	316	541	Amravati Division
30	वर्धा ...	52	77	Wardha
31	नागपूर ...	93	347	Nagpur
32	भंडारा ...	43	65	Bhandara
33	गोंदिया ...	39	61	Gondia
34	चंद्रपूर ...	96	153	Chandrapur
35	गडचिरोली ...	35	43	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ...	358	746	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ...	674	1,287	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ...	2,477	7,316	Maharashtra State

11. सहकार/CO-OPERATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11.1

महाराष्ट्र राज्यातील सहकारी संस्थाबाबतची माहिती

DETAILS OF CO-OP. SOCIETIES IN MAHARASHTRA STATE 2007-08

अनु- क्रमांक	सहकारी संस्थेचा प्रकार	संस्थांची संख्या Number of Societies	सभासदांची संख्या (हजारात) Members (Thousand No.)	खेळते भांडवल (लाख रुपये) Working Capital (Lakh Rs.)	दिलेले कर्ज (लाख रुपये) Advances (Lakh Rs.)	येणे कर्ज (लाख रुपये) Outstanding loan (Lakh Rs.)	मालाची उलाढाल (लाख रुपये) Turnover of produce (Lakh Rs.)	Type of Society
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	शिखर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर-कृषि पतसंस्था	35	205	70,13,398	29,46,956	35,23,149	...	Appex & central-Agricultural & non-Agricultural credit societies
2	कृषि पतसंस्था *	21,248	12,438	11,86,246	5,82,825	8,19,490	44,210	Agricultural credit societies*
3	बिगर-कृषि पतसंस्था	25,106	20,427	1,07,52,918	51,54,441	59,27,294	15,332	Non-agricultural credit societies
4	पणन संस्था	1,474	1,705	73,226	665	10,686	1,78,418	Marketing societies
5	उत्पादक संस्था	45,323	7,226	11,13,599	5,069	22,095	2,99,935	Productive enterprises
6	इतर	1,12,567	6,427	9,13,594	28,560	3,21,597	2,30,059	Others
एकूण ...		2,05,753	48,428	2,10,52,981	87,18,516	1,06,24,311	7,67,954	Total

* यात प्राथमिक कृषि पत संस्था यांचा समावेश आहे.

* Includes primary agricultural credit societies.

आधार - सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar of co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.1

रस्त्यांचे प्रकार व पृष्ठभागानुसार रस्ते लांबी/ROAD LENGTH ACCORDING TO TYPE OF ROAD AND SURFACE * (किमी/KM)

अ.क्र. Sr. No.	रस्त्याचा प्रकार	३१ मार्च रोजी/ As on 31st March	पृष्ठांकित/Surfaced			अपृष्ठांकित Unsur- faced	एकूण Total	Type of road
			सिमेंट कॉन्क्रीट/ डांबरी Cement Concrete/ Black topped	खडीचे Water Bound Mecadam	एकूण Total			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	राष्ट्रीय महामार्ग	2007	4,354	13	4,367	0	4,367	National highways
		2008	4,354	13	4,367	0	4,367	
2	राज्य महामार्ग	2007	32,896	596	33,492	183	33,675	State highways
		2008	33,323	365	33,688	112	33,800	
3	प्रमुख जिल्हा मार्ग	2007	36,789	10,361	47,150	1,997	49,147	Major district roads
		2008	38,647	9,151	47,798	1,595	49,393	
4	इतर जिल्हा मार्ग	2007	22,952	18,194	41,146	4,528	45,674	Other district roads
		2008	25,225	16,468	41,693	4,193	45,886	
5	ग्राम मार्ग	2007	25,562	56,854	82,416	18,385	1,00,801	Village roads
		2008	27,454	58,095	85,549	16,600	1,02,149	
	एकूण	2007	1,22,553	86,018	2,08,571	25,093	2,33,664	Total
		2008	1,29,003	84,092	2,13,095	22,500	2,35,595	

* सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन व जिल्हा परिषदेच्या ताब्यातील रस्ते/Roads belonging to PWD, Govt. of Maharashtra & Z.P.

आधार - सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source—Public Works Department, Government of Maharashtra, Mumbai

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.2

महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी
OPERATIONAL STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE ROAD TRANSPORT CORPORATION
2007-08

अनु- क्रमांक Serial No.	विभाग	मार्गांची संख्या ३१ मार्च, २००८ रोजी No. of routes as on 31st March 2008	मार्गांची एकूण लांबी (कि.मी.) ३१ मार्च, २००८ रोजी Total routes distance (in k.m.) as on 31st March 2008	मार्गावर वाहतूक करणा-या वाहनांची दैनिक सरासरी संख्या (२००७-०८) Average No. of vehicles on road per day 2007-08	अस्तित्वात असलेल्या वाहनांची सरासरी संख्या (२००७-०८) Average No. of vehicles held during 2007-08	प्रवाशांची दैनिक सरासरी संख्या (लाखात) (२००७-०८) Average No. of passengers travelled daily 2007-08 (In lakhs)	Division (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	अमरावती	1,708	1,24,383	1,564	1,644	6.25	Amravati
2	ओरंगाबाद	2,266	2,44,590	2,442	2,577	9.36	Aurangabad
3	मुंबई	3,317	2,19,326	2,580	2,793	11.77	Mumbai
4	नागपूर	1,202	1,17,904	1,529	1,614	5.91	Nagpur
5	नाशिक	3,296	2,13,986	2,747	2,865	11.41	Nashik
6	पुणे	4,438	3,07,089	3,778	3,953	16.51	Pune
	एकूण	16,227	12,27,278	14,640	15,446	61.21	Total

आधार — महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ, मुंबई Source— Maharashtra State Road Transport Corporation, Mumbai

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.3

वापरात असलेली मोटार वाहने

MOTOR VEHICLES IN OPERATION

(३१ मार्च, २००८ रोजी / As on 31st March 2008)

अनुक्रमांक Serial No.	वाहनांचा प्रकार	वाहनांची संख्या Number of Motor Vehicles	Class of vehicles
(1)	(2)	(3)	(2)
1	दुचाकी स्वयंचलित वाहने	93,94,869	Two wheelers Auto Vehicles
2	मोटारी, जीप,वाघोणी	18,22,458	Motor cars, Jeeps, Station Wagons
3	टॅक्सी कॅब्ज ..	1,49,526	Taxi cabs
4	स्वयंचलित रिक्शा ..	5,74,625	Auto rickshaws
5	स्टेज कॅरेजेस ..	30,957	Stage carriages
6	कंत्राटी वाहने ..	24,324	Contract carriages
7	ट्रक्स व मालमोटारी ..	7,80,992	Trucks and Lorries including Delivery van
8	रुग्णवाहिका ..	7,453	Ambulances
9	शाळेच्या बसेस ..	4,154	School buses
10	खाजगी सेवा वाहने ..	10,154	Private service vehicles
11	जोड वाहने (ट्रेलर) ..	2,38,080	Trailers
12	ट्रॅक्टर्स ..	2,76,438	Tractors
13	इतर ..	21,331	Others
	एकूण	1,33,35,361	Total

आधार — परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source — Transport Commissioner, Government of Maharashtra, Mumbai

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.4

महाराष्ट्रातील परिवहनाची व इतर वाहने

TRANSPORT AND NON-TRANSPORT VEHICLES IN MAHARASHTRA STATE

(३१ मार्च, २००८/As on 31st March 2008)

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	वापरातील वाहनांची संख्या No. of vehicles in operation			Region	
		बिगर-परिवहनाची Non- Transport	परिवहनाची Transport	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	
1	मुंबई (मध्य)	...	4,91,813	75,629	5,67,442	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	...	9,09,291	1,04,903	7,14,194	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	...	2,58,469	64,599	3,23,068	Mumbai (East)
4	ठाणे	...	16,54,915	4,79,303	21,34,218	Thane
5	नाशिक	...	12,43,418	1,11,808	13,55,226	Nashik
6	धुळे	...	5,51,600	66,183	6,17,783	Dhule
7	पुणे	...	24,72,867	2,48,732	27,21,599	Pune
8	कोल्हापूर	...	11,44,519	96,230	12,40,749	Kolhapur
9	औरंगाबाद	...	7,18,858	97,096	8,15,954	Aurangabad
10	नांदेड	...	3,73,371	61,518	4,34,889	Nanded
11	अमरावती	...	7,52,778	84,561	8,37,339	Amravati
12	नागपूर	...	10,04,114	58,110	10,62,224	Nagpur
13	नागपूर (ग्रामीण)	...	4,77,163	33,513	5,10,676	Nagpur (Rural)
एकूण		...	1,17,53,176	15,82,185	1,33,35,361	Total

आधार— परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source—Transport Commissioner, Government of Maharashtra, Mumbai

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.5

वाहनचालकांचे व्यावसायिक व बिगर व्यावसायिक परवाने

PROFESSIONAL AND NON-PROFESSIONAL DRIVING LICENCES

(३१ मार्च, २००८/As on 31st March 2008)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	विभाग (2)	चालकांचे परवाने/Driving Licences			Region (2)
		व्यावसायिक Professional (3)	बिगर-व्यावसायिक Non- Professional (4)	एकूण Total (5)	
1	मुंबई (मध्य)	... 12,59,165	10,06,223	22,65,388	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	... 8,77,211	11,26,671	20,03,882	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	... 5,56,630	4,53,970	10,10,600	Mumbai (East)
	बृहन्मुंबई (उप-बेरीज १ ते ३)	... 26,93,006	25,86,864	52,79,870	Mumbai (Sub-total 1 to 3)
4	ठाणे	... 7,74,027	12,53,310	20,27,337	Thane
5	नाशिक	... 2,09,684	9,87,940	11,97,624	Nashik
6	धुळे	... 1,66,454	5,95,495	7,61,949	Dhule
7	पुणे	... 9,89,766	21,22,289	31,12,055	Pune
8	कोल्हापूर	... 3,11,419	8,61,258	11,72,677	Kolhapur
9	औरंगाबाद	... 4,72,457	4,87,711	9,60,168	Aurangabad
10	नांदेड	... 2,07,336	1,76,600	3,83,936	Nanded
11	अमरावती	... 3,01,146	5,47,285	8,48,431	Amravati
12	नागपूर	... 2,35,491	8,31,393	10,66,884	Nagpur
13	नागपूर (ग्रामीण)	... 1,45,841	3,77,597	5,23,438	Nagpur (Rural)
	एकूण	... 65,06,627	1,08,27,742	1,73,34,369	Total

आधार - परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Transport Commissioner, Government of Maharashtra, Mumbai

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.6

लोहमार्गाची लांबी/RAILWAY ROUTE LENGTH

(कि.मी./k.m.)

वर्ष Year (1)	ब्रॉड गेज Broad gauge (2)	मीटर गेज Metre gauge (3)	नॅरो गेज Narrow gauge (4)	एकूण Total (5)
1998-99	4,141	500	806	5,447
1999-2000	4,141	501	754	5,396
2000-01	4,205	500	754	5,459
2001-02	4,254	451	754	5,459
2002-03	4,271	445	734	5,450
2003-04	4,299	445	753	5,497
2004-05	4,345	429	753	5,527
2005-06	4,366	429	733	5,528
2006-07	4,474	312	733	5,519
2007-08	4,707	232	596	5,535

आधार - रेल्वे मंत्रालय (रेल्वे बोर्ड), नवी दिल्ली

Source— Ministry of Railway (Railway Board), New Delhi

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.7

महाराष्ट्र राज्यातील डाक कार्यालये व तार कार्यालये यांची संख्या

NUMBER OF POST OFFICES AND TELEGRAPH OFFICES IN MAHARASHTRA STATE

वर्ष Year (1)	डाक कार्यालये Post Offices (2)	तार कार्यालये Telegraph Offices (3)
1990-91	11,910	2,531
1991-92	12,041	2,593
1995-96	12,282	2,218
1997-98	12,609	2,923
2000-01	12,223	1,757
2001-02	11,789	1,710
2004-05	12,703	1,991
2005-06	12,625	2,229
2006-07	12,599	2,048
2007-08	12,595	2,048

आधार - पोस्टमास्टर जनरल, भारत सरकार, मुंबई

Source — Postmaster General, Government of India, Mumbai

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.1

मुंबई बंदरात प्रवेश केलेल्या जहाजांची संख्या व वजन

NUMBER AND TONNAGE OF VESSELS ENTERED IN MUMBAI PORT
2007-08

अनु- क्रमांक Serial No.	जहाजांचा प्रकार	संख्या No. of Ships	जहाजांचे वजन (हजार टनात)		Class of vessels
			Vessels Tonnage(000' Gross	Tonne Net	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	वाफेवर चालणारी (तेल वाहकांव्यतिरिक्त)				Steamship (other than oil tankers)
	(अ) परदेशांशी वाहतूक करणारी-				(A) Foreign
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	1,127	20,451	10,119	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	1,563	1,728	1,204	(2) 3,500 G.R.T. and less
	(ब) किना-यावर वाहतूक करणारी -				(B) Coastal —
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	30	399	191	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	900	810	280	(2) 3,500 G.R.T. and less
	(३) रिग पुरवठा करणारे	1,322	1,395	450	(3) Rig supplier
	(४) जहाजे	76	2,120	1,031	(4) Ferry ships
2	तेलवाहक जहाजे	1,132	26,190	13,805	Oil Tankers
3	कोळसा नेणारी	...	...	...	Colliers
	एकूण ...	6,150	53,093	27,080	... Total

टीप - ३,५०० G.R.T. = ३,५५६ मेट्रिक टन

Note- 3,500 G.R.T.= 3,556 gross registered metric tone

आधार - मुंबई पोर्ट ट्रस्ट

Source.— Mumbai Port Trust

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्का क्रमांक/TABLE No.13.2

मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल

CARGO HANDLED AT THE DOCKS AND PORTS IN MUMBAI PORT

(दशलक्ष टनात/In million tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars		Item
		2006-07 (3)	2007-08 (4)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	आयात माल . .	31.09	32.38	Imports
2	निर्यात माल . .	21.28	24.66	Exports
एकूण		52.37	57.04	Total

आधार — मुंबई पोर्ट ट्रस्ट

Source — Mumbai Port Trust

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No.13.3

महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरांतून हलविलेला (आयात व निर्यात)माल
CARGO (IMPORTS AND EXPORTS) HANDLED AT THE SELECTED MINOR PORTS OF
MAHARASHTRA STATE

2007-08

(मेटनात/in metric tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव Name of the Port	आयात Imports	निर्यात Exports	एकूण Total	Name of the Port	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	
1	डहाणू	...	5,33,402	...	5,33,402	Dahanu
2	अर्नाळा	...	...	...	...	Arnala
3	ठाणे	...	...	...	...	Thane
4	ट्रॉम्बे	...	...	2,432	2,432	Trombay
5	बेलापूर (उळवा)	...	14,07,013	...	14,07,013	Belapur (Ulwa)
6	मोरा	...	...	...	...	Mora
7	करंजा	...	...	...	...	Karanja
8	धरमतार	...	59,37,470	3,84,181	63,21,651	Dharamtar
9	रेवदंडा	...	6,65,829	1,72,510	8,38,339	Revadanda
10	राजपुरी	...	...	...	...	Rajpuri
11	दिघी	...	...	...	...	Dighi
12	हर्ण	...	...	...	...	Harnai
13	केळशी	...	...	3,22,633	3,22,633	Kelashi
14	दाभोळ	...	2,26,290	52,916	2,79,206	Dabhol
15	जयगड	...	...	1,53,018	1,53,018	Jaigad
16	रत्नागिरी	...	8,44,383	...	8,44,383	Ratnagiri
17	जैतापूर	...	...	...	...	Jaitapur
18	विजयदुर्ग	...	...	3,44,031	3,44,031	Vijaydurg
19	देवगड	...	...	...	...	Devgad
20	रेडी	...	...	5,67,057	5,67,057	Redi
21	इतर बंदरे	...	...	...	...	Other ports
एकूण		96,14,387	19,98,778	1,16,13,165	Total	

आधार— मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Mumbai

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No.13.4

महाराष्ट्र राज्यातील गौण बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक

PASSANGERS TRAFFIC AT THE MINOR PORTS OF MAHARASHTRA STATE
2007-08

अनु क्रमांक Serial No. (1)	बंदराचे नाव (2)	बिगर यांत्रिक जहाजाने By-non mechanised vessels (3)	यांत्रिक जहाजाने By mech- anised vessels (4)	एकूण Total (5)	Name of the Port (6)	
1	डहणू	...	2,01,584	2,01,584	Dahanu	
2	सातपाटी	...	6,44,615	6,44,615	Satpati	
3	वसई	...	63,180	9,670	Vasai	
4	मनोरी-मार्वे	...	...	38,00,812	38,00,812	Manori-Marve
5	कल्याण	...	...	14,000	14,000	Kalyan
6	वरसोवा	...	...	44,96,906	44,96,906	Varsova
7	मोरा	...	2,274	6,43,005	6,45,279	Mora
8	करंजा	...	19,263	2,74,900	2,94,163	Karanja
9	रेवस	...	...	5,16,301	5,16,301	Rewas
10	एलिफंटा	...	2,452	11,01,008	11,03,460	Ellphanta
11	अलिबाग	...	20,862	268	21,130	Alibag
12	श्रीवर्धन	...	5,698	220	5,918	Shriwardhan
13	राजपुरी	...	2,06,848	3,17,142	5,23,990	Rajpuri
14	दिघी	...	27,788	1,78,447	2,06,235	Dighi
15	केळशी	...	11,141	...	11,141	Kelashi
16	बाणकोट	...	16,851	1,74,415	1,91,266	Bankot
17	दाभोळ	...	4,19,849	72,000	4,91,849	Dabhol
18	जयगड	...	92,051	...	92,051	Jaigad
19	रत्नागिरी	...	7,054	...	7,054	Ratnagiri
20	पूर्णगड	...	6,513	...	6,513	Purnagad
21	जैतापूर	...	90,759	...	90,759	Jitapur
22	विजयदुर्ग	...	51,938	...	51,938	Vijaydurg
23	देवगड	...	45,010	...	45,010	Devgad
24	वेंगुर्ला	...	1,93,239	...	1,93,239	Vengurla
25	मालवण	...	2,97,676	...	2,97,676	Malvan
26	किरणपाणी	...	...	2,84,969	2,84,969	Kiranpani
27	इतर	...	97,085	7,71,834	8,68,919	Other
एकूण...		23,22,146	1,28,57,481	1,51,79,627	Total	

आधार — मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Mumbai

14. देशांतर्गत व्यापार/INLAND TRADE

तक्का क्रमांक/TABLE No. 14.1

महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार

INLAND TRADE OF MAHARASHTRA

2007-08

(मे.टनात/in M. tonne.)

अनुक्रमांक Serial No.	मालाचे नाव	महाराष्ट्रात आयात झालेला माल Imports into the State	महाराष्ट्रातून निर्यात झालेला माल Exports from the State	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	कोळसा आणि कोक	30,88,83,253	6,19,53,730	Coal and coke
2	कच्चे मॅंगेनिज	88,110	1,90,410	Manganese ore
3	कच्चे लोखंड	1,65,08,140	8,66,130	Iron ore
4	इतर कच्चे धातू	5,90,564	27,74,780	Other ore
5	चुना आणि चुनखडी	19,44,680	2,22,080	Lime and limestone
6	लोखंड व पोलाद	2,73,04,399	10,18,730	Iron and steel
7	मीठ	6,87,493	500	Salt
8	तांदूळ	1,07,50,126	22,47,610	Rice
9	गहू व गव्हाचे पीठ	81,70,059	3,10,560	Wheat and wheat flour
10	ज्वारी व बाजरी	...	24,000	Jowar and Bajri
11	कडधान्ये व इतर धान्ये	25,030	1,49,960	Pulses and other grains
12	बाजरी व ज्वारी सोडून इतर एकदल धान्ये	17,80,770	73,960	Milletts other than bajra, jowar
13	हरभरा व तज्जन्य उत्पादन	98,360	8,29,930	Gram and gram products
14	मका	...	...	Maize
15	गळिताचे धान्ये(कापसाची सोडून)	20,360	10,960	Oil seeds(other than cotton)
16	वनस्पती तेल	...	...	Vegetable oils
17	साखर	1,43,60,188	26,22,900	Sugar
18	गूळ	2,670	...	Gur

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.1—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
19	कापड (कापसाचे) आणि धागा	...	...	Cotton piecegoods and yarn etc.
20	सिमेंट	7,57,28,096	2,85,66,460	Cement
21	केरोसिन तेल	57,19,580	...	Kerosene oil
22	पेंड	55,83,436	19,69,850	Oil cakes
23	चहा	...	...	Tea
24	इमारतीचे लाकूड (सागवान धरुन)	12,247	...	Timber (including teak wood)
25	पशु-पशुधन (संख्या)	25,330	...	Animal -Live stock (In No.)
26	मासे	90	...	Fish
27	खनिज तेल(केरोसिन सोडून)	1,52,69,610	13,33,360	Mineral oil(Excl.Kerosene)
28	विटा व कौले	693	...	Bricks and tiles
29	काच	1,170	23,620	Glass
30	हिरडा	...	...	Myrobalance
31	ताग व लाख	...	...	Jute and hemp
32	यंत्रसामग्री	8,21,470	...	Machinery equipment
33	धातू व धातूच्या वस्तू	67,422	...	Metal & Metal products
34	पादत्राणे	...	...	Shoes (footwear)
35	विडीचे पान	...	...	Bidi leaves
36	बांबू	...	...	Bamboo
37	कापूस	1,16,317	1,82,370	Raw cotton
38	तंबाखू	...	...	Tobacco
39	फळे व भाजीपाला	23,301	4,17,800	Fruits and vegetable
40	लोकर व रेशमाच्या कापडाचे तामे	130	...	Woolen and silk piecegoods

आधार — वाणिज्य माहिती आणि सांख्यिकी महासंचालनालय, भारत सरकार, कोलकत्ता

Source — Directorate General of Commercial Intelligence and Statistics, Government of India, Kolkata

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्का क्रमांक/TABLE No. 15.1

शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण

INSTITUTION AND ENROLMENT BY TYPE OF EDUCATION

2004-05

अनुक्रमांक Serial No. (1)	शिक्षणाचा प्रकार (2)	संस्था (संख्या) Institutions (No.) (3)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.) (4)	Type of Education (2)	
I	पूर्व-प्राथमिक	...	NA	NA	Pre-primary
II	प्राथमिक	...	67,221	1,10,38,045	Primary
III	माध्यमिक	...	18,036	90,82,562	Secondary
III (A)	कनिष्ठ महाविद्यालये	...	687	6,49,731	Junior Colleges
IV	शिक्षकांचे प्रशिक्षण -				<i>Teacher's training —</i>
	(1) अध्यापक विद्यालय प्रशिक्षण	297	27,432		Junior College of education
	(2) आंग्ल भारतीय	...	2	126	Anglo Indian
	(3) चित्रकला शिक्षण प्रमाणपत्र	...	32	3,517	Drawing teacher's Certificate
	(4) हस्तकला शिक्षण प्रमाणपत्र	...	NA	NA	Handi-crafts teacher's Certificate
	एकूण (IV) ...	331	31,075	Total (IV)	
V	उच्च शिक्षण - #				<i>Higher Education — #</i>
	(1) विद्यापीठ शिक्षण विभाग	...	134	24,935	University teaching departments
	(2) संशोधन संस्था	...	25	447	Research institutions
	(3) राष्ट्रीय महत्त्वाच्या संस्था	...	1	3,512	Institutes of national importance
	(4) अभिमत विद्यापीठ संस्था	...	8	5,980	Institutes deemed as Universities
	(5) कला, वाणिज्य व शास्त्र	...	1,089	8,08,527	Art, Commerce and Science
	(6) कला व शास्त्र	...	*	*	Arts and Science

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
(7) कला व वाणिज्य	...	*	*	Arts and Commerce
(8) कला	...	*	*	Arts
(9) शास्त्र	...	*	*	Science
(10) वाणिज्य	...	*	*	Commerce
(11) शास्त्र व वाणिज्य	...	*	*	Science and Commerce
(12) ललित कला	...	12	2,133	Fine arts
(13) वास्तुशास्त्र	...	N.A.	N.A.	Architecture
(14) तंत्र निकेतन	...	N.A.	N.A.	Polytechnic
(15) व्यावसायिक व्यवस्थापन	...	80	13,231	Business management
(16) अभियांत्रिकी	...	N.A.	N.A.	Engineering
(17) विधी (कायदा)	...	61	38,180	Law
(18) तंत्रशास्त्र	...	N.A.	N.A.	Technology
(19) पशुवैद्यकशास्त्र	...	7	1,555	Veterinary Science
(20) वृत्तपत्र व्यवसाय	...	N.A.	N.A.	Journalism
(21) ग्रंथपालनशास्त्र	...	8	452	Library Science
(22) विषमचिकित्सा	...	33	17,260	Allopathy
(23) आयुर्वेद	...	38	8,386	Ayurvedic
(24) दंतवैद्यक	...	13	2,960	Dental
(25) परिचर्या	...	5	631	Nursing
(26) औषधी शास्त्र	...	N.A.	N.A.	Medicine (Pharmacy)
(27) प्राच्य विद्याभ्यास	...	9	140	Oriental
(28) नृत्य व संगीत	...	4	707	Dancing and Music
(29) युनानी	...	3	746	Unani
(30) उपाहारगृह व्यवस्था	...	N.A.	N.A.	Catering
(31) श्रमविज्ञान	...	2	105	Labour Science
(32) व्यावसायिक मार्गदर्शन	...	N.A.	N.A.	Vocational Guidance
(33) योग	...	11	85	Yoga
(34) समाजशास्त्र	...	46	5,808	Social Science
(35) शेतकीव्यवसाय	...	25	8,122	Agriculture
(36) गृहशास्त्र पदवी	...	8	4,123	Home science (Degree)
(37) शिक्षणशास्त्र पदवी	...	44	13,816	Bachelor of education
(38) शारीरिक शिक्षण (पदवी)	...	97	15,769	Physical education
(39) चित्रपट विद्या व दूरदर्शन	...	1	25	Film Institute & Television
(40) समचिकित्सा	...	38	6,790	Homeopathy
	एकूण (V)	1,902	9,84,425	Total (V)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1—contd .

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
VI	व्यावसायिक व विशेष शिक्षण			<i>Professional and Special Education—</i>
	अ पदवीपूर्व स्तर			a) Pre-Graduate Level
(1)	समचिकित्सा (होमिओपॅथी)	1	90	Homeopathy
(2)	परिचर्या व प्रसविका	65	4,716	Nursing, Midwife
(3)	वाणिज्य ...	0	0	Commerce
(4)	ललितकला ...	14	1,092	Fine arts
(5)	गृहशास्त्र पदविका ...	2	89	Home Science Degree
(6)	ग्रंथपालशास्त्र ...	0	0	Library Science
(7)	योग ...	1	588	Yoga
	एकूण (अ)...	83	6,575	Total (a)
	ब शालेय स्तर			b) School Level
(1)	गृहशास्त्र (शालेय पातळी)	0	0	Home Science (School level)
(2)	शेतकीशाळा ...	103	11,131	Agricultural Schools
(3)	कुक्कुटपालन प्रशिक्षण	6	291	Poultry training
(4)	प्राच्यविद्या अभ्यास...	40	4,120	Oriental
(5)	कीर्तन ...	1	63	Kirtan
	एकूण (ब)...	150	15,605	Total (b)

टिप - अनुक्रमांक V मधील बाब क्रमांक 6 ते 11 ची माहिती बाब क्रमांक 5 मध्ये समाविष्ट आहे

Note- Items No. 6 to 11 of serial No. V are included in item No. 5

आधार — शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source— Directorate to Education, Government of Maharashtra, Pune

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.2

जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण/DISTRCTWISE PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION 2004 -05

(शिक्षक व विद्यार्थी संख्या हजारत/No of Pupils & Teachers in thousand)

अ. क्र. Serial No.	जिल्हा (2)	प्राथमिक शिक्षण Primary Education			माध्यमिक शिक्षण (उच्च माध्यमिक सह) Secondary Education (Including Higher Secondary)			District (2)	
		संस्था Institutions (3)	विद्यार्थी Pupils (4)	शिक्षक Teachers (5)	संस्था Institutions (6)	विद्यार्थी Pupils (7)	शिक्षक Teachers (8)		
1	बृहन्मुंबई	...	1,969	817	19	1,501	988	26	Brihan Mumbai
2	ठाणे	...	4,635	1,011	24	1,237	577	20	Thane
3	रायगड	...	2,742	248	8	416	219	7	Raigad
4	रत्नागिरी	...	2,734	205	9	357	125	5	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	...	1,487	88	5	204	75	3	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	13,567	2,369	65	3,715	1,984	61	Konkan Division
6	नाशिक	...	3,415	630	16	783	532	13	Nashik
7	धुळे	...	1,214	185	5	393	202	7	Dhule
8	नंदुरबार	...	1,346	133	4	234	111	4	Nandurbar
9	जळगाव	...	2,125	426	12	622	378	11	Jalgaon
10	अहमदनगर	...	3,231	442	13	860	435	14	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	11,331	1,816	50	2,892	1,658	49	Nashik Division
11	पुणे	...	4,501	789	23	1,117	716	22	Pune
12	सातारा	...	2,672	284	10	607	272	11	Satara
13	सांगली	...	1,826	296	9	561	267	7	Sangli
14	सोलापूर	...	2,917	481	15	833	338	13	Solapur
15	कोल्हापूर	...	2,127	384	12	773	319	10	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	14,043	2,234	69	3,891	1,912	63	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	38,941	6,419	184	10,498	5,554	173	Rest of Maharashtra

तक्का क्रमांक/TABLE No. 15.2 Contd .

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)	
16	औरंगाबाद	...	1,902	453	10	530	244	6	Aurangabad
17	जालना	...	1,327	215	6	256	135	4	Jalna
18	परभणी	...	1,095	198	6	271	100	4	Parbhani
19	हिंगोली	...	800	153	3	168	44	1	Hingoli
20	बीड	...	2,032	291	9	531	256	8	Beed
21	नांदेड	...	2,339	433	11	524	226	7	Nanded
22	उस्मानाबाद	...	1,075	178	6	372	140	6	Osmanabad
23	लातूर	...	1,536	300	9	545	221	8	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	12,106	2,221	60	3,197	1,366	44	Aurangabad Division
24	बुलढाणा	...	1,563	283	8	417	229	6	Buldhana
25	अकोला	...	1,169	193	5	365	170	6	Akola
26	वाशिम	...	852	137	4	237	107	3	Washim
27	अमरावती	...	1,893	303	9	598	268	9	Amravati
28	यवतमाळ	...	2,134	314	9	484	196	7	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	7,611	1,230	35	2,101	970	31	Amravati Division
29	वर्धा	...	1,057	122	4	264	143	5	Wardha
30	नागपूर	...	2,470	422	12	775	447	13	Nagpur
31	भंडारा	...	902	124	4	273	150	5	Bhandara
32	गोंदिया	...	982	150	5	256	130	4	Gondia
33	चंद्रपूर	...	1,775	236	8	418	218	8	Chandrapur
34	गडचिरोली	...	1,377	114	4	254	104	3	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	8,563	1,168	37	2,240	1,192	38	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	16,174	2,398	72	4,341	2,162	69	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	67,221	11,038	316	18,036	9,082	286	Maharashtra State

टीप - प्राथमिक शिक्षणात पूर्व-प्राथमिक शिक्षणाचा समावेश केलेला नाही.

Note.—Primary Education does not include pre-primary Education

आधार - प्राथमिक शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source.—Director of Primary Education, Government of Maharashtra, Pune

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.3

शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रशिक्षणार्थीच्या मंजूर जागा
 NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL
 TRAINING INSTITUTIONS AND SEATS SANCTIONED

2007-08

विभाग	संस्थांची एकूण संख्या			मंजूर करण्यात आलेल्या जागांची संख्या			Division
	Total number of institutions			Number of sanctioned seats			
	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई	62	39	101	14,024	3,234	17,258	Mumbai
नाशिक	66	98	164	12,652	11086	23,738	Nashik
पुणे	61	52	113	16,684	9,666	26,350	Pune
औरंगाबाद	81	21	102	14,936	1,660	16,596	Aurangabad
अमरावती	62	07	69	12,228	898	13,186	Amravati
नागपूर	75	43	118	12,688	5,356	18,044	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	407	260	667	83,272	31,900	1,15,172	Maharashtra State

आधार— व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source- Directorate of Vocational Education and Training, Maharashtra State, Mumbai

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.4

शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल
RESULTS OF THE FINAL EXAMINATIONS OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT
INDUSTRIAL TRAINING INSTITUTES

(जुलै २००७/JULY 2007)

विभाग	शासकीय Government		अशासकीय Non-Government		एकूण Total		Division
	बसलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	बसलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	बसलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई ..	5,640	4,595	2,663	1,885	8,303	6,480	Mumbai
नाशिक ..	8,252	5,367	4,223	3,445	12,475	8,812	Nashik
पुणे ..	8,904	7,220	3,350	2,251	12,254	9,471	Pune
औरंगाबाद ..	6,999	5,725	688	462	7,687	6,187	Aurangabad
अमरावती ..	6,807	4,797	361	281	7,168	5,078	Amravati
नागपूर ..	7,845	4,725	3,435	2,164	11,280	6,889	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	44,447	32,429	14,720	10,488	59,167	42,917	Maharashtra State

127

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Mumbai

15. शिक्षण/EDUCATION
 तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.5
 शिकारु उमेदवारांची वर्गवारी
 CLASSIFICATION OF APPRENTICE

वर्गवारी	2007-08	Classification
(1)	(2)	(1)
(१) उपलब्ध जागा ..	55,467	(1) Sanctioned Seats
(२) नेमलेले शिकारु उमेदवार (अ ते इ) ..	35,943	(2) No. of Apprentice appointed (a to e)
(अ) अनुसूचित जाती ..	4,368	(a) Scheduled Castes
(ब) अनुसूचित जमाती ..	1,545	(b) Scheduled Tribes
(क) अपंग ..	12	(c) Physically handicapped
(ड) महिला ..	1,217	(d) Women
(इ) इतर ..	28,801	(e) Others

आधार— व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
Source—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra,
 Mumbai

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.6

माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा व विद्यार्थी संख्या

SECONDARY AND HIGHER SECONDARY TECHNICAL SCHOOLS AND STUDENTS
2006-07

विभाग	माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळांची संख्या			एकूण स्थापित विद्यार्थी प्रवेश क्षमता			Division
	Number of secondary technical schools			Installed intake capacity of students			
	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई	20	42	62	3,000	3,720	6,720	Mumbai
नाशिक	18	45	63	3,720	4,500	8,220	Nashik
पुणे	11	108	119	2,040	8,940	10,980	Pune
औरंगाबाद	29	16	45	3,720	1,020	4,740	Aurangabad
अमरावती	21	18	39	2,820	1,200	4,020	Amravati
नागपूर	21	4	25	2,760	240	3,000	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	120	233	353	18,060	19,620	37,680	Maharashtra State

आधार— व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source- Directorate of Vocational Education and Training, Maharashtra State, Mumbai

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.7

तांत्रिक आणि व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यांतील प्रवेशक्षमता
**TECHNICAL AND VOCATIONAL INSTITUTES ACCORDING TO TYPE OF
 SYLLABUS AND THEIR IN TAKE CAPACITY**

2006-07

अनु क्रमांक Sr.no.	अभ्यासक्रम संस्थेचा प्रकार	शासकीय बाब Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	Item	Type of Educational Institutions	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(3)	(2)	
1.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	347 65,824	119 27,360	466 93,184	Institutes Intake capacity	Industrial Training Institutes
2.	औद्योगिक कामगारां- साठी अंशकालीन सायंवेळ संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	11 15,561	... ...	11 15,561	Institutes Intake capacity	Part time evening classes for industrial workers
3.	मूलभूत प्रशिक्षण तथा अनुषंगिक सूचना केंद्र	संस्था प्रवेश क्षमता	47 10,156	64 39,861	111 50,017	Institutes Intake capacity	Basic training & related instruction centres
4.	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती	संस्था प्रवेश क्षमता	8 7,438	... ...	8 7,438	Institutes Intake capacity	Advanced vocational training system
5.	+२ स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रम संस्था (द्विलक्षी)	संस्था प्रवेश क्षमता	46 3,855	129 5,850	175 9,705	Institutes Intake capacity	+ 2 Stage vocational institutes
6.	+२ स्तरावरील केंद्र शासन पुरस्कृत व्यवसाय अभ्यासक्रम संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	51 3,040	924 57,420	975 60,460	Institutes Intake capacity	Centrally Sponsored + 2 stage vocational Institutes Education
7.	माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा/विद्यालये	संस्था प्रवेश क्षमता	120 17,820	233 19,620	353 37,440	Institutes Intake capacity	Technical seco- ndary school/ colleges
8.	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	23 1,775	4,526 3,45,105	4,549 3,46,880	Institutes Intake	Institutes for Certificate courses
एकूण		संस्था प्रवेश क्षमता	653 1,25,469	5,995 4,95,216	6,648 6,20,685	Institutes Intake capacity	Total

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source-Directorate of Vocational Education and Training, Govt. of Maharashtra, Mumbai

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.8

प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणा-या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता
 NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INSTITUTIONS TEACHING
 CERTIFICATE COURSE AND THEIR INTAKE CAPACITY

2007-08

विभाग	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणा-या संस्था			विद्यार्थी प्रवेश क्षमता			Division
	Institutes of teaching certificate course			Intake capacity of students			
	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई	3	822	825	105	48,217	48,322	Mumbai
नाशिक	3	608	611	180	29,065	29,245	Nashik
पुणे	5	831	836	260	41,063	41,323	Pune
औरंगाबाद	1	689	690	180	29,501	29,681	Aurangabad
अमरावती	2	951	953	50	43,162	43,212	Amravati
नागपूर	1	1,167	1,168	150	46,816	46,966	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	15	5,068	5,083	925	2,37,824	2,38,749	Maharashtra State

आधार — व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source- Directorate of Vocational Education and Training, Maharashtra State, Mumbai

16. जीवनविषयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.1

निरनिराळ्या पद्धतीनुसार कुटुंबनियोजन करणा-यांची जिल्हावार संख्या

DISTRICTWISE NUMBER OF PERSONS USING VARIOUS FAMILY PLANNING METHODS 2007-08

(संख्या/Numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नसबंदी शस्त्रक्रिया Sterilisation	लूप पद्धती I.U.D.	नेहमीची संतती प्रतिबंधक साधने वापरणारे Conventional contraceptive users	मुख्याद्वारे गोळ्या वापरणारे Oral pills users	District	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)	
1	मुंबई	...	43,869	60,751	77,103	29,258	{ Mumbai Mumbai Suburban
2	मुंबई उपनगर	...	21,241	17,411	7,422	23,241	
3	ठाणे	...	10,921	7,988	6,467	7,216	Thane
4	रायगड	...	7,382	8,997	12,719	8,313	Raigad
5	रत्नागिरी	...	3,506	6,003	9,625	5,531	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	...	...	...	...	...	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	86,919	1,01,150	1,13,336	73,559	Konkan Division
7	नाशिक	...	32,910	17,300	30,007	18,863	Nashik
8	धुळे	...	12,176	6,757	13,424	7,328	Dhule
9	नंदुरबार	...	8,738	2,650	6,940	4,683	Nandurbar
10	जळगाव	...	24,031	14,238	22,034	13,110	Jalgaon
11	अहमदनगर	...	24,812	20,996	19,355	15,468	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	1,02,667	61,941	91,760	59,452	Nashik Division
12	पुणे	...	51,863	28,277	27,188	17,888	Pune
13	सातारा	...	23,251	9,580	2,239	12,864	Sata
14	सांगली	...	18,506	17,546	13,580	12,894	Sangli
15	सोलापूर	...	25,072	16,903	7,256	11,510	Solapur
16	कोल्हापूर	...	23,800	24,741	5,054	27,259	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	1,42,492	97,047	55,317	82,415	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	3,32,078	2,60,138	2,60,413	2,15,426	Rest of Maharashtra

17	ओरंगाबाद	...	20,098	13,303	15,237	12,859	Aurangabad
18	जालना	...	10,166	7,710	9,219	8,662	Jalna
19	परभणी	...	8,812	8,752	12,956	5,548	Parbhani
20	हिंगोली	...	6,487	3,561	9,244	3,947	Hingoli
21	बीड	...	13,200	12,504	12,959	9,739	Beed
22	नांदेड	...	18,862	7,838	15,163	10,496	Nanded
23	उस्मानाबाद	...	8,799	5,300	7,539	4,422	Osmanabad
24	लातूर	...	16,943	9,275	1,900	2,887	Latur
	ओरंगाबाद विभाग	...	1,03,367	68,243	84,217	58,560	Aurangabad Division
25	बुलढाणा	...	12,583	7,725	13,498	7,478	Buldhana
26	अकोला	...	9,283	6,382	10,205	5,716	Akola
27	वाशिम	...	5,468	3,633	5,397	3,532	Washim
28	अमरावती	...	14,744	8,895	12,005	9,458	Amravati
29	यवतमाळ	...	16,656	13,420	9,226	8,492	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	58,734	40,055	50,331	34,676	Amravati Division
30	वर्धा	...	6,942	6,327	17,132	5,386	Wardha
31	नागपूर	...	20,367	18,205	16,113	11,096	Nagpur
32	भंडारा	...	6,461	3,985	6,309	3,630	Bhandara
33	गोंदिया	...	8,042	3,912	7,084	5,496	Gondia
34	चंद्रपूर	...	12,304	6,212	9,579	6,605	Chandrapur
35	गडचिरोली	...	5,989	1,612	7,556	5,320	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	60,105	40,253	63,773	37,533	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	1,18,839	80,308	1,14,104	72,209	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	5,54,284	4,08,689	4,58,734	3,46,195	Maharashtra State

आधार - कुटुंब कल्याण वार्षिक पुस्तक, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source.—Family Welfare Year Book, Government of Maharashtra, Pune

16. जीवनविषयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.2

नमुना नोंदणी पद्धतीने काढलेले जन्म, मृत्यू व बालमृत्यू दर

BIRTH, DEATH AND INFANT MORTALITY RATES BY SAMPLE REGISTRATION SYSTEM

वर्ष Year	ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			एकत्र/Combined		
	जन्म दर Birth rate	मृत्यू दर Death rate	बालमृत्यू दर Infant mortality rate	जन्म दर Birth rate	मृत्यू दर Death rate	बालमृत्यू दर Infant mortality rate	जन्म दर Birth rate	मृत्यू दर Death rate	बालमृत्यू दर Infant mortality rate
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1981	30.4 (35.6)	10.6 (13.7)	90 (119)	24.5 (27.0)	7.4 (7.8)	49 (62)	28.5 (33.9)	9.6 (12.5)	79 (110)
1991*	28.0 (30.9)	9.3 (10.6)	69 (87)	22.9 (24.3)	6.2 (7.1)	38 (53)	26.2 (29.5)	8.2 (9.8)	60 (80)
2001	21.1 (27.1)	8.5 (9.1)	55 (72)	20.2 (20.3)	5.9 (6.3)	28 (42)	20.7 (25.4)	7.5 (8.4)	45 (66)
2005	19.6 (25.6)	7.4 (8.1)	41 (64)	18.2 (19.1)	5.7 (6.0)	27 (40)	19.0 (23.8)	6.7 (7.6)	36 (58)
2006	19.2 (25.2)	7.4 (8.1)	42 (62)	17.5 (18.8)	5.8 (6.0)	26 (39)	18.5 (23.5)	6.7 (7.5)	35 (57)
2007	18.7 (24.7)	7.3 (8.0)	41 (61)	17.3 (18.6)	5.7 (6.0)	24 (37)	18.1 (23.1)	6.6 (7.4)	34 (55)
2008	18.4 (24.4)	7.4 (8.0)	40 (58)	17.2 (18.5)	5.6 (5.9)	23 (36)	17.9 (22.8)	6.6 (7.4)	33 (53)

टीप/ Note- (१) जन्म दर व मृत्यू दर एक हजार लोकसंख्येमागे आहेत/ Birth and Death rates are per thousand population

(२) बालमृत्यू दर एक हजार जीवित जन्मांमागे आहेत/ Infant mortality rates are per thousand live births

(३) * कंसातील आकडे भारताकरिता असून जम्मू व काश्मीर सोडून आहेत/ Bracketed figures are for India, excluding Jammu & Kashmir

आधार — नमुना नोंदणी पत्रिका, महानिबंधक भारत सरकार, नवी दिल्ली/Sample Registration Bulletin, Registrar General; India, New Delhi

16. जीवनविषयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.3

उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा

MEDICAL FACILITIES AVAILABLE

(सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित /Public and Public aided)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	रुग्णालये (संख्या) Hospitals (No.)	दवाखाने (संख्या) Dispensaries (No.)	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे (संख्या) Primary Health Centres (No.)	प्राथमिक आरोग्य पथके (संख्या) Primary Health Units (No.)	क्षयरोग रुग्णालये आणि रुग्ण चिकित्सालये (संख्या) T.B. Hospitals and clinics (No.)	संस्थांतील खाटांची संख्या No. of beds in institutions	दर लाख लोकसंख्येमागे खाटा Beds per lakh of population
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	1990	768	1,896	1,672	81	1,977**	1,09,273	146
2	1995	828	1,404	1,672	167	2,494	88,143	101
3	2000	889	1,629	1,768	169	2,520	92,007	104
4	2005	1,047	2,072	1,809	177	2,520	95,762 \$	92
5	2006	1,054	2,072	1,812	177	2,520	95,115 \$	90
6	2007	1,099	2,072	1,816	177	2,520	94,603 \$	88
7	2008	1,181	2,072	1,816	177	2,520	1,00,249	91

टीप/ Note-(१) ** १९८८ पासून चिकित्सालयांचा समावेश करण्यात आला / Numbers of clinics have been included since 1988

(२) \$ बृहन्मुंबई महानगरपालिकेची काही प्रसूतीगृहे व राज्यातील काही प्रसूतीपश्चात दक्षता केंद्रे बंद झाल्यामळे/ Due to closing of some Maternity hospitals in Mumbai & some aftercare centre in Maharashtra.

आधार - आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source - Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune

17. पोलीस आणि गुन्हे/POLICE AND CRIMES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.1

पोलीस स्टेशने आणि पोलिसांची संख्या

POLICE STATIONS AND POLICE FORCES

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	३१ डिसेंबर रोजीची संख्या Number as on 31st December		Item
		2006	2008	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	पोलीस स्टेशने			Police Stations
1	पोलीस स्टेशनांची संख्या (सब-पोलिसस्टेशन धरुन)	953	994	Number of Police Stations (including Sub-Police Station)
2	चौक्यांची/आउट पोस्टची संख्या	1,519	1,689	Number of out-Posts/chowkies
	पोलिसांची संख्या			Police Force
1	पोलीस महासंचालक, अपर पोलीस महा-संचालक, विशेष पोलीस महानिरीक्षक, पोलीस उप महानिरीक्षक, पोलीस आयुक्त.	73	124	Director General of Police, Addi. Director General of Police, Inspector General of Police, Deputy Inspector General of Police, Commissioner of Police
2	पोलीस उप आयुक्त/पोलीस अधीक्षक	241	254	Deputy Commissioner of Police, Superintendent of Police
3	सहाय्यक पोलीस आयुक्त/ पोलीस उप अधीक्षक इत्यादी.	747	504	Assistant Commissioner of Police Deputy Superintendent of Police etc
4	पोलीस निरीक्षक	2,578	3,427	Police Inspector
5	पोलीस उप निरीक्षक / सहाय्यक पोलीस निरीक्षक	9,908	19,856	Police Sub-Inspector / Assistant Police Inspector
6	सहाय्यक पोलीस उपनिरीक्षक (पोलीस हवालदार धरुन)	51,221	57,817	Assistant Sub-Inspector (including Head Constable)
7	पोलीस शिपाई/पोलीस नाईक	1,01,363	1,03,964	Police Constable/Police Naik
	एकूण	1,66,131	1,89,684	... Total

आधार —पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Director General of Police, Government of Maharashtra, Mumbai

17. पोलीस आणि गुन्हे/POLICE AND CRIMES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.2

भारतीय दंडसंहितेखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून)

COGNIZABLE OFFENCES (INCLUDING ATTEMPTS) UNDER INDIAN PENAL CODE

2008

अनुक्रमांक Serial No. (1)	गुन्ह्यांचा प्रकार (2)	गुन्ह्यांची संख्या Number of offences (3)	Type of offence (2)
1	दंगल	.. 8,271	Rioting
2	नाण्यासंबंधीचे गुन्हे	.. 1	Offences relating to coins
3	चलन व बँक नोटासंबंधीचे गुन्हे	.. 333	Offences relating to currency and bank notes
4	खून	.. 2,777	Murders
5	सदोष मनुष्यवध (परंतु खून या संज्ञेत अंतर्भूत नसलेला)	.. 125	Culpable homicide (not amounting to murder)
6	मादक पदार्थांचा वापर	.. 1,700	Administering of stupefying drugs
7	माणसांचे अपहरण	.. 1,359	Kidnapping and abduction
8	दरोडा अथवा त्याकरिता एकत्र होणे	.. 786	Dacoity and preparation of assembly for dacoity
9	चोरी/लूट	.. 3,010	Robbery
10	घरफोडी	.. 14,143	House breaking
11	फसवणूक	.. 5,739	Cheating
12	विश्वासघात	.. 1,658	Breach of trust
13	चो-या --	..	Theft of --
	(अ) तांब्याची तार	.. 1,061	(a) Copper wire
	(ब) जनावरे	.. 906	(b) Cattle
	(क) सायकली	.. 708	(c) Cycles
	(ड) मोटारी व सुटे भाग	.. 856	(d) Motor vehicles & accessories
	(इ) पिस्तुले	.. 12	(e) Firearms
	(फ) स्फोटक पदार्थ	.. 4	(f) Explosives
	(ग) इतर	.. 29,494	(g) Other
14	इतर गुन्हे	.. 39,832	Other crimes
	एकूण	.. 1,12,775	... Total

आधार - पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Director General of Police, Government of Maharashtra, Mumbai

18. कारागृहे/PRISONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 18.1

कारागृहांची व कैद्यांची संख्या/NUMBER OF PRISONS AND CONVICTS

2007-08

अनुक्रमांक Serial No.	बाब (1)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
१	विविध प्रकारच्या कारागृहांची संख्या —		<i>Number of different types of prisons—</i>
	(अ) मध्यवर्ती कारागृह ..	9	(a) Central Prisons
	(ब) जिल्हा कारागृह ..	27	(b) District Prisons
	(क) तालुका दुय्यम कारागृह ..	172	(c) Taluka Sub-jails
	(ड) पोलीस कोठड्या ..	...	(d) Police Lock-ups
	(इ) इतर (खुले कारागृह) ..	5	(e) Others(Open Prisons)
2	३१ मार्च, २००८ रोजी शिक्षेच्या मुदतीनुसार दीर्घ कैद्यांचे वर्गीकरण		Number of convicts according to length of sentences as on 31st March 2008
	(अ) एक वर्ष व त्याहून कमी ..	23,324	(a) One year and below
	(ब) एक वर्षाहून अधिक पण दोन वर्षाहून कमी ..	888	(b) Above one year and not exceeding two years
	(क) दोन वर्षाहून अधिक पण पाच वर्षांपेक्षा कमी ..	978	(c) Above two years and not exceeding five years
	(ड) पाच वर्षांपेक्षा अधिक पण दहा वर्षांपेक्षा कमी ..	717	(d) Above five years & not exceeding ten years
	(इ) दहा वर्षांपेक्षा अधिक ..	300	(e) Exceeding ten years
	(फ) जन्मठेप ..	964	(f) Life sentence
	(ग) मृत्यू दंड ..	38	(g) Sentenced to death
	एकूण * ..	27,209	... Total *

टिप - * एकूण बंदी संख्येमध्ये तालुका दुय्यम कारागृहांची माहिती समाविष्ट नाही

Note- * Information about total convicts in Taluka Sub-jails is not included

आधार - कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source.— Director General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune

19. घरबांधणी/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.1

घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी/CLASSIFICATION OF HOUSES ACCORDING TO USE

जनगणना / Population Census, 2001

(हजारंत/In thousand)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वापराचे प्रकार (2)	ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	Type of use (2)
1	घरांची यादी करतवेळी रिकामी आढळलेली घरे-	1,216	1,393	2,609	Census houses vacant at the time of house-listing
2	वापरातील घरे -				<i>Occupied census house used as—</i>
(1)	निवासी घरे	10536	7769	18305	Residence
(2)	निवासासह अन्य उपयोग	312	203	515	Residence-cum-other use
(3)	दुकाने, कार्यालये	435	1021	1456	Shop,office
(4)	शाळा, कॉलेज इ.	145	33	178	School, colleges etc.
(5)	हॉटेल, लॉज, गेस्ट हाऊस इ.	38	50	88	Hotel, lodge, guest house etc.
(6)	रुग्णालय, दवाखाना इ.	30	49	79	Hospital, dispensary etc.
(7)	कारखाने, यंत्रशाळा व तात्पुरत्या जागा इ.	78	219	297	Factories, workshops & worksheds etc.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.1—contd

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
(9)	निवासाव्यतिरिक्त अन्य उपयोग	.. 1,450	404	1,854	Other non-residential use
	एकूण वापरातील घरे (२)	.. 13,193	9,799	22,993	Total occupied census houses (2)
	एकूण (१) + (२)	.. 14,409	11,192	25,601	Grand Total of (1) + (2)

टिप -- (१) 'गणनाघर' म्हणजे एखादी इमारत किंवा इमारतीचा भाग, ज्याला रस्त्यावरून, शिवारातून किंवा सार्वजनिक जिऱ्यावरून स्वतंत्र प्रवेशद्वार आहे व जे वापराच्या दृष्टीने एक स्वतंत्र घटक आहे

(२) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही

आधार - भारताची जनगणना, २००१, महाराष्ट्र, मालिका २८, खंड एक

Note.—(1) A 'census house' is a building or part of a building having a separate main entrance from road, common court yard, staircase etc., used or recognised as separate unit.

(2) Details may not add up to the totals due to rounding.

Source.—Census of India, 2001 Maharashtra, Series28, Volume - I.

19. घरबांधणी/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.2

वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबाचे वर्गीकरण/CLASSIFICATION OF HOUSEHOLDS ACCORDING TO ROOMS OCCUPIED

जनगणना / Population Census, 2001

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	गणना केलेली एकूण कुटुंबे (हजारात)	.. 10,993	8,070	19,063	Total number of households (in thousand)
2	गणना केलेले एकूण लोक (संस्थांतून राहणारे व गृहहीन इत्यादी) (हजारात)	.. 55,778	41,101	96,879	Total number of persons enumerated (including inmates of institutions and houseless persons) (in thousand)
3	कुटुंबांचे वर्गीकरण (शेकडा)				Classification of households (Percentage)
	(अ) वेगळी खोली नसलेले	.. 4.90	3.86	4.46	(a) No exclusive room
	(ब) एका खोलीत राहणारी कुटुंबे	.. 48.71	46.71	47.86	(b) Households with one room
	(क) दोन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	.. 30.45	26.90	28.95	(c) Households with two rooms
	(ड) तीन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	.. 10.47	13.49	11.75	(d) Households with three rooms
	(इ) चार खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	.. 3.54	5.38	4.32	(e) Households with four rooms
	(फ) पाच खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	.. 0.92	1.70	1.25	(f) Households with five rooms
	(ग) सहा खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	.. 1.01	1.96	1.41	(g) Households with Six rooms
	एकूण	.. 100.0	100.0	100.0	Total

.आधार - भारताची जनगणना २००१, मालिका २८, कुटुंबातील तक्ते, खंड एक

Source - Census of India. 2001-Series28, Household Tables, Volume - I.

19. घरबांधणी/

तक्ता क्रमांक/

राहत्या घराच्या छप्परांसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनानुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण/
जनगणना/

	एकूण कुटुंबे Total households	गवत, पाने, लाकूड, बांबू चिखल,इ. Grass, leaves, wood, bamboo, mud,etc.	प्लॅस्टिक, पॉलिथिन Plastic Polythene	खाप-या Tiles	स्लेट Slate
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
ग्रामीण	1,09,93,623	17,37,783	49,032	46,20,161	34,102
नागरी	80,69,526	1,77,843	94,000	12,94,192	33,028
एकूण	1,90,63,149	19,15,626	1,43,032	59,14,353	67,130

19. घरबांधणी/

तक्ता क्रमांक/

राहत्या घराच्या भितींसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनानुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण/
जनगणना/

	एकूण कुटुंबे Total households	गवत, पाने, लाकूड, बांबू,इ. Grass, leaves, wood, bamboo,etc.	प्लॅस्टिक, पॉलिथिन Plastic Polythene	माती कच्ची विट Mud, unburnt brick	लाकूड Wood
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
ग्रामीण	1,09,93,623	12,20,130	30,510	46,16,123	1,12,871
नागरी	80,69,526	1,69,478	63,092	10,13,403	1,29,023
एकूण	1,90,63,149	13,89,608	93,602	56,29,526	2,41,894

HOUSING

TABLE No. 19.3 (A)

DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS BY PREDOMINANT MATERIAL OF ROOF OF HOUSE OCCUPIED
Population Census, 2001

जी.आय.धातू, अॅस्बेस्टॉसचे पत्रे G.I.Metal, Asbestos sheets	विटा Brick	दगड Stone	काँक्रीट Concrete	इतर सर्व प्रकारचे सामान All other materials	Rural Urban Total
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(1)
36,26,154	43,337	22,324	7,08,105	1,52,625	Rural
30,12,662	50,426	10,469	33,22,003	74,903	Urban
66,38,816	93,763	32,793	40,30,108	2,27,528	Total

HOUSING

TABLE No. 19.3 (B)

DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS BY PREDOMINANT MATERIAL OF WALLS OF HOUSE OCCUPIED
Population Census, 2001

जी.आय.धातू, अॅस्बेस्टॉसचे पत्रे G.I.Metal, Asbestos sheets	पक्की विट Brick	दगड Stone	काँक्रीट Concrete	इतर सर्व प्रकारचे सामान All other materials	Rural Urban Total
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(1)
68,645	27,86,381	17,23,856	4,03,359	31,748	Rural
3,21,907	50,80,753	1,36,168	11,32,352	23,350	Urban
3,90,552	78,67,134	18,60,024	15,35,711	55,098	Total

Source — Census of India, 2001

19. घरबांधणी/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.4

बेघर व संस्थांत रहाणारे लोक

HOUSELESS AND INSTITUTIONAL POPULATION

जनगणना/Population Census, 2001

अनु क्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	व्यक्तींची संख्या/Number of persons			एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Per- centage of total population (6)	District (2)
		बेघर Houseless (3)	संस्थांतील Institu- tional (4)	एकूण Total (5)		
1	मुंबई शहर	24,000	73,724	97,724	2.93	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	15,074	59,075	74,149	0.86	Mumbai Suburban
3	ठाणे	51,888	91,246	1,43,134	1.76	Thane
4	रायगड	14,607	22,675	37,282	1.69	Raigad
5	रत्नागिरी	6,294	12,879	19,173	1.13	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	6,172	5,036	11,208	1.29	Sindhudurg
	कोंकण विभाग	1,18,035	2,64,635	3,82,670	1.54	Konkan Division
7	नाशिक	25,421	94,977	1,20,398	2.41	Nashik
8	धुळे	3,620	29,529	33,149	1.94	Dhule
9	नंदुरबार	4,044	45,172	49,216	3.75	Nandurbar
10	जळगाव	16,879	28,767	45,646	1.24	Jalgaon
11	अहमदनगर	10,494	50,565	61,059	1.51	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	60,458	2,49,010	3,09,468	1.97	Nashik Division
12	पुणे	16,316	98,856	1,15,172	1.59	Pune
13	सातारा	8,843	24,861	33,704	1.20	Satara
14	सांगली	6,402	15,638	22,040	0.85	Sangli
15	सोलापूर	18,112	27,836	45,948	1.19	Salapur
16	कोल्हापूर	7,416	21,044	28,460	0.81	Kolhapur
	पुणे विभाग	57,089	1,88,235	2,45,324	1.23	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	2,35,582	7,01,880	9,37,462	1.55	Rest of Maharashtra

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.4.—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
17	औरंगाबाद	7,132	24,742	31,874	1.10	Aurangabad
18	जालना	5,525	9,408	14,933	0.93	Jalna
19	परभणी	2,653	9,002	11,655	0.76	Parbhani
20	हिंगोली	1,286	6,405	7,691	0.78	Hingoli
21	बीड	5,811	12,940	18,751	0.87	Beed
22	नांदेड	5,600	25,833	31,433	1.09	Nanded
23	उस्मानाबाद	5,337	12,620	17,957	1.21	Osmanabad
24	लातूर	3,308	18,083	21,391	1.03	Latur
	औरंगाबाद विभाग	36,652	1,19,033	1,55,685	1.00	Aurangabad Div.
25	बुलढाणा	5,340	13,834	19,174	0.86	Buldhana
26	अकोला	5,842	9,577	15,419	0.95	Akola
27	वाशिम	2,593	7,559	10,152	1.00	Washim
28	अमरावती	9,904	27,393	37,297	1.43	Amravati
29	यवतमाळ	9,581	31,861	41,442	1.69	Yavatmal
	अमरावती विभाग	33,260	90,224	1,23,484	1.24	Amravati Div.
30	वर्धा	10,434	12,423	22,857	1.85	Wardha
31	नागपूर	8,995	36,605	45,600	1.12	Nagpur
32	भंडारा	2,472	6,569	9,041	0.80	Bhandara
33	गोंदिया	1,914	11,803	13,717	1.14	Gondiya
34	चंद्रपूर	8,139	22,053	30,192	1.46	Chandrapur
35	गडचिरोली	3,476	24,582	28,058	2.89	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	35,430	1,14,035	1,49,465	1.40	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	68,690	2,04,259	2,72,949	1.32	Vidarbha Div.
	महाराष्ट्र राज्य	3,40,924	10,25,172	13,66,096	1.41	Maharashtra State

आधार — भारताची जनगणना २००१

Source — Census of India. 2001

**19. घरबांधणी/
तक्ता क्रमांक/
खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या/
जनगणना/
खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबे/**

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	एकूण Total (3)	खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबे/		
			वेगळी खोली नसलेले exclusive room (4)	१ खोली 1 Room (5)	२ खोल्या 2 Rooms (6)
1	मुंबई शहर ..	6,48,590	45,739	4,43,362	86,184
2	मुंबई उपनगर ..	17,74,332	124,355	11,05,757	3,63,308
3	ठाणे ..	17,00,019	84,262	8,42,631	5,28,648
4	रायगड ..	4,71,628	22,172	1,87,480	1,61,830
5	रत्नागिरी ..	3,66,605	30,875	1,46,770	1,06,206
6	सिंधुदुर्ग ..	1,90,278	10,317	47,757	56,200
	कोकण विभाग ..	51,51,452	317,720	27,73,757	13,02,376
7	नाशिक ..	8,76,758	47,886	4,21,728	2,56,414
8	धुळे ..	3,29,868	25,447	1,62,340	87,984
9	नंदुरबार ..	2,50,526	30,901	1,55,731	42,451
10	जळगाव ..	7,30,063	43,685	3,82,310	2,01,567
11	अहमदनगर ..	7,42,065	37,518	4,26,590	1,81,728
	नाशिक विभाग ..	29,29,280	185,437	15,48,699	7,70,144
12	पुणे ..	14,39,610	76,316	7,00,488	3,76,000
13	सातारा ..	5,46,458	37,474	2,27,301	1,72,040
14	सांगली ..	4,95,189	20,700	1,95,947	1,54,559
15	सोलापूर ..	7,15,075	19,777	3,81,782	2,02,385
16	कोल्हापूर ..	6,90,523	14,087	1,99,834	2,20,110
	पुणे विभाग ..	38,86,855	168,354	17,05,352	11,25,094
	उर्वरित महाराष्ट्र ..	1,19,67,587	671,511	60,27,808	31,97,614

HOUSING

TABLE No. 19.5

HOUSEHOLDS BY NUMBER OF ROOMS OCCUPIED

Population Census, 2001

Households occupying number of rooms

३ खोल्या 3 Rooms	४ खोल्या 4 Rooms	५ खोल्या 5 Rooms	६ खोल्या 6 Rooms	District
(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
46,805	18,012	4,413	4,075	Mumbai City
1,35,745	29,767	6,103	9,297	Mumbai Suburban
1,79,213	42,084	9,880	13,301	Thane
66,682	22,008	5,598	5,858	Raigad
48,219	20,592	6,999	6,944	Ratnagiri
34,205	23,241	9,141	9,417	Sindhudurg
5,10,869	1,55,704	42,134	48,892	Konkan Division
98,789	32,893	8,588	10,460	Nashik
36,346	11,057	2,962	3,732	Dhule
14,626	3,729	1,044	2,044	Nandurbar
68,055	21,993	5,371	7,082	Jalgaon
59,273	22,754	6,439	7,763	Ahmadnagar
2,77,089	92,426	24,404	31,081	Nashik Division
1,75,342	71,499	19,166	20,799	Pune
68,364	26,230	7,159	7,890	Satara
71,438	32,280	9,384	10,881	Sangli
62,980	28,864	8,485	10,802	Solapur
1,58,531	63,847	16,217	17,897	Kolhapur
5,36,655	2,22,720	60,411	68,269	Pune Division
13,24,613	4,70,850	1,26,949	1,48,242	Rest of Maharashtra

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
17	औरंगाबाद ..	5,26,155	16,851	2,83,729	1,41,737
18	जालना ..	3,02,549	9,702	1,80,596	77,790
19	परभणी ..	2,83,603	3,779	1,36,962	92,848
20	हिंगोली ..	1,81,035	5,295	86,290	62,246
21	बीड ..	4,33,108	5,986	2,71,390	1,03,666
22	नांदेड ..	5,23,539	21,018	2,72,863	1,50,357
23	उस्मानाबाद ..	2,93,109	5,946	1,40,177	95,715
24	लातूर ..	3,73,283	5,308	1,56,092	1,30,135
	औरंगाबाद विभाग ..	29,16,381	73,885	15,28,099	8,54,494
25	बुलढाणा ..	4,43,878	13,836	2,45,826	1,26,364
26	अकोला ..	3,13,405	6,927	1,51,623	95,681
27	वाशिम ..	2,02,634	7,003	94,980	69,976
28	अमरावती ..	5,13,723	15,789	2,13,400	1,73,780
29	यवतमाळ ..	5,08,706	13,381	2,11,324	1,86,788
	अमरावती विभाग ..	19,82,346	56,936	9,17,153	6,52,589
30	वर्धा ..	2,59,342	8,138	78,373	1,05,262
31	नागपूर ..	7,90,524	13,601	2,16,054	2,66,724
32	भंडारा ..	2,39,861	5,216	67,593	88,321
33	गोंदिया ..	2,49,376	5,448	90,242	86,135
34	चंद्रपूर ..	4,51,981	9,528	1,40,189	1,79,035
35	गडचिरोली ..	2,05,751	5,508	58,723	88,063
	नागपूर विभाग ..	21,96,835	47,439	6,51,174	8,13,540
	विदर्भ विभाग ..	41,79,181	1,04,375	15,68,327	14,66,129
	महाराष्ट्र राज्य ..	1,90,63,149	8,49,771	91,24,234	55,18,237

आधार— भारताची जनगणना २००१, मालिका २८, कुटुंबातील तक्ते, खंड एक

TABLE No. 19.5—Contd.

(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
48,985	20,715	6,314	7,824	Aurangabad
21,741	7,444	2,453	2,823	Jalna
29,583	12,360	4,186	3,885	Parbhani
17,348	6,123	1,833	1,900	Hingoli
31,357	11,961	3,873	4,875	Beed
45,049	20,135	6,072	8,045	Nanded
29,991	13,109	3,802	4,369	Osmanabad
44,474	22,364	7,061	7,849	Latur
2,68,528	1,14,211	35,594	41,570	Aurangabad Division
36,742	12,505	3,840	4,765	Buldhana
34,486	14,822	4,474	5,392	Akola
19,759	6,882	2,008	2,026	Washim
64,790	26,595	9,757	9,612	Amravati
58,726	23,253	7,745	7,489	Yavatmal
2,14,503	84,057	27,824	29,284	Amravati Division
43,807	14,502	4,823	4,437	Wardha
1,65,536	75,170	25,262	28,177	Nagpur
57,388	13,619	3,838	3,886	Bhandara
46,437	13,710	3,593	3,811	Gondiya
81,328	27,727	7,279	6,895	Chandrapur
37,869	10,130	2,742	2,716	Gadchiroli
4,32,365	1,54,858	47,537	49,922	Nagpur Division
6,46,868	2,38,915	75,361	79,206	Vidharbha Division
22,40,009	8,23,976	2,37,904	2,69,018	Maharashtra State

Source—Census of India. 2001—Series28, Household Tables, Volume - I

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.1

ग्रामपंचायतींची व्याप्ती, स्वनिर्मित उत्पन्न आणि खर्च/ COVERAGE, INCOME AND EXPENDITURE OF VILLAGE PANCHAYATS

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	माहिती/Particulars		Item (2)
		2006-07 (3)	2007-08 (4)	
I.	व्याप्ती			Coverage —
(१)	ग्रामपंचायतींची संख्या *	27,919	27,920	(1) No. of village panchayats *
(२)	त्यात अंतर्भूत असलेल्या खेड्यांची संख्या	43,711	43,711	(2) No. of villages covered
(३)	त्यांतील लोकसंख्या (हजारांमध्ये)	55,778	55,778	(3) Population covered (in thousand)
II.	उत्पन्न (कोटी रुपये)			Income (crore Rs.)
(१)	पंचायतींचे स्वतःचे उत्पन्न	501	551	(1) Own income
(२)	शासकीय अनुदाने	376	377	(2) Government Grants
(३)	देणग्या, वर्गणी इत्यादी	71	131	(3) Donations, contributions etc.
	एकूण उत्पन्न (प्रारंभीची शिल्लक वगळून)	990	1,059	Total Income (Excluding opening Balance)
III.	खर्च (कोटी रुपये)			Expenditure (crore Rs.)
(१)	आरोग्य व सफाई	241	250	(1) Sanitation and health
(२)	सार्वजनिक कामे	352	423	(2) Public works
(३)	लोककल्याणाची कामे	44	296	(3) Welfare of people
(४)	इतर	301	106	(4) Others
	एकूण खर्च (अखेरची शिल्लक वगळून)	938	1,075	Total Expenditure (Excluding closing Balance)

टिप - * नगर पंचायतींच्या समावेशासह. / Including Nagar panchayats.

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source — Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.2

नगरपरिषदांबाबत माहिती / CONSTITUTION OF MUNICIPAL COUNCILS (31.3.2008)

अनु क्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	नगरपरिषदांची संख्या Number of municipal councils (3)	नगरपरिषदांच्या सदस्यांची संख्या Number of councillors				नाम निर्देशित Nomi-nated (8)	एकूण Total (9)	District (2)
			सर्वसाधारण General (4)	अ.जा. S.C. (5)	अ.ज. S.T. (6)	इ.मा.व O.B.C. (7)			
1	ठाणे	9	239 (118)	13 (6)	21 (9)	87 (30)	28 (0)	388 (163)	Thane
2	रायगड	11	137 (50)	12 (6)	10 (5)	63 (25)	10 (0)	232 (86)	Raigad
3	रत्नागिरी	4	61 (29)	3 (1)	0 (0)	22 (8)	4 (0)	90 (38)	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	3	33 (9)	3 (3)	0 (0)	15 (6)	6 (0)	57 (18)	Sindhudurg
	कोंकण विभाग	27	470 (206)	31 (16)	31 (14)	187 (69)	48(0)	767 (305)	Konkan Div.
5	नाशिक	8	80 (23)	23 (11)	13 (7)	44 (17)	17 (0)	177 (58)	Nashik
6	धुळे	2	29 (13)	3 (2)	5 (2)	13 (4)	5 (0)	55 (21)	Dhule
7	नंदुरबार	4	44 (12)	6 (3)	16 (6)	25 (9)	0 (0)	91 (30)	Nandurbar
8	जळगाव	13	194 (60)	23 (12)	14 (7)	90 (34)	30 (4)	351 (117)	Jalgaon
9	अहमदनगर	8	99 (34)	22 (8)	5 (1)	47 (17)	2 (0)	175 (60)	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	35	446 (142)	77 (36)	53 (23)	219 (81)	54 (4)	849 (286)	Nashik Div.
10	पुणे	11	164 (80)	26 (13)	4 (0)	60 (23)	20 (0)	274 (116)	Pune
11	सातारा	8	142 (59)	17 (7)	1 (1)	57 (19)	9 (0)	226 (86)	Satara
12	सांगली	4	54 (20)	10 (3)	0 (0)	23 (8)	6 (0)	93 (31)	Sangli
13	सोलापूर	9	144 (68)	27 (12)	3 (1)	55 (21)	21 (0)	250 (102)	Solapur
14	कोल्हापूर	9	121 (41)	22 (9)	0 (0)	56 (23)	21 (0)	220 (73)	Kolhapur
	पुणे विभाग	41	625 (268)	102 (44)	8 (2)	251 (94)	77 (0)	1063 (408)	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	103	1541 (616)	210 (96)	92 (39)	657 (244)	179 (4)	2679 (999)	Rest of Maharashtra

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.2 — contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
15	औरंगाबाद	6	79 (28)	12 (5)	3 (0)	34 (12)	12 (0)	140 (45)	Aurangabad
16	जालना	4	65 (20)	11 (4)	1 (1)	30 (11)	10 (0)	117 (36)	Jalna
17	परभणी	8	191 (72)	25 (8)	5 (1)	74 (19)	18 (0)	313 (100)	Parbhani
18	हिंगोली	3	64 (20)	8 (2)	1 (0)	27 (7)	8 (0)	108 (29)	Hingoli
19	बीड	6	98 (34)	19 (10)	1 (1)	44 (16)	12 (0)	174 (61)	Beed
20	नांदेड	11	107 (47)	31 (11)	18 (9)	58 (23)	18 (0)	232 (90)	Nanded
21	उस्मानाबाद	8	128 (34)	31 (9)	2 (0)	61 (17)	18 (0)	240 (60)	Osmanabad
22	लातूर	5	97 (27)	29 (9)	3 (1)	48 (15)	14 (1)	191 (53)	Latur
	औरंगाबाद विभाग	51	829 (282)	166 (58)	34 (13)	376 (120)	110 (1)	1515 (474)	Aurangabad Div.
23	बुलढाणा	11	148 (53)	22 (10)	4 (1)	71 (25)	26 (0)	271 (89)	Buldhana
24	अकोला	5	62 (24)	10 (3)	3 (1)	27 (11)	7 (0)	109 (39)	Akola
25	वाशिम	4	55 (18)	9 (6)	0 (0)	24 (8)	10 (0)	98 (32)	Washim
26	अमरावती	10	116 (34)	25 (12)	11 (5)	58 (22)	17 (1)	227 (74)	Amravati
27	यवतमाळ	8	102 (33)	19 (8)	12 (5)	52 (19)	20 (0)	205 (65)	Yavatmal
	अमरावती विभाग	38	483 (162)	85 (39)	30 (12)	232 (85)	80 (1)	910 (299)	Amravati Div.
28	वर्धा	6	89 (30)	22 (9)	12 (4)	40 (15)	12 (0)	175 (58)	Wardha
29	नागपूर	10	109 (35)	28 (11)	19 (7)	54 (21)	21 (0)	231 (74)	Nagpur
30	भंडारा	3	34 (10)	12 (5)	6 (3)	20 (7)	7 (0)	79 (25)	Bhandara
31	गोंदिया	2	26 (7)	12 (5)	3 (2)	16 (6)	6 (0)	63 (20)	Gondiya
32	चंद्रपूर	7	93 (39)	35 (14)	17 (8)	51 (20)	19 (0)	215 (81)	Chandrapur
33	गडचिरोली	2	19 (6)	6 (2)	4 (2)	11 (4)	4 (0)	44 (14)	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	30	370 (127)	115 (46)	61 (26)	192 (73)	69 (0)	807 (272)	Nagpur Div.
	विदर्भ विभाग	68	853 (289)	200 (85)	91 (38)	424 (158)	149 (1)	1717 (571)	Vidarbha Div.
	एकूण नगर परिषदा	222	3223(1187)	576 (239)	217 (90)	1457 (522)	438 (6)	5911(2044)	Total Municipal Councils

टीप - कंसांतील आकडे स्त्रियांकरिता राखीव जागांची संख्या दर्शवितात. Note - Figures in brackets indicate number of seats reserved for women.
 आधार -अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई Source—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.3

महानगरपालिकांबाबतची माहिती / CONSTITUTION OF MUNICIPAL CORPORATIONS (31.3.2008)

अनु क्रमांक Serial No. (1)	महानगर पालिका (2)	महानगरपालिकांची संख्या Number of Municipal Corporation (3)	महानगरपालिकांच्या सदस्यांची संख्या Number of corporators				नाम निर्देशित Nomi-nated (8)	एकूण Total (9)	Municipal Corporation (2)
			सर्वसाधारण General (4)	अ.जा. S.C. (5)	अ.ज. S.T. (6)	इ.मा.व O.B.C . (7)			
(1)	बृहन्मुंबई	1	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Brihanmumbai
(2)	ठाणे	1	98 (48)	7 (3)	4 (2)	31 (10)	5 (0)	145 (63)	Thane
(3)	नवी मुंबई	1	79 (51)	6 (2)	0 (0)	23 (7)	5 (0)	113 (60)	New Mumbai
(4)	कल्याण	1	89 (43)	6 (2)	2 (1)	29 (10)	5 (0)	131 (56)	Kalyan
(5)	उल्हासनगर	1	58 (29)	9 (3)	1 (0)	21 (7)	5 (0)	94 (39)	Ulhasnagar
(6)	मिरा-भाईंदर	1	74 (36)	1 (1)	1 (1)	21 (7)	5 (0)	102 (45)	Mira Bhyander
(7)	भिवंडी	1	79 (39)	1 (0)	1 (1)	23 (8)	5 (1)	109 (49)	Bhivandi
(8)	नाशिक	1	59 (18)	13 (5)	7 (3)	29 (10)	0 (0)	108 (36)	Nashik
(9)	मालेगाव	1	50 (17)	2 (1)	1 (1)	19 (6)	5 (1)	77 (26)	Malegaon
(10)	अहमदनगर	1	39 (12)	7 (3)	1 (1)	18 (6)	5 (0)	70 (22)	Ahmednagar
(11)	धुळे	1	42 (14)	5 (2)	2 (1)	18 (6)	5 (0)	72 (23)	Dhule
(12)	जळगाव	1	41 (15)	6 (3)	3 (1)	19 (7)	5 (0)	74 (26)	Jalgaon
(13)	पुणे	1	115 (56)	17 (6)	1 (1)	39 (13)	5 (1)	177 (77)	Pune
(14)	पिंपरी-चिंचवड	1	80 (40)	15 (6)	2 (1)	28 (9)	5 (0)	130 (56)	Pimpri-Chinchwad
(15)	सांगली	1	44 (14)	10 (4)	0 (0)	20 (7)	5 (0)	79 (25)	Sangli
(16)	सोलापूर	1	75 (36)	13 (5)	2 (1)	26 (9)	5 (0)	121 (51)	Solapur
(17)	कोल्हापूर	1	47 (16)	9 (3)	0 (0)	21 (7)	5 (0)	82 (26)	Kolhapur
(18)	औरंगाबाद	1	90 (36)	23 (6)	1 (0)	35 (9)	5 (0)	154 (51)	Aurangabad
(19)	नांदेड	1	58 (30)	9 (3)	1 (0)	20 (7)	2 (0)	90 (40)	Nanded
(20)	अमरावती	1	43 (15)	13 (5)	3 (1)	22 (8)	5 (0)	86 (29)	Amravati
(21)	अकोला	1	44 (15)	6 (2)	2 (1)	19 (6)	5 (1)	76 (25)	Akola
(22)	नागपूर	1	62 (22)	33 (8)	18 (4)	46 (11)	5 (5)	164 (50)	Nagpur
एकूण महानगरपालिका		22	1366(602)	211(73)	53(21)	527(170)	97 (9)	2254 (875)	Total Mun. Corpn.

N.A. = उपलब्ध नाही/Not available

टीप - कंसांतील आकडे स्त्रियांकरिता राखीव जागांची संख्या दर्शवितात. Note : Figures in brackets indicate number of seats reserved for women.

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई Source—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.4
नगरपरिषदांचे व महानगरपालिकांचे उत्पन्न व खर्च
INCOME AND EXPENDITURE OF MUNICIPAL COUNCILS AND MUNICIPAL CORPORATIONS
2007-08

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

बाब	सर्व नगरपरिषदा All Municipal Councils	सर्व महानगरपालिका All Municipal Corporations	कटक मंडळे Canton- ment Boards	एकूण Total (2+3+4)	वृहन्मुंबई महानगरपालिका Municipal Corporation of Greater Mumbai (2006-07)	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
उत्पन्न						Income
I. नगरपरिषदांचे दर व कर	552.94	5,751.39	130.79	6,435.12	6,122.12	Municipal rates and taxes
एकूण	552.94	5,751.39	130.79	6,435.12	6,122.12	... Total
II. इतर साधनांपासून उत्पन्न						<i>Income from other sources</i>
(1) शासकीय अनुदाने	1,346.93	880.89	8.83	2,236.65	139.40	Government Grants
(2) इतर साधने	1,005.59	2,717.97	88.59	3,812.15	3,382.73	Other Sources
एकूण (1+2)	2,352.52	3,598.89	97.42	6,048.80	3,522.13	... Total (1+2)
एकूण उत्पन्न (I+II)	2,905.46	9,350.25	228.81	12,483.92	9,644.25	... Total Income (I+II)

प्रारंभिक शिल्लक	..	695.41	1,076.87	22.52	1,794.80	1,634.13	Opening balance
२. खर्च							Expenditure—
(1) सामान्य प्रशासन	..	636.95	1,943.29	39.65	2,619.89	2,616.64	General Administration
(2) सार्वजनिक दिवाबत्ती	..	63.38	235.18	5.56	304.12	82.01	Public lighting
(3) पाणीपुरवठा	..	157.92	921.56	5.43	1,084.91	645.98	Water Supply
(4) जलनिःसारण व मलनिःसारण	..	61.08	462.56	3.13	526.77	710.32	Drainage Conservance and Sanitation
(5) सार्वजनिक आरोग्य		74.96	223.51	3.95	302.42	432.45	Public Health
(6) परिवहन		3.75	29.53	0.00	33.28	378.55	Transport
(7) शिक्षण		26.01	93.73	0.35	120.09	139.97	Education
(8) सार्वजनिक बांधकामे	..	357.54	1,559.88	20.99	1,938.41	83.06	Public Works
(9) इतर	..	771.42	1,751.23	91.98	2,614.63	3,414.37	Other
एकूण खर्च	..	2,153.01	7,220.47	171.04	9,544.52	8,503.35	Total—Expenditure

155

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.5

जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न व खर्च

INCOME AND EXPENDITURE OF ZILLA PARISHADS

(रुपये कोटीत/Rs. in crores)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	प्रत्यक्ष Actuals 2005-06	प्रत्यक्ष Actuals 2006-07	प्रत्यक्ष Actuals 2007-08	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
	उत्पन्न				Receipts
1.	एकूण महसुली उत्पन्न (1 ते 3)	7,729	8,116	8,590	Total Revenue receipts (1 to3)
(1)	स्वनिर्मित साधनांकरवी	154	144	161	Self-raised resources
(2)	एकूण शासकीय अनुदाने (अ+ब)	7,394	7,784	8,246	Total Government grants (a+b)
(अ)	सांविधिक	6,604	6,961	7,320	(a) Statutory grants
(ब)	अभिकरण योजनांसाठी	790	823	926	(b) Agency scheme grants
(3)	इतर साधनांपासून उत्पन्न	181	188	183	Income from other sources
2.	स्वनिर्मित साधनांकरवी (1 ते 4)	154	332	161	Self-raised resources (1 to 4)
(1)	जमीन महसुलावरील स्थानिक उपकर (स्टॅम्प ड्यूटीसह)	75	213	27	Local cess on Land revenue (including stamp duty)
(2)	शिक्षण	20	29	24	Education
(3)	इमारत व दळणवळण	8	10	14	Buildings and communications
(4)	इतर	51	80	96	Others

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.5 — Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
3. एकूण सांविधिक अनुदाने (1 ते 4)		6,604	6,961	7,320	Total Statutory grants (1 to 4)
(1) सहेतुक अनुदाने		3,662	3,818	4,103	Purposive grants
(2) आस्थापना अनुदाने		1,774	1,775	1,835	Establishment grants
(3) योजना अनुदाने		708	809	814	Plan scheme grants
(4) इतर		460	559	567	Others
खर्च					Expenditure
एकूण महसुली खर्च (1 to 14)		7,495	8,161	8,494	Total Revenue Expenditure (1 to 14)
(1) सामान्य प्रशासन		569	576	610	General Administration
(2) शिक्षण		3,489	3,638	3,917	Education
(3) वैद्यकीय		27	34	11	Medical
(4) सार्वजनिक आरोग्य		483	510	939	Public Health
(5) आयुर्वेद		26	29	15	Ayurved
(6) कृषि		75	92	128	Agriculture
(7) पशुसंवर्धन		100	115	123	Animal Husbandry
(8) इमारती व दळणवळण (सार्वजनिक बांधकाम)		502	591	692	Buildings and Communications (Public Works)
(9) समाजकल्याण		367	391	700	Social Welfare
(10) सामूहिक विकास		262	344	- -	Community Development
(11) सार्वजनिक आरोग्य अभियांत्रिकी		291	374	- -	Public Health Engineering
(12) पाटबंधारे		216	239	211	Irrigation
(13) वने		9	7	6	Forest
(14) इतर		1,079	1,221	1,142	Other

आधार — अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source— Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.6

स्थानिक संस्थांची प्रकारानुसार संख्या

LOCAL BODIES BY TYPES

(संख्या/Number)

स्थानिक संस्था	रोजी /As on 31-3-2008	Local Body
महानगरपालिका	22	Municipal Corporations
नगर परिषदा	222	Municipal Councils
जिल्हा परिषदा	33	Zilla Parishads
पंचायत समित्या	351	Panchayat Samitis
ग्रामपंचायती	27,923 *	Gram Panchayats
कटक मंडळे	7	Cantonment Boards

* नगरपंचायतींच्या समावेशासह/Including Nagar Panchayats

आधार – अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source – Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

21. स्थानिक निवडणुका/GENERAL ELECTIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.1

सार्वत्रिक निवडणुकांचे निकाल

RESULTS OF GENERAL ELECTIONS

अनुक्रमांक		लोकसभा	विधानसभा	
Serial No.	बाब	Lok Sabha (2004)	Vidhan Sabha (2004)	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण जागांची संख्या	48	288	Total number of seats
	(अ) अनुसूचित जातींकरिता राखीव जागा	2	18	(a) Number of seats reserved for scheduled castes
	(ब) अनुसूचित जमातींकरिता राखीव जागा	4	22	(b) Number of seats reserved for scheduled tribes
2	सर्वसाधारण जागा	42	248	Number of general seats
3	उमेदवारांची संख्या			Number of candidates—
	(अ) नामनिर्देशन प्राप्त	617	4,555	(a) Nominations filed
	(ब) ज्यांचा नामनिर्देशन नाकारला असे	100	488	(b) Whose nomination was rejected
	(क) उमेदवारी मागे घेणारे	105	1,389	(c) Withdrew
	(ड) निवडणुका लढवणारे	412	2,678	(d) Contested
	(ई) निवडून आलेले	48	288	(e) Elected
4	मतदारांची संख्या (हजारात)			Number of electors (In thousand)
	पुरुष	32,789	34,374	Men
	स्त्रिया	30,224	31,592	Women
	एकूण	63,013	65,966	Total
5	मतदान केलेल्यांची संख्या (हजारात)	34,263	41,846	Number of voters who voted (In thousand)
6	ग्राह्य मते (हजारात)	34,253	41,830	Number of valid votes polled (In thousand)
7	मतदान केलेल्यांचे शेकडा प्रमाण	54	63	Percentage of electors voting

आधार — मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source—Chief Election Officer, Government of Maharashtra, Mumbai

21. सार्वत्रिक निवडणुका/GENERAL ELECTIONS

तक्ता क्रमांक/ TABLE No. 21.2

उमेदवारांचे पक्ष संलग्नतेनुसार वर्गीकरण/CANDIDATES ACCORDING TO PARTY AFFILIATIONS

अनुक्रमांक Serial No.	पक्षाचे नाव	लोकसभा Lok Sabha (2004)		विधानसभा Vidhan Sabha (2004)		Name of the party (2)
		पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस	.. 26	13	157	69	Indian National Congress
2	राष्ट्रवादी काँग्रेस पार्टी	.. 18	9	124	72	Nationalist Congress Party
3	भारतीय बहुजन महासंघ	.. 16	...	83	1	Bhartiya Bahujan Mahasangh
4	भारतीय जनता पक्ष	.. 26	13	111	54	Bharatiya Janata Party
5	शिवसेना	.. 22	12	163	60	Shivsena
7	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया(माक्स.)	.. 3	...	16	3	Communist Party of India (Marxists)
9	शेतकरी कामगार पक्ष	.. 3	...	43	2	Peasants and Workers Party
10	अपक्ष	.. 151	...	1,084	20	Independent
11	जन सुराज्य शक्ती	.. ...	...	19	4	Jan Surajya Shakti
12	अखिल भारतीय सेना	.. 1	...	20	1	Akhil Bhartiya Sena
13	रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडिया (A)	.. 1	1	19	1	Republican Party of India (A)
14	स्वतंत्र भारत पक्ष	.. ...	...	7	1	Swatantra Bharat Party
15	इतर पक्ष	.. 145	...	832	...	Other Party
एकूण		.. 412	48	2,678	288	... Total

आधार/Source - मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई /Chief Election Officer, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.1

अखिल भारतीय घाऊक किंमतींचे निर्देशांक (नवीन मालिका) / ALL INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)
2008

(आधारभूत वर्ष/Base year : 1993-94=100)

महिना	मूलभूत पदार्थ Primary articles	इंधन, शक्ती, दिवाबत्ती व वंगण Fuel, power, light and lubricants	उत्पादित पक्का माल Manufactured products	सर्व वस्तू All commodities	Month
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
भार	22.025	14.226	63.749	100.000	Weight
जानेवारी, २००८	224.6	334.5	189.9	218.1	January 2008
फेब्रुवारी, २००८	230.6	335.3	190.4	219.9	February 2008
मार्च, २००८	235.9	341.5	196.1	225.5	March 2008
एप्रिल, २००८	238.6	342.9	199.5	228.5	April 2008
मे, २००८	241.9	347.0	201.5	231.1	May 2008
जून, २००८	243.9	374.4	204.5	237.4	June 2008
जुलै, २००८	248.7	377.2	206.3	240.0	July 2008
ऑगस्ट, २००८	249.3	377.9	207.9	241.2	August 2008
सप्टेंबर, २००८	252.2	375.3	208.0	241.5	September 2008
ऑक्टोबर, २००८	251.5	369.2	205.7	239.0	October 2008
नोव्हेंबर, २००८	250.9	348.0	203.0	234.2	November 2008
डिसेंबर, २००८	247.3	331.0	201.1	229.7	December 2008

आधार - आर्थिक सल्लागार, वाणिज्य व उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source—Office of the Economic Adviser, Ministry of Commerce & Industry, Government of India, New Delhi

22. किंमत निर्देशांक/
तक्ता क्रमांक/
कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक/

अनुक्रमांक	केंद्रे			जाने.	फेब्रु.	मार्च	एप्रिल	मे
Serial		वस्तूचा गट	भार	Jan.	Feb.	March	April	May
No.			Weight	2008	2008	2008	2008	2008
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	मुंबई	अन्न गट . .	48.88	138	139	141	144	145
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.0	137	138	140	141	142
2	सोलापूर	अन्न गट . .	54.74	153	151	151	157	157
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.0	144	143	143	147	147
3	नागपूर	अन्न गट . .	43.06	144	146	156	158	160
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	141	142	148	149	149
4	पुणे	अन्न गट . .	39.77	148	148	149	150	154
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.0	140	140	141	141	143
5	नाशिक	अन्न गट . .	41.43	142	143	145	144	147
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.0	133	133	134	134	135
6	जळगाव *	अन्न गट . .	55.98	674	878	681	681	686
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	624	626	627	631	633
7	नांदेड *	अन्न गट . .	60.26	668	868	673	677	684
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	638	639	641	647	651
8	औरंगाबाद *	अन्न गट . .	53.65	652	656	658	659	664
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	668	870	671	675	678
9	कोल्हापूर *	अन्न गट . .	55.64	687	687	690	693	694
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	667	866	668	873	674
10	अकोला *	अन्न गट . .	62.30	641	642	645	645	646
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	633	634	636	640	643

* जाने. ते जून २००८ पर्यंत (* हिक्केद्रे) पायाभूत वर्ष १९८२ = १०० आहे.

आधार - कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

PRICE INDICES

TABLE No. 22.2

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS

2008

(आधारभूत वर्ष/Base year : 2001 = 100)

जून	जुलै	ऑगस्ट	सप्टें.	ऑक्टो.	नोव्हें.	डिसें.		
June	July	Aug.	Sep	Oct.	Nov.	Dec.	Item	Centres
2008	2008	2008	2008	2008	2008	2008		
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)
146	148	150	153	159	156	152	Food Group	Mumbai
143	145	148	147	152	151	151	General Index	
157	160	162	161	163	163	159	Food Group	Solapur
147	150	152	152	153	154	152	General Index	
160	165	169	171	172	168	165	Food Group	Nagpur
151	153	156	158	158	157	155	General Index	
157	157	159	165	165	165	163	Food Group	Pune
145	148	149	152	153	153	152	General Index	
145	152	155	160	165	160	158	Food Group	Nashik
135	140	142	144	147	145	144	General Index	
692	143	144	146	154	154	154	Food Group	Jalgaon *
637	146	148	149	154	155	155	General Index	
687	147	149	159	155	155	158	Food Group	Nanded *
653	150	152	157	157	157	160	General Index	
670	147	149	147	152	150	146	Food Group	Aurangabad *
681	146	148	148	150	150	148	General Index	
699	148	149	150	150	149	145	Food Group	Kolhapur *
677	146	147	149	150	150	148	General Index	
646	127	129	128	129	130	131	Food Group	Akola *
645	140	142	142	143	143	144	General Index	

* Upto Jan.to June2008, the base year (* this Centres) 1982=100

Source—Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.3

महाराष्ट्रातील ग्रामीण भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL

ITEMS FOR RURAL MAHARASHTRA

2008

(आधारभूत वर्ष/Base year : 2003 = 100)

महिना/वर्ष	गट/Group						Month/ Year
	अन्न Food	पान, सुपारी, तंबाखू Pan, Supari, and Tobacco	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड, बिछाना व पादत्राणे Clothing Bedding and Foot wear	संकीर्ण Miscel- laneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
भार	52.85	2.15	10.67	8.53	25.80	100.00	Weight
जानेवारी, २००८	129	129	229	107	117	135	January 2008
फेब्रुवारी, २००८	130	129	229	107	118	136	February 2008
मार्च, २००८	130	129	230	107	118	136	March 2008
एप्रिल, २००८	133	132	231	108	119	138	April 2008
मे, २००८	136	132	232	108	119	140	May 2008
जून, २००८	135	134	236	109	120	141	June 2008
जुलै, २००८	139	136	238	109	121	142	July 2008
ऑगस्ट, २००८	143	137	239	109	122	145	August 2008
सप्टेंबर, २००८	145	138	240	109	123	146	September 2008
ऑक्टोबर, २००८	147	140	241	110	127	148	October 2008
नोव्हेंबर, २००८	147	142	241	110	128	149	November 2008
डिसेंबर, २००८	145	144	242	111	129	148	December 2008

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source —Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.4

महाराष्ट्रातील नागरी भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक
 CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL ITEMS FOR
 URBAN MAHARASHTRA
 2008

(आधारभूत वर्ष/Base year : 2003 = 100)

महिना/वर्ष	गट/Group						Month/ Year
	अन्न Food	पान, सुपारी, तंबाखू Pan, Supari, Tobacco	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड, बिछाना व पादत्राणे Clothing Bedding and Foot wear	संकीर्ण Miscel- laneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
भार	45.80	1.54	10.28	7.51	34.87	100.00	Weight
जानेवारी, २००८	128	124	216	107	117	131	January 2008
फेब्रुवारी, २००८	129	124	216	107	117	132	February 2008
मार्च, २००८	130	125	216	107	118	133	March 2008
एप्रिल, २००८	132	126	216	107	119	134	April 2008
मे, २००८	135	126	216	107	119	135	May 2008
जून, २००८	136	128	224	108	120	137	June 2008
जुलै, २००८	140	132	226	108	121	140	July 2008
ऑगस्ट, २००८	144	133	226	109	122	141	August 2008
सप्टेंबर, २००८	144	135	226	109	122	142	September 2008
ऑक्टोबर, २००८	147	135	227	109	126	145	October 2008
नोव्हेंबर, २००८	147	136	227	109	127	145	November 2008
डिसेंबर, २००८	145	138	227	110	126	144	December 2008

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source —Directorate of Economics and Statistics , Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.5

अखिल भारतीय नागरी श्रमिकेतर कर्मचा-यांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक

ALL INDIA CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR
URBAN NON-MANUAL EMPLOYEES 2008

(आधारभूत वर्ष/Base year : 1984-85 = 100)

महिना/वर्ष	खाद्यपदार्थ Food	इंधन व दिवाबत्ती Fuel & Lighting	निवास Housing	कापड, बिछाना Clothing, Bedding	संकिर्ण Miscel- laneous	सर्वसाधारण General	Month/Year
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
जानेवारी, २००८	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	January, 2008
फेब्रुवारी, २००८	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	February, 2008
मार्च, २००८	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	March, 2008
एप्रिल, २००८	542	586	549	452	528	536	April, 2008
मे, २००८	543	586	549	456	529	537	May, 2008
जून, २००८	550	612	549	456	535	543	June, 2008
जुलै, २००८	563	616	558	456	542	552	July, 2008
ऑगस्ट, २००८	574	620	558	460	546	559	August, 2008
सप्टेंबर, २००८	583	620	558	460	552	565	September, 2008
ऑक्टोबर, २००८	599	625	558	460	559	574	October, 2008
नोव्हेंबर, २००८	598	625	558	464	565	575	November, 2008
डिसेंबर, २००८	584	633	558	464	563	569	December, 2008

आधार - केंद्रीय सांख्यिकीय संघटना, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source — Central Statistical Organisation, Government of India, New Delhi

22. किंमत निर्देशांक/PRICE INDICES
 तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.6
 महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक
 CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR AGRICULTURAL
 LABOURERS IN MAHARASHTRA
 2008

(आधारभूत शेती वर्ष/Agricultural Base year:1986-87=100)

महिना/वर्ष	अन्न गट निर्देशांक	सर्वसाधारण निर्देशांक	Month /Year
(1)	Food Index	General Index	(1)
(1)	(2)	(3)	(1)
भार	64.86	100.00	Weight
जानेवारी, २००८	444	431	January, 2008
फेब्रुवारी, २००८	444	431	February, 2008
मार्च, २००८	452	437	March, 2008
एप्रिल, २००८	458	442	April, 2008
मे, २००८	457	443	May, 2008
जून, २००८	466	449	June, 2008
जुलै, २००८	476	457	July, 2008
ऑगस्ट, २००८	490	467	August, 2008
सप्टेंबर, २००८	491	469	September, 2008
ऑक्टोबर, २००८	498	476	October, 2008
नोव्हेंबर, २००८	495	474	November, 2008
डिसेंबर, २००८	490	471	December, 2008

आधार - लेबर ब्यूरो, भारत सरकार, सिमला

Source — Labour Bureau, Government of India, Simla

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/ Table No. 23.1

काम करणा-यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) औद्योगिक गटांनुसार वर्गीकरण

INDUSTRIAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK (OTHER THAN CULTIVATION) 2001

(हजारात/In thousand)

अनु क्रमांक Serial No. (1)	उद्योग गट (2)	मुख्यतःकाम करणा-यांची संख्या No. of Main Workers			सीमांतिक काम करणा-यांची संख्या No. of Marginal Workers			Industrial division (2)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	पुरुष Males (6)	स्त्रिया Females (7)	एकूण Total (8)	
1.	कृषि, शिकार, वन संवर्धन,मच्छिमारी	459	131	590	66	65	133	Agriculture, hunting, forestry,fishing
2.	खाणकाम व दगडकाम	90	17	107	65	3	10	Mining and quarrying
3.	वस्तुनिर्माण आणि दुरुस्ती (अ) घरगुती उद्योग	482	312	794	72	210	283	Manufacturing & repairs (a) Household industry
	(ब) बिगर घरगुती उद्योग	3,799	460	4,252	232	141	373	(b) Other than household industry
4.	वीज, वायू आणि पाणीपुरवठा	192	8	200	7	*	8	Electricity, gas & water supply
5.	बांधकाम	1,199	176	1,372	192	54	245	Construction
6.	घाऊक व किरकोळ व्यापार	2,721	231	2,953	150	59	209	Wholesale & retail Trade
7.	हॉटेल्स व उपाहारगृहे	317	26	343	19	4	22	Hotels & restaurants
8.	परिवहन, साठवण व दळणवळण	1,738	73	1,810	82	6	87	Transport,storage &communication
9.	वित्तीय मध्यस्थीता, स्थावर मालमत्ता भाडयाने देणे व व्यवसाय सेवा	875	171	1,046	32	9	41	Financial intermediation,real estate renting & business activities
10.	इतर सेवा	2,368	1,008	3,376	114	120	235	Other services
	एकूण	14,230	2,612	16,843	973	672	1,645	Total

टीप -* आकडे ५००पेक्षा कमी आहेत / * Figures are below 500

आधार/Source-भारताची जनगणना,२००१/Census of India, 2001

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/Table No. 23.2

शेती करणा-यांव्यतिरिक्त काम करणा-यांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण

OCCUPATIONAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK OTHER THAN CULTIVATORS
1991

(हजारत/In thousand)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	व्यवसाय गट (2)	काम करणा-यांची संख्या No. of Workers			Occupational division (2)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
1.	धंदेवाईक, तंत्रविशारद आणि तत्सम काम करणारे	907	366	1,273	Professional, technical and related workers
2.	प्रशासकीय, कार्यकारी व व्यवस्थापकीय काम करणारे	449	29	478	Administrative, executive and managerial workers
3.	कारकून व तत्सम काम करणारे	1,266	211	1,477	Clerical and related workers
4.	विक्रेते . .	1,740	204	1,944	Sales workers
5.	सेवा क्षेत्रातील . .	891	224	1,115	Service workers
6.	मत्स्यव्यवसाय करणारे, फासे पारधी, लाकूडतोडे आणि तत्सम काम करणारे	318	77	395	Fishermen, hunters, loggers and related workers
7.	उत्पादन व तत्सम क्षेत्रातील काम करणारे परिवहन सामग्री चालक आणि मजूर	5,198	767	5,965	Production and related workers, transport, equipments, operators and labourers
8.	अवर्गीकृत . .	135	53	188	Workers not classified by occupations
	एकूण . .	10,903	1,932	12,835	Total

आधार - भारताची जनगणना, १९९१, मालिका १४, भाग तीन, बी (सहा)

Source - Census of India. 1991, Series-14, Part III, B (vi).

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/Table No. 23.3

रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शन केंद्रांसंबंधित माहिती

EMPLOYMENT AND SELF-EMPLOYMENT GUIDANCE CENTRE STATISTICS 2008

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1.	नवीन नोंदणी	7,21,500	Number of registrations
2.	नोकरी मिळालेल्यांची संख्या	11,881	Number of placements
3.	जाहीर केलेल्या रिकाम्या जागा	99,235	Number of vacancies notified
4.	पटावरील अर्जदारांची संख्या	30,07,236	Number of persons on live register

टीप - वरील आकड्यात डिक्सेज्युअलायझेशन स्कीम (टेक्सटाईल) च्या आकड्यांचा समावेश नाही

Note—The above figures are exclusive of those relating to decasualisation scheme (textile)

आधार - रोजगार व स्वयंरोजगार संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई

Source— Directorate of Employment and Self-Employment, Government of Maharashtra, Navi Mumbai

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.4

राज्य शासकीय व निम शासकीय कर्मचारी

STATE GOVERNMENT AND SEMI GOVERNMENT EMPLOYEES

(१ जुलै २००७ रोजी/As on 1st July 2007)

अनु क्रमांक Serial No.	प्रकार	कर्मचा-यांची संख्या/No. of Employees				Category
		राज्य शासकीय		निमशासकीय *		
		State Government	Semi Government *	State Government	Semi Government *	
(1)	(2)	एकूण Total (3)	स्त्रिया Female (4)	एकूण Total (5)	स्त्रिया Female (6)	(2)
1	(अ) श्रेणी-अ	21,615	3,095	7,208	728	(a) Grade-A
	(ब) श्रेणी-ब	43,300	8,953	39,503	8,298	(b) Grade-B
	एकूण (अ+ब)	64,915	12,048	46,711	9,026	Total (a+b)
2	(क) श्रेणी-क	3,34,694	41,636	2,47,539	85,220	(c) Grade-C
	(ड) श्रेणी-ड	1,18,630	17,113	62,504	15,226	(d) Grade-D
	एकूण (क+ड)	4,53,324	58,749	3,10,043	1,00,446	Total (c+d)
	एकूण (अ+ब+क+ड)	5,18,239	70,797	3,56,754	1,09,472	Total (a+b+c+d)
3	इतर (आकस्मिकता निधीतून वेतन मिळणारे, कार्यव्ययी आस्थापनेवरील, अंशकालीन व मानसेवी कर्मचारी)	62,806	22,131	1,52,641	1,36,313	Other (paid from contingencies,work charged personnel, part time and honorary)
	एकूण कर्मचारी	5,81,045	92,928	5,09,395	2,45,785	Total staff

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.4 --contd.
कर्मचारी गणना/EMPLOYEES CENSUS, 2007

अनुक्रमांक Serial No.	वेतन श्रेणी Pay Scale Range	शासकीय कर्मचारी State Government	जिल्हा परिषद Zilla Parishad	नगर परिषद Nagar Parishad	* निमशासकीय * Semi Government
1	2550 Fixed	144	2,114	#	#
2	2500 - 3200	36,102	12,202	#	#
3	2610 - 4000	70,630	15,805	#	#
4	2650 - 4000	5,314	1,360	#	#
5	2750 - 4400	6,692	530	#	#
6	3050 - 4590	80,291	9,800	#	#
7	3200 - 4900	28,125	1,768	#	#
8	4000 - 6000	1,33,718	34,966	#	#
9	4500 - 7000	32,227	1,16,443	#	#
10	5000 - 8000	60,222	65,880	#	#
11	5500 - 9000	18,290	28,343	#	#
12	6500 - 10500	20,822	10,020	#	#
13	7450 - 11500	3,130	198	#	#
14	7500 - 12000	1,001	450	#	#
15	8000 - 13500	1,31,177	6,083	#	#
16	10000 - 15200	3,138	773	#	#
17	10650 - 15850	1,443	243	#	#
18	12000 - 16500	973	53	#	#
19	14300 - 18300	162	12	#	#
20	15100 - 18300	51	2	#	#
21	16400 - 20000	174	0	#	#
22	16400 - 20900	155	1	#	#
23	18400 - 22400	111	6	#	#
24	22400 - 24500	64	1	#	#
25	26000 Fixed	13	1	#	#
26	Other	64,876	1,49,919	#	#
27	No Pay Scale	0	0	#	#
28	As per Fourth pay commission	0	0	#	#
एकूण-Total		5,81,045	4,56,973	52,422	5,09,395

* जिल्हा परिषद व नगर परिषद कर्मचारी/Zilla Parishad and Nagar Parishad Employees.

वेतन श्रेणीनुसार आकडेवारीचा अहवाल उपलब्ध नाही/Scalewise data not reported.

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source—Directorate of Economics and statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.5

श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचारी
GRADE AND SOCIAL GROUPWISE STATE GOVERNMENT AND SEMI-GOVERNMENT EMPLOYEES

(१ जुलै, २००७ रोजी/As on 1st July 2007)

सामाजिक गट	श्रेणी अ Grade A	श्रेणी ब Grade B	श्रेणी क Grade C	श्रेणी ड Grade D	इतर (आकस्मिकता निधीतून पगार मिळणारे, अंशकालीन व एकूण मानसेवी इत्यादी कर्मचारी Others (Paid from contin- Employees gencies, parttime, honorary etc.)		Social Group
					(6)	(7)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
शासकीय							Government
मागासवर्गीय ..	11,086	24,723	2,14,321	86,926	43,832	3,80,888	Backward
इतर ..	10,529	18,577	1,20,373	31,704	18,974	2,00,157	others
एकूण ..	21,615	43,300	3,34,694	1,18,630	62,806	5,81,045	Total
निमशासकीय *							Semi-Government *
मागासवर्गीय ..	4,533	25,897	1,63,284	47,935	1,07,156	3,48,805	Backward
इतर ..	2,675	13,606	84,255	14,569	45,485	1,60,590	Others
एकूण ..	7,208	39,503	2,47,539	62,504	1,52,641	5,09,395	Total

* जिल्हा परिषद व नगरपरिषद कर्मचा-यांची माहिती. / Information of Zilla Parishad and Nagar Parishad Employees.

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source — Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.6

सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार/EMPLOYMENT IN PUBLIC SECTOR

(मार्च २००८/March 2008)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	रोजगार (हजारात) Employment (In thousand.)	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई शहर	.. 103.6	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	.. 103.0	Mumbai Suburban
3	ठाणे	.. 104.5	Thane
4	रायगड	.. 36.6	Raigad
5	रत्नागिरी	.. 30.0	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	.. 16.6	Sindhudurg
	कोकण विभाग	.. 394.3	Konkan Division
7	नाशिक	.. 90.2	Nashik
8	धुळे	.. 28.4	Dhule
9	नंदुरबार	.. 14.4	Nandurbar
10	जळगाव	.. 84.9	Jalgaon
11	अहमदनगर	.. 52.8	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	.. 270.7	Nashik Division.
12	पुणे	.. 186.3	Pune
13	सातारा	.. 40.4	Satara
14	सांगली	.. 37.5	Sangli
15	सोलापूर	.. 62.9	Solapur
16	कोल्हापूर	.. 50.7	Kolhapur
	पुणे विभाग	.. 377.8	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	.. 1,042.8	Rest of Maharashtra
17	औरंगाबाद	.. 49.9	Aurangabad
18	जालना	.. 23.8	Jalna
19	परभणी	.. 21.8	Parbhani
20	हिंगोली	.. 6.6	Hingoli
21	बीड	.. 37.7	Beed
22	नांदेड	.. 36.4	Nanded
23	उस्मानाबाद	.. 22.8	Osmanabad
24	लातूर	.. 27.6	Latur
	औरंगाबाद विभाग	.. 226.6	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.6 --contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
25	बुलढाणा	.. 33.1	Buldhana
26	अकोला	.. 29.1	Akola
27	वाशिम	.. 6.0	Washim
28	अमरावती	.. 47.9	Amravati
29	यवतमाळ	.. 45.9	Yavatmal
	अमरावती विभाग	.. 162.0	Amravati Division
30	वर्धा	.. 20.0	Wardha
31	नागपूर	.. 152.2	Nagpur
32	भंडारा	.. 20.8	Bhandara
33	गोंदिया	.. 12.3	Gondiya
34	चंद्रपूर	.. 54.8	Chandrapur
35	गडचिरोली	.. 18.5	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	.. 278.6	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	.. 440.6	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	.. 1,710.0	Maharashtra State
	केंद्र सरकारी	.. 268.2	Central Government
	राज्य सरकारी	.. 419.1	State Government
	निम केंद्र सरकारी	.. 269.9	Quasi Central Government.
	निम राज्य सरकारी	.. 239.2	Quasi State Government.
	स्थानिक संस्था	.. 513.61	Local Bodies

आधार - रोजगार व स्वयंरोजगार संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई

Source- Directorate of Employment and Self-Employment, Government of Maharashtra, Navi Mumbai

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.7

दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्या संस्थांतील रोजगार

EMPLOYMENT IN THE ESTABLISHMENTS REGISTERED UNDER SHOPS AND
COMMERCIAL ESTABLISHMENT ACT

अनुक्रमांक Serial No.	व्यापारी संस्थांचे प्रकार	माहिती/Particulars		Type of Establishment
		2007 (3)	2008 (4)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	अधिनियम लागू असलेल्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांची संख्या	241	241	No. of local bodies to which the Act is applicable
1	दुकाने			<i>Shops—</i>
	(अ) दुकानांची संख्या	3,02,149	3,30,371	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	7,03,432	7,63,691	(b) Persons employed
2	व्यापारी संस्था			<i>Commercial Establishments—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	3,08,743	3,59,563	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	16,91,657	19,93,864	(b) Persons employed
3	हॉटेल इत्यादी			<i>Hotels etc—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	61,200	65,552	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	2,83,469	2,99,693	(b) Persons employed
4	चित्रपटगृहे			<i>Theatres—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	1,618	1,707	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	10,917	12,342	(b) Persons employed
	एकूण			Total
	(अ) संस्थांची संख्या	19,93,491	22,83,480	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	26,89,475	30,69,530	(b) Persons employed
	(क) कामगार नसलेल्या संस्थांची संख्या	13,19,781	15,26,287	(c) Establishments having no employees

टीप - वरील माहिती १९४८ च्या दुकान व व्यापारी संस्था कायद्याखाली (दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियम, १९४८) नोंदलेल्या संस्थासंबंधीची आहे.

Note—The above information relates to the establishments registered under the Shops and Establishments Act, 1948.

आधार - कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source—Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai

23. रोजगार/ EMPLOYMENT
 तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.8
 रोजगार हमी योजनेखाली घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च
 CATEGORYWISE NUMBER OF WORKS AND EXPENDITURE INCURRED THEREON UNDER
 THE EMPLOYMENT GUARANTEE SCHEME

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

कामाचा प्रकार	2006-07		2007-08		मधील खर्च Category of work
	वर्ष अखेर पूर्ण केलेली एकूण कामे Number of completed works	वर्षात झालेला खर्च Expenditure incurred during the year	वर्ष अखेर पूर्ण केलेली एकूण कामे Number of completed works	वर्षात झालेला खर्च Expenditure incurred during the year	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
(1) जलसिंचन	3,901	14,596.93	7,207	9,264.93	Irrigation
(2) मृदसंधारण व भू-विकास	3,942	5,925.43	922	13,378.85	Soil conservation and land development
(3) वनीकरणाची कामे	3,612	5,620.48	1,502	1,383.99	Forest works
(4) रस्तेविषयक कामे	855	6,930.06	859	4,866.33	Road works
(5) इतर कामे	26	1,114.95	1,574	135.79	Other works
(6) इतर (कर्मचा-यांवरील खर्च,यंत्र, भूमी संपादन, जवाहर विहिरी व फळबाग विकास इत्यादींवरील खर्च)	...	28,271.29 (Jawahar wells)	...	15,968.32 (Jawahar wells)	Other (Expenditure under staff, machinery, land acquisition, jawahar wells, horticulture development etc.)
	69,780 (Hect.) (Horticulture)		76,626 (Hect.) (Horticulture)		
	1,558.35 (Estt.Expenditure)		495.61 (Estt.Expenditure)		
एकूण . .	12,336 @	64,017.49	12,064 @	52,657.22	Total

@ फळबाग वगळून/ Excluding horticulture
 आधार - नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source— Planning Department, Government of Maharashtra, Mumbai

24. छापखाने व प्रकाशने /PRESSES AND PUBLICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 24.1

छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके

**PRINTING PRESSES, NEWSPAPERS, BOOKS AND PERIODICALS
2008**

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	तपशील Particulars (3)	Item (2)
1	छापखान्यांची संख्या	... 1,461	Number of printing presses
2	वर्तमानपत्रे	... 5,143	Newspapers—
	(अ) दैनिके	... 695	(a) Dailies
	(ब) साप्ताहिके (आठवडयातून दोनदा व तीनदा निघणारी धरून)	... 2,984	(b) Weeklies (including bi-weeklies and tri-weeklies)
	(क) पाक्षिके	... 244	(c) Fortnightlies
	(ड) मासिके (द्वैमासिके धरून)	... 897	(d) Monthlies (including bi-monthlies).
	(इ) त्रैमासिके (चौमासिके धरून)	... 227	(e) Quarterlies (including four monthlies)
	(फ) वार्षिके (षण्मासिके धरून)	... 97	(f) Annuals (including six monthlies)
3	पुस्तके	... 708	Books

टीप - आकडे अस्थायी आहेत.

Note—Figures are provisional.

आधार - अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra,
Mumbai

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.1

---

25. वार्षिक योजना

तक्ता क्रमांक

महाराष्ट्राची दहावी पंचवार्षिक योजना-वर्षनिहाय व

TENTH FIVE YEAR PLAN—YEARWISE AND

(रुपये कोटीत/

अनु क्रमांक Serial No.	विकासाचे शीर्ष / उप-शीर्ष	मान्य नियत व्यय दहावी पंचवार्षिक योजना (२००२-२००७) Approved outlay X th Five Year Plan (2002-2007)	वार्षिक योजना २००३-०४ Annual Plan 2003-04		वार्षिक योजना २००४-०५ Annual Plan 2004-05	
			मान्य नियत व्यय Approved Outlay	प्रत्यक्ष खर्च Actual Expenditure	मान्य नियत व्यय Approved Outlay	प्रत्यक्ष खर्च Actual Expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	कृषी व संलग्न सेवा	2,698.62	365.25	257.49	792.07	323.96
2	ग्राम विकास	6,919.72	1,088.17	1,426.69	1,403.22	1,628.18
3	विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	373.22	54.46	37.43	38.38	39.80
4	पाटबंधारे व पूरनियंत्रण	6,991.91	537.55	2,070.61	1,710.25	3,173.79
5	विद्युत विकास	7,329.41	414.73	1,334.94	2,357.59	778.14
6	उद्योग व खनिजे	716.56	48.56	15.19	129.37	62.38
7	वाहतूक व दळणवळण	3,417.21	1,298.66	1,120.64	1,054.10	917.71
8	वैज्ञानिक, तंत्रज्ञान व पर्यावरण	55.25	2.70	2.99	1.61	1.39
9	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	2,599.51	442.18	283.95	398.66	401.63
10	सामाजिक व सामूहिक सेवा	15,023.45	2,824.24	1,457.79	2,728.90	2,346.30
11	सामान्य सेवा	440.58	43.35	25.36	21.84	16.97
12	इतर कार्यक्रम	20,066.56	4,932.65	154.61	871.06	127.18
एकूण		66,632.00	12,052.50	8,187.69	11,507.05	9,817.42

आधार - नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

ANNUAL PLANS

TABLE No. 25.1

उप-क्षेत्र निहाय सुधारित नियत व्यय आणि खर्च

SUB-SECTORWISE OUTLAY AND EXPENDITURE OF MAHARASHTRA

(Rs. in crore)

वार्षिक योजना २००५-०६ Annual Plan 2005-06		वार्षिक योजना २००६-०७ Annual Plan 2006-07		वार्षिक योजना २००७-०८ Annual Plan 2007-08		Head/Sub-head of Development (2)
मान्य नियत व्यय Approved Outlay (8)	प्रत्यक्ष खर्च Actual Expen- diture (9)	मान्य नियत व्यय Approved Outlay (10)	प्रत्यक्ष खर्च Actual Expen- diture (11)	मान्य नियत व्यय Approved Outlay (12)	प्रत्यक्ष खर्च Actual Expen- diture (13)	
302.30	367.47	617.86	732.27	775.82	1,370.61	Agriculture and allied services
964.49	1,533.96	1,035.91	1,215.46	1519.15	919.29	Rural development
68.54	65.51	67.06	76.58	68.42	193.33	Special area develop- ment programme
2,083.37	4,194.68	2,742.96	3,802.62	4144.16	5,131.40	Irrigation and flood control
717.63	1,594.24	1,405.99	1,330.08	1930.55	1,398.20	Power development
66.81	430.65	186.96	361.45	110.79	209.34	Industry and minerals
1,243.62	1,490.31	1,757.11	1,689.04	1994.05	1,761.25	Transport and communications
5.00	3.19	17.00	14.50	16.50	10.54	Science, technology & enviroment
404.94	387.83	489.42	477.94	555.82	490.43	General economic services
4,634.89	3,640.97	5,880.03	5,453.64	7914.36	7,583.41	Social and commu- nity services
69.95	82.40	121.20	103.21	227.6	354.42	General services
452.49	883.00	507.50	424.59	992.78	0.00	Other progrommes
11,014.03	14,674.21	14,829.00	15,681.38	20250.00	19,422.22	Total

Source — Planning Department, Government of Maharashtra, Mumbai

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1
राज्याची महसुली जमा/REVENUE RECEIPTS OF THE STATE

(रुपये कोटीत/Rs. incrore)

महसुलाची शीर्षे	प्रत्यक्ष Actuals 2006-07	सुधारित अंदाज Revised Estimates 2007-08	अर्थसंकल्प Budget Estimates 2008-09	Heads of Revenue
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(I) कर महसूल -				(I) Tax Revenue—
(ए) उत्पन्न व खर्च यांवरील कर -				(a) Taxes on Income and Expenditure—
0020 निगम कर ..	1,879.72	2,329.38	2,933.35	Corporation Tax
0021 निगम करांव्यतिरिक्त उत्पन्नावरील कर ..	1,141.46	1,455.71	1,841.98	Taxes on Income other than Corporate Tax
0022 कृषि उत्पन्नावरील कर ..	0.00	0.00	0.00	Taxes on Agricultural Income
0028 उत्पन्न व खर्च यांवरील इतर कर ..	1,246.41	1,453.63	1,449.88	Other Taxes on Income and Expenditure
एकूण (ए) ..	4,267.49	5,238.72	6,225.21	Total—(a)
(बी) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील कर -				(b) Taxes on Property and Capital Transactions
0029 जमीन महसूल ..	484.17	695.00	700.00	Land Revenue
0030 मुद्रांक व नोंदणी फी ..	6,415.72	8,000.00	9,600.00	Stamps and Registration Fees
0031 संपदा शुल्क ..	0.00	0.00	0.00	Estate Duty
0032 संपत्ती कर ..	2.37	3.14	2.79	Taxes on Wealth
0035 शेत जमिनीव्यतिरिक्त इतर स्थावर मालमत्तेवरील कर ..	0.00	0.00	0.00	Taxes on Immovable Property other than Agricultural Land
एकूण (बी) ..	6,902.26	8,698.14	10,302.79	Total—(b)

(सी) विक्रेय वस्तु व सेवा यांवरील कर -				(c) Taxes on Commodities and Services—	
0037	सीमाशुल्क	.. 1,174.70	1,517.60	1,709.75	Customs
0038	केंद्रीय उत्पादन शुल्क	.. 1,247.37	1,491.02	1,491.37	Union Excise Duties
0039	राज्य उत्पादन शुल्क	.. 3,300.70	3,800.00	4,500.00	State Excise Duties
0040	विक्रीकर	24,130.80	26,612.00	29,039.00	Sales Tax
0041	वाहनांवरील कर	.. 1,841.06	2,215.31	2,426.18	Taxes on Vehicles
0042	माल व उतारू यांवरील कर	.. 224.48	594.00	594.00	Taxes on Goods and Passengers
0043	विजेवरील कर व शुल्क	.. 1,577.19	2,318.00	2,600.00	Taxes and Duties on Electricity
0044	सेवा कर	.. 578.00	802.25	966.45	Service Tax
0045	विक्रेय वस्तु व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	.. 877.92	933.60	984.28	Other Taxes and Duties on Commodities and Services
1603	केंद्रीय उत्पादन शुल्कातील राज्याचा हिस्सा..	0.00	0.00	0.00	State's Share of Union Excise Duties
	एकूण (सी)	34,952.15	40,273.78	44,311.24	Total—(c)
	एकूण (I)	46,122.01	54,210.64	60,839.24	Total—(I)
(II) करांव्यतिरिक्त महसूल -				(II) Non-Tax Revenue—	
(ए) इतर आर्थिक सेवा -				(a) Other Fiscal Services—	
0047	इतर आर्थिक सेवा	.. 0.28	0.00	0.00	Other Fiscal Services
	एकूण (ए)	.. 0.28	0.00	0.00	Total—(a)
(बी) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा -				(b) Interest receipts, Dividends and Profits-	
0049	व्याजाच्या जमा रकमा	.. 2,503.92	1,105.01	1,085.35	Interest Receipts
0050	लाभांश व नफा	.. 6.16	4.52	4.53	Dividends and profits
	एकूण (बी)	.. 2,510.08	1,109.53	1,089.89	Total—(b)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1-Contd

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
(सी) कराव्यतिरिक्त इतर महसूल -				(c) Other Non-Tax revenue—	
(i) सर्वसाधारण सेवा				(i) General Services—	
0051	लोकसेवा आयोग ..	0.13	8.00	9.00	Public Service Commission
0055	पोलीस ..	101.84	147.79	139.70	Police
0056	तुरुंग ..	7.30	7.30	19.94	Jails
0057	पुरवठा व विनियोग ..	0.03	0.06	0.06	Supplies and disposals
0058	लेखनसामग्री व मुद्रण ..	25.37	21.45	22.52	Stationery and printing
0059	सार्वजनिक बांधकामे ..	154.09	95.22	102.15	Public works
0070	इतर प्रशासनिक सेवा ..	93.88	101.07	106.55	Other administrative services
0071	निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ति लाभ यांच्या संबंधातील अंशदानाच्या व वसुलीच्या रकमा	32.05	30.30	31.82	Contributions and Recoveries towards pension and other retirement benefits
0075	संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा ..	1,613.39	11,168.34	1,104.23	Miscellaneous general services
एकूण (i) ..		2,028.07	11,579.53	1,535.97	Total—(i)
(ii) सामाजिक सेवा -				(ii) Social Services—	
0202	शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती ..	116.99	121.40	122.12	Education, sports, art and culture
0210	वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य ..	159.20	177.71	199.04	Medical and public health
0211	कुटुंब कल्याण ..	10.29	11.82	11.51	Family welfare
0215	पाणीपुरवठा व स्वच्छता ..	12.82	29.95	9.80	Water supply and sanitation
0216	गृहनिर्माण ..	23.35	33.00	35.00	Housing
0217	नगरविकास ..	65.88	76.35	59.25	Urban development
0220	माहिती व प्रसिध्दी ..	2.02	2.00	1.60	Information and publicity
0230	कामगार व सेवायोजन ..	48.55	47.76	50.14	Labour and employment
0235	सामाजिक सुरक्षा व कल्याण ..	64.02	52.25	54.86	Social security and welfare
0250	इतर सामाजिक सेवा ..	44.69	28.80	30.24	Other social services
एकूण (ii) ..		547.81	581.04	573.56	Total—(ii)

<i>(iii) आर्थिक सेवा -</i>				<i>(iii) Economic Services—</i>			
0401	पीकसंवर्धन	..	22.26	27.75	28.31	Crop Husbandry	
0403	पशुसंवर्धन	..	10.91	18.58	18.70	Animal Husbandry	
0404	दुग्धव्यवसाय विकास	..	611.87	515.88	611.93	Dairy Development	
0405	मत्स्यव्यवसाय	..	4.51	5.03	5.40	Fisheries	
0406	वनीकरण व वन्यजीवन	..	121.37	222.91	254.31	Forestry and wild life	
0407	लागवड	..	0.00	0.00	0.00	Plantation	
0408	अन्न साठवण व वखार	..	6.26	6.64	6.91	Food Storage and Warehousing	
0425	सहकार	..	64.46	69.90	103.76	Co-operation	
0435	कृषीविषयक इतर कार्यक्रम	..	2.60	2.96	3.11	Other Agricultural Programmes	
0506	जमीन सुधारणा	..	25.62	25.86	28.97	Land Reforms	
0515	इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	..	48.76	48.76	55.13	Other Rural Development Programmes	
0551	डोंगराळ प्रदेश	..	0.70	0.79	0.84	Hilly Areas	
0575	इतर विशेष क्षेत्रीय कार्यक्रम	..	0.00	0.00	0.00	Other Special Area Programmes	
0701	मोठे व मध्यम पाटबंधारे	..	444.93	673.64	139.40	Major and Medium Irrigation	
0702	लघुपाटबंधारे	..	58.18	57.14	58.12	Minor Irrigation	
0801	वीज	..	133.83	550.00	399.58	Power	
0802	पेट्रोलियम	..	0.05	0.00	0.00	Petroleum	
0810	ऊर्जेची अपारंपारिक साधने	..	0.10	0.90	0.12	Non-conventional Sources of Energy	
0851	ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	..	4.02	7.00	6.00	Village and Small Industries	
0852	उद्योग	..	1.04	1.75	1.58	Industries	
0853	अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	..	819.44	987.00	1,146.00	Non-ferrous Mining and Industries Metallurgical	
0875	इतर उद्योग	..	0.00	0.00	0.00	Other Industries	
1001	भारतीय रेल्वे	..	0.02	0.00	0.00	Indian Railways	
1051	बंदरे व दीपगृहे	..	0.00	0.00	0.00	Ports and Light Houses	
1054	रस्ते व पूल	..	9.33	2.93	3.07	Roads and Bridges	
1055	मार्ग परिवहन	..	0.02	0.00	0.00	Road Transport	
1056	अंतर्देशीय जल परिवहन	..	0.00	0.00	0.00	Inland Water Transport	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1--Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
1425 इतर शास्त्रीय संशोधन	0.00	0.00	0.00	Other Scientific Research
1452 पर्यटन	1.86	0.00	0.00	Tourism
1475 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	39.83	64.97	64.82	Other General Economic Services
एकूण (iii)	2,432.00	3,290.40	3,515.25	Total—(iii)
एकूण (सी)	5,007.88	15,450.96	5,624.78	Total—(c)
(डी) सहायक अनुदाने व अंशदाने -				(d) Grants-in-aid and Contributions—
1601 केंद्र सरकारकडून सहायक अनुदाने	8,555.13	9,089.45	12,356.96	Grant-in-aid from Central Government
एकूण (डी)	8,555.13	9,089.45	12,356.96	Total—(d)
एकूण (II)	16,073.37	25,694.94	19,071.62	Total—(II)
एकूण - महसुली जमा (I + II)	62,195.38	79,860.58	79,910.86	Total—Revenue Receipts (I+ II)

आधार - महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २००८-०९

Source—Maharashtra State Budget Publications, 2008-09

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2

महसुली लेखावरील खर्च/EXPENDITURE ON REVENUE ACCOUNT

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

खर्चाची शीर्ष	प्रत्यक्ष Actuals 2006-07	सुधारित अंदाज Revised Estimates 2007-08	अर्थसंकल्प Budget Estimates 2008-09	Heads of Expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(I) सर्वसाधारण सेवा				(I) General Services—
(अ) राज्याची अंगे -				(a) Organs of State—
2011 संसद/राज्य/संघ राज्यक्षेत्र विधानमंडळे ..	47.80	56.06	58.01	Parliament/State/Union Territory Legislatures
2012 राष्ट्रपती/उप राष्ट्रपती/राज्यपाल/ संघ राज्य क्षेत्रांचे प्रशासक ..	5.69	4.77	4.90	President/Vice-president/Governor/ Administrator of Union Territories
2013 मंत्रिपरिषद ..	7.51	9.98	10.57	Council of Ministers
2014 न्यायदान ..	369.73	449.82	483.78	Administration of Justice
2015 निवडणुका ..	35.53	64.38	48.43	Elections
एकूण (अ) ..	466.26	585.01	605.69	Total—(a)
(ब) आर्थिक सेवा				(b) Fiscal Services—
(i) 2020 उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली ..	1,289.95	11.46	14.91	(i) Collection of Taxes on Income and Expenditure
एकूण (i) ..	1,289.95	11.46	14.91	Total—(i)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(ii) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील करांची वसुली				(ii) Collection of Taxes on Property and Capital Transactions—
2029 जमीन महसूल ..	120.33	134.19	126.59	Land Revenue
2030 मुद्रांक व नोंदणी ..	60.73	111.70	78.21	Stamps and Registration
एकूण (ii) . .	181.06	245.89	204.80	Total—(ii)
(iii) विक्रेय वस्तू सेवा यांवरील करांची वसुली -				(iii) Collection of Taxes on Commodities and Services—
2039 राज्य उत्पादन शुल्क ..	42.21	39.82	59.14	State Excise Duty
2040 विक्रीकर ..	140.33	197.89	242.73	Sales Tax
2045 वाहनांवरील कर ..	1,057.91	356.61	366.02	Taxes on Vehicles
2046 विक्रेय वस्तू व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क . .	546.89	28.45	39.27	Other Taxes and Duties on Commodities & Services
एकूण (iii) . .	1,787.34	622.77	707.16	Total—(iii)
(iv) इतर आर्थिक सेवा				(iv) Other Fiscal Services
2047 इतर आर्थिक सेवा ..	12.09	7.11	8.02	Other Fiscal Services
एकूण (iv) . .	12.09	7.11	8.02	Total—(iv)
एकूण (बी) . .	3,270.46	887.23	934.88	Total—(b)

<i>(सी) व्याज प्रदान व ऋणसेवा -</i>					<i>(c) Interest payment and servicing of debts —</i>				
2048	ऋण कमी करणे किंवा ऋणप्रतिबंधन यांसाठी विनियोजन	..	526.00	561.00	599.00	Appropriation for reduction or avoidance of debts			
2049	व्याज प्रदान	..	11,655.67	12,021.53	12,388.53	Interest payments			
एकूण (सी)			12,181.67	12,582.53	12,987.53	Total—(c)			
<i>(डी) प्रशासकीय सेवा -</i>					<i>(d) Administrative services—</i>				
2051	लोकसेवा आयोग	..	6.06	9.78	6.63	Public service commission			
2052	सचिवालय सर्वसाधारण सेवा	..	97.08	110.05	130.86	Secretariate General Services			
2053	जिल्हा प्रशासन	..	1,394.16	1,572.61	1,623.99	District Administration			
2054	कोषागार व लेखा प्रशासन	..	74.90	85.19	103.10	Treasury and Account's Administration			
2055	पोलीस	..	2,554.11	3,237.79	3,224.50	Police			
2056	तुरुंग	..	93.41	121.54	93.18	Jails			
2057	पुरवठा व विनियोग	..	0.64	0.78	0.96	Supplies and Disposals			
2058	लेखनसामग्री व मुद्रण	..	83.51	83.32	95.80	Stationary and Printing			
2059	सार्वजनिक बांधकामे	..	439.72	627.15	571.74	Public Works			
2070	इतर प्रशासनिक सेवा	..	79.92	104.45	8,097.44	Other Administrative Services			
एकूण (डी)			4,823.51	5,952.66	13,948.20	Total—(d)			

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2 –Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(इ) निवृत्तिवेतने व संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा -				(e) Pensions and Miscellaneous General Services.—
2071 निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ति लाभ ..	3,542.50	4,345.30	4,563.60	Pension and Other Retirement benefits
2075 संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा ..	821.89	24.62	2,605.49	Miscellaneous General Services
एकूण (इ)	4,364.39	4,369.92	7,169.09	Total—(e)
एकूण (I)	25,106.29	24,377.36	35,645.40	Total—(I)
(II) सामाजिक सेवा -				(II) Social Services—
(ए) शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती -				(a) Education, Sports, Art and Culture
2202 सर्वसाधारण शिक्षण ..	11,650.74	13,160.56	14,022.65	General Education
2203 तांत्रिक शिक्षण ..	460.66	482.73	516.25	Technical Education
2204 क्रीडा व युवक सेवा ..	104.06	116.07	133.79	Sports and Youth Services
2205 कला व संस्कृती ..	101.03	126.13	115.85	Art and Culture
एकूण (ए)	12,316.50	13,885.49	14,788.54	Total—(a)
(बी) आरोग्य व कुटुंब कल्याण -				(b) Health and Family Welfare—
2210 वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य ..	1,975.32	2,580.41	2,536.43	Medical and Public Health
2211 कुटुंब कल्याण ..	278.23	320.88	350.97	Family Welfare
एकूण (बी)	2,253.55	2,901.29	2,887.40	Total—(b)

(सी) पाणीपुरवठा, स्वच्छता, गृहनिर्माण व नगरविकास -					(c) Water Supply, Sanitation, Housing and Urban Development—	
2215	पाणीपुरवठा व स्वच्छता	..	1,464.64	1,700.84	626.79	Water Supply and Sanitation
2216	गृहनिर्माण	..	499.53	1,027.01	1,935.70	Housing
2217	नगरविकास	..	1,601.79	2,051.06	3,066.69	Urban Development
एकूण (सी) . .			3,565.96	4,778.91	5,629.18	Total—(c)
(डी) माहिती व ध्वनिप्रसारण					(d) Information and Broadcasting—	
2220	माहिती व प्रसिध्दी	..	23.58	27.61	29.01	Information and Publicity
एकूण (डी) . .			23.58	27.61	29.01	Total—(d)
(इ) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण-					(e) Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes—	
2225	अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण		1,904.46	2,537.43	2,633.48	Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes
एकूण (इ) . .			1,904.46	2,537.43	2,633.48	Total—(e)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2 –Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(एफ) कामगार व कामगार कल्याण -				(f) Labour and Labour Welfare—
2230 कामगार व सेवायोजन ..	318.51	443.30	423.80	Labour and Employment
एकूण (एफ)..	318.51	443.30	423.80	Total—(f)
(जी) समाजकल्याण आणि पोषण आहार -				(g) Social Welfare and Nutrition—
2235 सामाजिक सुरक्षा व कल्याण ..	846.90	994.72	1,060.45	Social Security and Welfare
2236 पोषण आहार ..	643.50	955.24	925.50	Nutrition
2245 नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारणासाठी सहाय्य. .	1,641.22	837.46	257.09	Relief on account of natural calamities
एकूण (जी)..	3,131.62	2,787.42	2,243.40	Total—(g)
(एच) इतर				(h) Others—
2250 इतर सामाजिक सेवा ..	1.44	4.50	2.54	Other Social Services
2251 सचिवालय सामाजिक सेवा ..	43.24	42.85	56.77	Secretariat- Social Services
एकूण (एच)..	44.68	47.35	59.31	Total—(h)
एकूण (II)..	23,558.86	27,408.80	28,693.78	Total—(II)

(III) आर्थिक सेवा*(ए) कृषी व संलग्न कार्यक्रम -*

2401	पीक संवर्धन	..	632.94	701.50	894.02	Crop Husbandry	
2402	मृद् व जल संधारण	..	28.47	31.65	29.78	Soil and Water Conservation	
2403	पशुसंवर्धन	..	362.24	327.53	376.12	Animal Husbandry	
2404	दुग्धव्यवसाय विकास	..	720.78	444.80	523.84	Dairy Development	
2405	मत्स्यव्यवसाय	..	107.94	122.92	144.19	Fisheries	
2406	वनीकरण व वन्यजीवन	..	403.11	522.05	576.02	Forestry and Wild Life	
2408	अन्न, साठवण व वखार	..	80.90	92.04	97.12	Food, Storage and Warehousing	
2415	कृषीविषयक संशोधन व शिक्षण	..	278.54	295.31	339.09	Agricultural Research and Education	
2425	सहकार	..	747.71	818.89	442.81	Co-operation	
			एकूण (ए) . .	3,362.63	3,356.69	3,422.99	Total—(a)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2.—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(बी) ग्रामविकास -				(b) Rural Development—
2501 ग्रामविकासासाठी विशेष कार्यक्रम	.. 204.44	278.29	181.86	Special Programmes for Rural development
2505 ग्रामीण सेवायोजन	.. 1,681.76	599.53	515.52	Rural Employment
2506 जमीन सुधारणा	.. 0.00	0.00	0.00	Land Reforms
2515 इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	.. 704.11	670.89	2,355.47	Other Rural Development Programmes
एकूण (बी)	.. 2,590.31	1,548.71	3,052.85	Total—(b)
(सी) विशेष क्षेत्र कार्यक्रम				(c) Special Areas Programmes—
2551 डोंगराळ प्रदेश	.. 32.83	33.09	39.85	Hilly Areas
एकूण (सी)	.. 32.83	33.09	39.85	Total—(c)
(डी) पाटबंधारे व पूर नियंत्रण -				(d) Irrigation and Flood Control—
2701 मोठे व मध्यम पाटबंधारे	.. 1,053.76	1,030.20	1,221.07	Major and Medium Irrigation
2702 लहान पाटबंधारे	.. 437.10	468.22	482.61	Minor Irrigation
2705 लाभक्षेत्र विकास	.. 15.72	12.68	12.22	Command Areas Development
2711 पूर नियंत्रण व जलनिःसारण	.. 7.45	8.81	7.51	Flood Control and Drainage
एकूण (डी)	.. 1,514.03	1,519.91	1,723.41	Total—(d)
(इ) ऊर्जा				(e) Energy—
2801 वीज	.. 2,591.47	3,437.42	2,367.94	Power
2810 ऊर्जेची अपारंपारिक साधने	.. 9.83	24.05	23.04	Non-conventional Sources of Energy
एकूण (इ)	.. 2,601.30	3,461.47	2,390.98	Total—(e)

<i>(एफ) उद्योग व खनिज -</i>				<i>(f) Industry and Minerals—</i>		
2851	ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	..	56.81	61.62	71.94	Village and Small Industries
2852	उद्योग	..	369.58	901.58	444.68	Industries
2853	अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	..	139.51	87.13	101.09	Non-ferrous Mining and Metallurgical Industries
			<hr/>			
		एकूण (एफ)	.. 565.90	1,049.33	617.71	Total—(f)

<i>(जी) वाहतूक</i>				<i>(g) Transport —</i>		
3001	भारतीय रेल्वे-धोरणनिश्चिती, संचालन संशोधन व इतर संकीर्ण संघटना	..	0.04	0.04	0.04	Indian Railways-Policy formulation Direction, Research and Miscellaneous Organisation
3051	बंदरे व दीपगृहे	..	7.40	8.20	10.84	Ports and Light Houses
3053	नागरी विमान चालन		39.86	45.22	62.22	Civil Aviation
3054	मार्ग व पूल		635.45	2,233.88	2,012.57	Roads and Bridges
3055	मार्ग परिवहन		0.00	0.10	0.10	Road Transport
3056	अंतर्देशीय जल परिवहन		13.97	8.79	5.17	Inland Water Transport
			<hr/>			
		एकूण (जी)	.. 696.72	2,296.23	2,090.94	Total—(g)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2 —Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
<i>(आय) विज्ञान, तंत्रशास्त्र व पर्यावरण -</i>			<i>(i) Science, Technology and Environment —</i>	
3402 अवकाश संशोधन ..	0.30	0.30	0.69	Space Research
3425 इतर वैज्ञानिक संशोधन ..	2.00	2.50	2.50	Other Scientific Research
3435 पारिस्थितीकी व पर्यावरण ..	22.20	22.77	35.97	Ecology and Environment
एकूण (आय) ..	24.50	25.57	39.16	Total—(i)
<i>(जे) सर्वसाधारण आर्थिक सेवा -</i>			<i>(j) General Economic Services—</i>	
3451 सचिवालय आर्थिक सेवा ..	67.03	85.17	90.45	Secretariat-Economic Services
3452 पर्यटन ..	219.23	129.67	101.53	Tourism
3454 जनगणना, सर्वेक्षण व सांख्यिकी ..	13.86	19.16	18.81	Census, Survey and Statistics
3456 नागरी पुरवठा ..	0.18	0.08	0.08	Civil Supplies
3475 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा ..	14.49	16.17	16.17	Other General Economic Services
एकूण (जे) ..	314.79	250.25	227.04	Total—(j)
एकूण (III) ..	11,703.01	13,541.25	13,604.93	Total—(III)

(IV) सहायक अनुदाने व अंशदाने -				(IV) Grants-in-aid and Contributions—	
3604	स्थानिक संस्था व पंचायत राज्य संस्था यांना नुकसानभरपाईच्या व अभिहस्ताकित रकमा देणे	913.25	901.69	1,002.03	Compensation and Assignments to Local Bodies and Panchayati Raj Institutions
3606	साह्यकारी साहित्य व साधनसामग्री	103.84	0.00	0.00	Aid Materials and Equipments
एकूण (IV) ..		1,017.09	901.69	1,002.03	Total—(IV)
एकूण - महसुली लेख्यावरील खर्च ..		61,385.28	66,229.11	78,946.16	Total—Expenditure on Revenue Account

आधार — महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २००८-०९
Source — Maharashtra State Budget Publications, 2008-09

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE
 तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.3
 राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथःकरण
 ANALYSIS OF STATE GOVERNMENT BUDGET

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

बाब	प्रत्यक्ष Actuals 2006-07	सुधारित अंदाज Revised Estimates 2007-08	अर्थसंकल्प Budget Estimates 2008-09	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
एक - महसुली लेखाशीर्षाखालील जमा -				<i>I - Receipts on Revenue Account—</i>
(अ) कर महसूल ..	46,121.99	54,210.64	60,839.24	(a) Tax Revenue
(ब) कराव्यतिरिक्त महसूल ..	16,073.38	25,649.94#	19,071.62	(b) Non-Tax Revenue
एकूण (एक) ..	62,195.37	79,860.58#	79,910.86	Total—(I)
दोन - भांडवली लेखावरील जमा ..	11,591.19	2,755.52	15,144.64	<i>II - Receipts on Capital Account</i>
एकूण जमा (एक+दोन) ..	73,786.56	82,616.10	95,055.50	Total Receipts (I + II)
तीन - महसुली लेखाशीर्षाखालील खर्च -				<i>III - Expenditure on Revenue Account—</i>
(अ) विकास खर्च ..	36,278.98	41,851.74	43,300.76	(a) Development Expenditure
(ब) विकासेतर खर्च (i+ii) ..	25,106.30	24,377.37	35,645.40	(b) Non-Development Expenditure (i+ii)
(i) सर्वसाधारण सेवा ..	12,924.63	11,794.84	22,657.87	(i) General Services
(ii) ऋण सेवा ..	12,181.67	12,582.53	12,987.53	(ii) Debt Services
एकूण (तीन) ..	61,385.28	66,229.11	78,946.16	Total—(III)

चार - भांडवली खर्च				IV - Capital Expenditure—	
(अ)	महसुली लेख्याबाहेरील भांडवली खर्च	10,092.18	11,862.07	13,492.80	(a) Capital Expenditure outside Revenue Account
(ब)	कर्ज व ऋण विभागावरील खर्च.	7,028.37	6,141.94	7,123.65	(b) Disbursements on Loans and Debt Section
एकूण (चार) ..		17,120.55	18,004.01	20,616.45	Total—(IV)
एकूण खर्च (तीन + चार)..		78,505.83	84,233.12	99,562.61	Total expenditure (III + IV)

काही विशिष्ट राखीव निधी रद्द करून एकत्रित करून ते एकत्रित निधी वर्ग केलेल्या रु. १०,८७१.५५ कोटी रकमेचा यात समावेश आहे. एकत्रित निधीकडे वर्ग केलेली ही रक्कम केवळ मानीव असून यामध्ये कोणताही रोख व्यवहार नाही. ही रक्कम वगळता महसूली जमा, कराव्यतीरिक्त महसूली जमा, महसूली अधिव्यय, राजकोषिय तूट आणि प्राथमिक अधिव्यय अनुक्रमे रु. ६८,९८९.०३ कोटी, रु १४,७७८.३९ कोटी, रु. २,७५९.९२ कोटी, रु. (-) १०,३१९.१६ कोटी, आणि रु. १,७०२.३७ कोटी इतक्या येतात.

These includes an amount of Rs. 10,871.55 crore transferred to consolidated fund due to abolition of certain reserve funds. This is only notional transter and does not represent any cash transaction. Excluding this, the revenue receipt, non-tax revenue receipt, revenue surplus, fiscal surplus & primary surplus worksout to Rs. 68989.03 crore, 14778.39 crore, 2759.92 crore, (-) 10319.16 crore and 1702.37 crore respectively.

आधार — महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २००८-०९

Source — Maharashtra State Budget Publications, 2008-09

27. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 27.1

चालू आणि स्थिर किंमतीनुसार राज्य उत्पन्न (निव्वळ)

STATE INCOME AT CURRENT AND CONSTANT PRICES (NET)

विभाग	राज्य उत्पन्न/State income				Sector
	2006-07*		2007-08*		
(1)	चालू किंमती नुसार At current prices (2)	(१९९९-००) च्या स्थिर किंमतीनुसार At constant prices (1999-00) (3)	चालू किंमती नुसार At current prices (4)	(१९९९-००) च्या स्थिर किंमतीनुसार At constant prices (1999-00) (5)	(1)
I. उत्पन्न (कोटी रुपयांत)					
Income (Rs.in crore)					
(1) कृषि, वन उद्योग मत्स्योद्योग आणि खाणी	64,960	49,260	80,069	54,231	Agriculture, forestry, fisheries, mining & quarrying
(2) कारखाने, बांधकाम, वीज, गॅस आणि पाणी पुरवठा	1,09,316	76,419	1,23,173	82,153	Manufacturing, construction, electricity, gas & water supply
(3) रेल्वे, परिवहन, साठवण व दळणवळण, व्यापार, हॉटेल व उपाहारगृहे	1,05,650	81,491	1,22,255	89,276	Railway, transport, storage & commu- nication, trade, hotels and restaurants
(4) बँका व विमा उद्योग, स्थावर मालमत्ता व राहत्या घराची मालकी, व्यावसायिक सेवा, सार्वजनिक प्रशासन आणि इतर सेवा	1,55,129	1,20,430	1,79,453	1,31,741	Banking & insur- ance, real estate and ownership of dwellings, business services, public administration & other services
एकूण	4,35,055	3,27,599	5,04,951	3,57,402	Total
II. दरडोई राज्य उत्पन्न (रुपयांमध्ये)	41,144	30,982	47,051	33,302	Per capita State Income (in Rs.)

* अस्थायी/Provisional

आधार — अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source— Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

---

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 28.1

---

28. संकीर्ण

तक्ता क्रमांक

नियंत्रित बाजारपेठा

३० सप्टेंबर २००८ रोजी/

अनुक्रमांक

Serial No.	जिल्हा	नियंत्रित बाजारपेठांची नावे
(1)	(2)	(3)
1	बृहन्मुंबई	मुंबई
2	ठाणे	मुरबाड, शहापूर, भिवंडी, पालघर, कल्याण, वसई, उल्हासनगर, डहाणू
3	रायगड	कर्जत, पनवेल, पेण, रोहा, खालापूर, महाड, अलिबाग, माणगाव, मुरुड
4	रत्नागिरी	रत्नागिरी (नाचणे)
5	सिंधुदुर्ग	सिंधुदुर्ग
6	नाशिक	घोटी, लासलगाव, मालेगाव, नांदगाव, सिन्नर, सटाणा, येवला, नाशिक, कळवण, चांदवड, मनमाड, दिंडोरी, पिंपळगाव बसवंत, सुरगणा, देवळा
7	धुळे	धुळे, दोंडाइचा, शिरपूर, साक्री
8	नंदुरबार	नंदुरबार, नवापूर, शहादा, तळोदा, अक्कलकुवा, धडगांव
9	जळगाव	जामनेर, धरणगाव, अंमळनेर, जळगाव, पारोळा, चाळीसगाव, चोपडा, बोदवड, पाचोरा, रावेर, भुसावळ, यावल
10	अहमदनगर	अहमदनगर, कोपरगाव, श्रीरामपूर, राहुरी, संगमनेर, शेवगाव पाथर्डी, जामखेड, श्रीगोंदा, नेवासा, पारनेर, कर्जत, अकोले, राहता
11	पुणे	बारामती, खेड, निरा, भोर, पुणे, शिरूर, इंदापूर, जुन्नर, दोंड, मंचर, तळेगाव-दाभाडे, मुळशी
12	सातारा	कोरेगाव, कराड, फलटण, सातारा, वडूज, पाटण, लोणंद, दहीवडी, वाई, जावळी
13	सांगली	सांगली, तासगाव, इस्लामपूर, विटा, आटपाडी, पलूस
14	सोलापूर	सोलापूर, मोहोळ, करमाळा, कुर्डुवाडी, अक्कलकोट, बार्शी, अकलूज, पंढरपूर, मंगळवेढा, सांगोला, दुधनी
15	कोल्हापूर	कोल्हापूर, गडहिंग्लज, जयसिंगपूर, वडगावपेठ
16	औरंगाबाद	औरंगाबाद, वैजापूर, लासुर स्टेशन, पैठण, कन्नड, सिल्लोड, गंगापूर, सोयगाव, फुलंब्री, खुलताबाद
17	जालना	जालना, अंबड (वडीगोद्री), भोकरदन, मंठा, परतूर, आष्टी, घनसावंगी

MISCELLANEOUS

TABLE No. 28.1

REGULATED MARKETS

As on 30th September 2008

District	Names of regulated markets
(2)	(3)
Brihan Mumbai ..	Mumbai
Thane ..	Murbad, Shahapur, Bhiwandi, Palghar, Kalyan, Vasai, Ulhasnagar, Dahanu
Raigad ..	Karjat, Panvel, Pen, Roha, Khalapur, Mahad, Alibag, Mangaon, Murud
Ratnagiri ..	Ratnagiri (Nachane)
Sindhudurg ..	Sindhudurg
Nashik ..	Ghoti-Bk, Lasalgaon, Malegaon, Nandgaon, Sinnar, Satana, Yevla, Nashik, Kalwan, Chandwad, Manmad, Dindori, Pimpalgaonbasvant, Surgana, Dewala
Dhule ..	Dhule, Dondaicha, Shirpur, Sakri
Nandurbar ..	Nandurbar, Nawapur, Shahada, Taloda, Akkalkuwa, Dhadgaon
Jalgaon ..	Jamner, Dharangaon, Amalner, Jalgaon, Parola, Chalisgaon, Chopda, Bodwad, Pachora, Raver, Bhusawal, Yawal
Ahmadnagar ..	Ahmednagar, Kopergaon, Shrirampur, Rahuri, Sagnamner, Shevgaon, Patherdi, Jamkhed, Shrigonda, Nevasa, Parner, Karjat, Akole, Rahata
Pune ..	Baramati, Khed, Nira, Bhore, Pune, Shirur, Indapur, Junnar, Daund, Manchar, Talegaon-Dabhade, Mulashi
Satara ..	Koregaon, Karad, Phaltan, Satara, Vaduj, Patan, Lonand, Dahiwadi, Wai, Jawali
Sangli ..	Sangli, Tasgaon, Islampur, Vita, Atpadi, Palus
Solapur ..	Solapur, Mohol, Karmala, Kurduwadi, Akkalkot, Barshi, Akluj, Pandharpur, Mangalvedha, Sangola, Dhudhani
Kolhapur ..	Kolhapur, Gadhinglaj, Jaysingpur, Vadgaonpeth
Aurangabad ..	Aurangabad, Vaijapur, Lasur Station, Paithan, Kannad, Sillod, Gangapur, Soyegaon, Phulambri, Khultabad
Jalana ..	Jalna, Ambad (Vadigodri), Bhokardan, Mantha, Partur, Asti, Dhansawangi

अनुक्रमांक

Serial No.	जिल्हा	नियंत्रित बाजारपेठांची नावे
(1)	(2)	(3)
18	परभणी	परभणी, मानवत, सेलू, गंगाखेड, पूर्णा, जिंतूर, पाथरी, ताडकळस, पालम, सोनपेठ
19	हिंगोली	हिंगोली, आखाडा-बाळापूर, बसमत, कळमनुरी, सेनगांव, जवळाबाजार
20	बीड	बीड, अंबेजोगाई, किल्लेधारूर, गोवराई, माजलगाव, परळी वैजनाथ, कडा, पाटोदा, केज, वडवणी
21	नांदेड	नांदेड, मुदखेड, उमरी, धर्माबाद, भोकर, किनवट, हदगाव, लोहा, देगलूर, मुखेड, कुंडलवाडी, नायगाव, कंधार, हिमायतनगर, हनेगाव, कुंटूर, माहूर, इस्लापूर, बिलोली
22	उस्मानाबाद	कळंब, उस्मानाबाद, मुरुम, परांडा, भूम, तुळजापूर, उमरगा, लोहारा, वाशी
23	लातूर	लातूर, उदगीर, निलंगा, अहमदपूर, औसा, चाकूर, औरादशहाजनी, रेणापूर, शिरूर-अनंतपाळ, जळकोट
24	बुलढाणा	मलकापूर, नांदुरा, शेगाव, खामगाव, जळगाव-जामोद, देऊळगाव राजा, बुलढाणा, चिखली, मेहकर, लोणार, संग्रामपूर, मोताळा, सिंदखेडराजा
25	अकोला	अकोला, अकोट, तेल्हारा, मूर्तिजापूर, बाळापूर, पातूर, बार्शी-टाकळी
26	वाशिम	कारंजा, मालेगाव, मंगरुळपीर, मनोरा, रिसोड, वाशिम
27	अमरावती	अमरावती, धामणगाव रेल्वे, दर्यापूर, अंजनगाव-सुर्जी, अचलपूर, वरुड, मोर्शी, धारणी, चांदूर बाजार, चांदूर रेल्वे, तिवसा, नांदगांव खंडेश्वर
28	यवतमाळ	यवतमाळ, घाटंजी, पांढरकवडा, दारव्हा, वणी, दिग्रस, बोरीअरव, उमरखेड, पुसद, राळेगाव, महागाव, मारेगाव, नेरपरसोपंत, कळंब, बाभुळगाव, आर्णी, झरीझामणी
29	वर्धा	वर्धा, सिंदी, पुलगाव, आर्वी, हिंगणघाट, आष्टी, समुद्रपूर
30	नागपूर	काटोल, भिवापूर, नरखेड, सावनेर, रामटेक, उमरेड, कळमेश्वर, नागपूर, मांढळ, पारशिवनी, कामठी, हिंगणा
31	भंडारा	भंडारा, लाखनी, पवनी, तुमसर, लाखंदूर
32	गोंदिया	गोंदिया, तिरोडा, आमगाव, अर्जुनी-मोरगांव, गोरेगांव
33	चंद्रपूर	चंद्रपूर, वरोरा, मूल, ब्रह्मपुरी, सिंदेवाही, नागभिड, राजुरा, चिमूर, गोंडपिपरी, भद्रावती, सावली, कोरपना
34	गडचिरोली	गडचिरोली, आरमोरी, अहेरी, चामोर्शी

आधार - महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळ, पुणे

TABLE No. 28.1.—*contd.*

District	Names of regulated markets
(2)	(3)
Parabhani	.. Parbhani, Manwat, Selu, Gangakhed, Purna, Jintur, Pathri, Tadkalas, Palam, Sonpeth
Hingoli	.. Hingoli, Akhada-Balapur, Basmath, Kalamnuri, Sengaon, Javla-market
Beed	.. Beed, Ambejogai, Kille Dharur, Georai, Manjalegaon, Parli-Vajinath, Kada, Patoda, Kej, Vadvani
Nanded	.. Nanded, Mudkhed, Umuri, Dharmabad, Bhokar, Kinwat, Hadgaon, Loha, Deglur, Mukhed, Kundalvadi, Naigaon, Kandhar, Himayatanager, Hanegaon, Kuntur, Mahoor, Islapur, Biloli
Osmanabad	.. Kalamb, Osmanabad, Murum, Paranda, Bhoom, Tuljapur, Umerga, Lohara, Vashi
Latur	.. Latur, Udgir, Nilanga, Ahmedpur, AUSA, Chakur, Auradshahajani, Renapur, Shirur, Anantpal, Jalkote
Buldhana	.. Malkapur, Nandura, Shegaon, Khamgaon, Jalgaon-Jamod, Deulgaon-Raja, Buldhana, Chikhli, Mehkar, Lonar, Sangrampur, Mutala, Sindakhedraja
Akola	.. Akola, Akot, Telhara, Murtijapur, Balapur, Patur, Barshi-Takli
Washim	.. Karanja, Malegaon, Mangrulpir, Manora, Risod, Washim
Amravati	.. Amravati, Dhamangaon Railway, Daryapur, Anjangaon-Surji, Achalpur, Warud, Morshi, Dharani, Chandur Bazar, Chandur Railway, Tiwsa, Nandgaon,
Yavatmal	.. Yavatmal, Ghatanji, Pandharkaoda, Darwha, Wani, Digras, BoriArab, Umalkhed, Pusad, Relegon, Mangaon, Maregaon, Nerparsopant, Kalamb, Babhulgaon, Arni, Jharijamni
Wardha	.. Wardha, Sindi, Pulgaon, Arvi, Hinganghat, Asti, Samudrapur
Nagpur	.. Katol, Bhivapur, Narkhed, Saoner, Ramtek, Umred, Kalmeshwar, Nagpur, Mandhal, Parshivani, Kamthi, Hingana
Bhandara	.. Bhandara, Lakhani, Pavani, Tumsar, Lakhandur
Gondia	.. Gondia, Tirora, Amgaon, Arjuni-Morgaon, Goregaon
Chandrapur	.. Chandrapur, Warora, Mul, Brahmapuri, Sindewahi, Nagbhid, Rajura, Chimur, Gondpipri, Bhadravati, Savli, Korpana
Gadchiroli	.. Gadchiroli, Armori, Aheri, Chamorshi

Source— Maharashtra State Agriculture Marketing Board, Pune

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.2

महाराष्ट्रातील विम्याची माहिती /INSURANCE IN MAHARASHTRA

बाब (1)	परिमाण (2)	2006-07 (3)	2007-08 (4)	Unit (2)	Item (1)
1) आयुर्विमा					<i>Life Insurance</i>
पॉलिसी	संख्या	41,08,629	46,07,106	Number	Policies
विम्याची रक्कम रुपयांत	कोटी	41,672.62	45,705.50	Rs. in crore	Sum Assured
2) साधारण विमा					<i>General Insurance</i>
भारतीय साधारण विमा मंडळ व तिच्या संलग्न कंपन्यांनी महाराष्ट्रात उत्तरविलेल्या विम्यांचा प्रत्यक्ष प्रिमियम	कोटी रुपयात	N.A.	N.A.	Rs. in crore	Gross direct premium written in Maharashtra by General Insurance Corp- oration of India and its subsi- diary companies

N.A.--उपलब्ध नाही/Not Available

आधार— १) भारतीय आयुर्विमा महामंडळ

Source— 1) Life Insurance Corporation of India

२) भारतीय साधारण विमा महामंडळ

2) General Insurance Corporation of India

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.3

पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची संख्या २००७-०८

NUMBER OF HOTELS APPROVED BY THE TOURISM DEPARTMENT 2007-08

(संख्या/Number)

अनु क्र. Sr.No.	पंचतारांकित टिकाण (डिलक्स) Star	पंच तारांकित 5 Star	चार तारांकित 4 Star	तीन तारांकित 3 Star	दोन तारांकित 2 Star	एक तारांकित 1 Star	Place	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)	
1	मुंबई	16	8	14	30	29	2	Mumbai
2	नवी मुंबई	..	..	..	5	2	1	Navi Mumbai
3	रत्नागिरी	..	..	1	..	1	1	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	..	..	..	1	..	1	Sindhudurg
5	पुणे	3	4	5	11	7	1	Pune
6	लोणावळा	1	1	..	2	..	..	Lonavala
7	औरंगाबाद	..	3	..	1	3	2	Aurangabad
8	नागपूर	..	1	..	2	..	..	Nagpur
9	अहमदनगर	..	1	1	2	..	2	Ahmadnagar
10	शिर्डी	..	1	..	..	..	..	Shirdi
11	सोलापूर	..	..	..	2	1	1	Solapur
12	कोल्हापूर	..	..	..	6	5	1	Kolhapur
13	माथेरान	..	..	..	2	2	..	Matheran
14	नाशिक	..	1	..	2	3	2	Nashik
15	ठाणे	..	..	..	4	3	..	Thane
	एकूण	20	20	21	70	56	14	Total

आधार — भारत पर्यटक सांख्यिकी ,भारत सरकार,नवी दिल्ली

Source— India Tourism Statistics, Government of India, New Delhi

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.4

हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक

FOREIGN TOURISTS DISEMBARKING AT MUMBAI BY AIR

अनुक्रमांक		परदेशी पर्यटकांची संख्या		
Serial	नागरिकत्वाचा	No. of foreign tourists		Country of
No	देश	2007	2008	Nationality
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	उत्तर अमेरिका	2,89,088	2,83,892	North America
2	दक्षिण व मध्य अमेरिका	12,653	13,162	South & Central America
	एकूण अमेरिका खंड	3,01,741	2,97,054	Total America
3	पश्चिम युरोप	4,68,731	4,23,333	Western Europe
4	पूर्व युरोप	24,595	26,614	Eastern Europe
	एकूण युरोप खंड	4,93,326	4,49,947	Total Europe
	एकूण आफ्रिका खंड	1,02,523	81,332	Total Africa
5	पश्चिम आशिया	89,264	88,585	West Asia
6	दक्षिण आशिया	45,192	37,948	South Asia
7	दक्षिण पूर्व आशिया	51,287	48,977	South-East Asia
8	पूर्व आशिया	68,647	63,069	East Asia
	एकूण आशिया खंड	2,54,390	2,38,579	Total Asia
	एकूण ऑस्ट्रेलिया खंड	49,952	56,452	Total Australia
9	राष्ट्रीयता नसलेले	3542	7,116	Stateless
10	इतर	5,261	213	Other
	एकूण	10,58,260	11,30,693	Grand Total

टीप - वरील आकडे हवाईमार्गे मुंबईस उतरणा-या परदेशी पर्यटकांच्या टक्केवारीवर आधारित असल्याने
 Note बेरजा जुळतीलच असे नाही. / Totals may not add-up as the figures are derived

from the percentage of Foreign Tourists Disembarking at Mumbai by Air.

आधार - भारत पर्यटक सांख्यिकी, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source —India Tourism Statistics, Government of India, New Delhi

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.5

कच्च्या (क्रूड) तेलाचे उत्पादन / PRODUCTION OF CRUDE OIL

('००० टनांत/Tonnes)

वर्ष/ Year	मुंबई हाय किनारा/ Off shore Mumbai High			
(1)	(2)			
1977-78	...	...	...	2,074
1980-81	...	...	...	4,985
1984-85	...	...	...	20,136
1990-91	...	...	...	21,191
1994-95	...	...	...	20,226
1999-00	...	...	...	16,727
2000-01	...	...	...	16,629
2001-02	...	...	...	16,073
2002-03	...	...	...	17,560
2003-04	...	...	...	17,677
2004-05	...	...	...	18,164
2005-06	...	...	...	16,309
2006-07	...	...	...	17,993
2007-08 *	...	...	...	18,020

* अस्थायी /Provisional

आधार— अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source— Economics and Statistics Division Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.6

नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर

RESERVES, GROSS PRODUCTION AND UTILISATION OF NATURAL GAS

वर्ष/Year	मुंबई हाय किनारा/Off shore Mumbai High		
	साठे (अब्ज घन मीटर) Reserves (Bn. Cubic Metres) (1)	एकूण उत्पादन (दशलक्ष घनमीटर) Gross production (Million Cu. Metres) (2)	वापर (दशलक्ष घनमीटर) Utilisation (Million Cu. Metres) (3)
1980-81	...	329	673
1985-86	...	378	5,180
1990-91	...	483	14,082
1995-96	...	377	16,579
1999-00	...	368	17,775
2000-01	...	461	18,465
2001-02	...	461	18,426
2002-03	...	435	18,373
2003-04	...	526	17,806
2004-05	...	302	17,313
2005-06	...	278	16,823
2006-07	...	272	16,567
2007-08 *	...	291	16,457

* अस्थायी /Provisional

आधार —अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source —Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.7

द्रवीकृत पेट्रोलियम वायूचे घरगुती ग्राहक / LPG DOMESTIC CUSTOMERS

(हजारात/In thousand)

अनु		ग्राहकांची संख्या			Name of company
क्रमांक	कंपनीचे नाव	No. of Customers			
Serial		1st April	1st April	1st April	
No.		2006	2007	2008	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1.	भारतीय तेल महामंडळ मर्यादित	1,260	1,402	1,519	Indian Oil Corporation Limited
2.	हिंदुस्तान पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	5,124	5,346	5,644	Hindustan Petroleum Corporation Limited
3.	भारत पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	5,367	5,667	6,008	Bharat Petroleum Corporation Limited
4.	आईबीपी कंपनी लि.	21	*	*	IBP Co. Ltd.
एकूण		11,772	12,415	13,171	Total

* Merged with IOC.

आधार — अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली
 Source— Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi

29. निवडक निर्देशकांचा कल

तक्ता क्रमांक/
शेती/

(क्षेत्राचे आकडे हजार हेक्टर व उत्पादनाचे आकडे हजार मे. टनात आहेत/

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	1960-61 (3)	1970-71 (4)	1980-81 (5)	1990-91 (6)	
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गावपत्रकानुसार)	30,758	30,766	30,758	30,758	
2	निव्वळ पेरणी क्षेत्र	17,878	17,668	18,299	18,565	
3	पिकांखालील स्थूल क्षेत्र	18,823	18,737	19,642	21,859	
4	स्थूल सिंचित क्षेत्र	1,220	1,570	2,415	3,319	
5	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन					
	(अ) तांदूळ	..				
	(१) क्षेत्र	..	1,300	1,352	1,459	1,597
	(२) उत्पादन	..	1,369	1,662	2,315	2,345
	(ब) गहू	..				
	(१) क्षेत्र	..	907	812	1,063	867
	(२) उत्पादन	..	401	440	886	909
	(क) ज्वारी	..				
	(१) क्षेत्र	..	6,284	5,703	6,469	6,300
	(२) उत्पादन	..	4,224	1,557	4,409	5,929
	(ड) बाजरी	..				
	(१) क्षेत्र	..	1,635	2,039	1,534	1,940
	(२) उत्पादन	..	489	824	697	1,115

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.1

AGRICULTURE

Area in thousand hectares and production in thousand M. tonnes)

2000-01	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08 *	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
30,758	30,758	30,758	30,758	30,758	Total geographical area (according to village papers)
17,636	17,490	17,473	17,478	17,473	Net area sown
22,255	22,368	22,556	22,557	22,655	Gross cropped area
3,647	3,665	3,810	3,958	4,037	Gross irrigated area
Area and production of principal crops—					
<i>(a) Rice—</i>					
1,512	1,509	1,515	1,529	1,535	<i>(i) Area</i>
1,930	2,147	2,694	2,569	2,913	<i>(ii) Production</i>
<i>(b) Wheat—</i>					
754	756	933	1231	1,253	<i>(i) Area</i>
948	1,016	1,300	1,871	2,371	<i>(ii) Production</i>
<i>(c) Jowar—</i>					
5,094	4,756	4,740	4,618	4,147	<i>(i) Area</i>
3,988	3,623	3,713	3,782	4,003	<i>(ii) Production</i>
<i>(d) Bajri—</i>					
1,800	1,529	1,434	1,452	1,283	<i>(i) Area</i>
1,087	1,126	932	1,059	1,127	<i>(ii) Production</i>

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	
मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्याचे उत्पादन - पुढे चालू						
(ई) सर्व तृणधान्ये						
(इतर तृणधान्ये धरून)						
(१)	क्षेत्र	..	10,606	10,320	10,976	11,136
(२)	उत्पादन	..	6,755	4,737	8,647	10,740
(फ) सर्व कडधान्ये						
(१)	क्षेत्र	..	2,349	2,566	2,715	8,257
(२)	उत्पादन	..	989	677	825	1,441
(ग) ऊस						
(१)	क्षेत्र	..	155	204	319	536
(२)	उत्पादन (कांड्यांत)	..	10,404	14,433	23,706	38,154
(प) कापूस						
(१)	क्षेत्र	..	2,500	2,750	2,550	2,721
(२)	उत्पादन(रूई)	..	288	82	208	319
(छ) भुईमूग						
(१)	क्षेत्र	..	1,083	904	695	864
(२)	उत्पादन	..	800	586	451	979
(ज) तंबाखू						
(१)	क्षेत्र	..	25	12	12	8
(२)	उत्पादन	..	12	5	8	8
शेती उत्पादनाचे निर्देशांक						
(पाया:त्रैवार्षिक सरासरी १९७९-८२=१००)						
(१)	अन्नधान्ये	..	N.A.	N.A.	N.A.	120.4
(२)	अन्नधान्येतर	..	N.A.	N.A.	N.A.	154.5
(३)	सर्व पिके	..	N.A.	N.A.	N.A.	136.5

TABLE No. 29.1 —*contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
					Area and Production of Principal Crops— <i>Contd.</i>
					(e) All cereals (including other cereals)
9,824	9,210	9,303	9,616	9,150	(i) Area
8,367	8,862	9,777	10,589	12,460	(ii) Production
					(f) All pulses—
3,436	3,432	3,432	3,828	4,057	(i) Area
1,955	1,992	2,005	2,304	3,024	(ii) Production
					(g) Sugarcane—
526	327	501	849	1,093	(i) Area (Harvested)
26,982	23,914	38,814	66,277	88,437	(ii) Production
					(h) Cotton—
2,762	2,840	2,875	3,107	3,195	(i) Area
308	2,939	3,160	4,618	7,015	(ii) Production (lint)
					(i) Groundnut—
390	416	442	448	404	(i) Area
453	459	440	399	472	(ii) Production
					(j) Tobacco—
6	6	6	6	6	(i) Area
7	7	6	7	7	(ii) Production
					Index numbers of agricultural production (Base: Triennial Average 1979-82=100)
109.9	110.2	125.3	139.3	170.1	(i) Foodgrains
115.7	111.8	146.7	222.7	305.1	(ii) Non-foodgrains
112.7	111.0	135.4	178.7	234.0	(iii) All commodities

* अस्थायी/Provisional

N.A.—उपलब्ध नाही/Not Available

29. निवडक निर्देशकांचा कल/
तक्ता क्रमांक/
पशुधन व कुक्कुट/

अनुक्रमांक		1961	1966	1972	1978	1982
Serial No.	प्रकार					
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	गाई-बैल					
	तीन वर्षावरील बैल ..	6,490	6,550	6,206	6,329	6,687
	तीन वर्षावरील गाई ..	4,644	4,534	4,587	4,781	5,247
	वासरे ..	4,194	3,645	3,912	4,108	4,228
	एकूण - गाई-बैल ..	15,328	14,729	14,705	15,218	16,162
2	म्हशी- रेडे					
	तीन वर्षावरील रेडे ..	353	340	308	325	351
	तीन वर्षावरील म्हशी ..	1,639	1,135	1,871	2,148	2,307
	रेडके ..	1,095	967	1,122	1,425	1,313
	एकूण - म्हशी-रेडे ..	3,087	3,042	3,301	3,899	3,972
3	मेंढरे	2,093	2,205	2,128	2,636	2,671
4	शेळया	5,181	5,121	5,911	7,563	7,705
5	घोडे, शिंगरे	105	101	58	48	49
6	इतर जनावरे	360	352	317	326	340
	एकूण - जनावरे ..	26,048	25,449	26,361	29,642	30,919
7	कोंबडया, बदके वगैरे	10,577	9,902	12,217	18,751	19,844

* अस्थायी /Provisional

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.2

LIVESTOCK AND POULTRY

(हजारत/In thousand)

1987	1992	1997	2003	2007*	Category
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
Cattle--					
6,690	6,955	6,989	6,522	6,398	Males over 3 years
5,739	5,847	5,886	5,324	5,340	Females over 3 years
4,555	4,639	5,196	4,891	4,522	Young stock
16,983	17,441	18,071	16,737	16,260	Total Cattle
Buffaloes--					
356	337	315	316	290	Males over 3 years
2,816	3,224	3,609	3,548	3,725	Females over years
1,583	1,887	2,149	2,220	2,288	Young stock
4,755	5,447	6,073	6,084	6,303	Total buffaloes
2,873	3,074	3,368	3,175	3,258	Sheep
9,195	9,941	11,434	10,449	10,981	Goats
43	40	42	123	42	Horses and ponies
447	449	650	515	385	Other livestock
34,255	36,393	39,638	37,084	37,229	Total livestock
24,839	32,187	35,392	34,596	23,152	Poultry

29. निवडक निर्देशकांचा कल/

तक्ता क्रमांक/

उद्योग आणि खाणकाम/

अनुक्रमांक		1960	1970	1980	1990	2000
Serial No.	बाब	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	चालू कारखान्यांची संख्या	8,010	9,803	15,170	23,410	29,562
2	कामगारांची दैनिक सरासरी उपस्थिती (हजारात)	746	952	1,177	1,163	1,231
3 औद्योगिक उत्पादन -						
(१)	कापूस सूत (दशलक्ष कि.ग्रॅम)	242	227	249	238	N.A.
(२)	सुती कापड (लाख मीटर)	16,747	14,411	12,603	8,552	N.A.
4 खनिज उत्पादन -						
(१)	कोळसा (हजार मे. टन)	788	1,771	5,300	16,030	27,698
(२)	कच्चे मॅंगनीज (हजार मे. टन)	187	216	223	262	353

तक्ता क्रमांक/

वीज/

अनुक्रमांक		1960-61	1970-71	1980-81	1990-91
Serial No.	बाब	(3)	(4)	(5)	(6)
1	स्थापित क्षमता (हजार किलोवॉट)	759	2,119	4,298	8,876
2	विजेची निर्मिती (दशलक्ष किलोवॉट तास)	3,268	9,134	18,751	37,311
3 विजेचा वापर (दशलक्ष किलोवॉट तास)					
(अ)	एकूण	2,720	7,650	14,034	30,775
(ब)	उद्योगांकरिता	1,853	5,312	8,130	14,706
4	महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाकडून विद्युतीकरण केलेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या (प्रत्येक वर्षाअखेरची)	853	20,112	27,914	39,413

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.3

INDUSTRY AND MINING

2002	2004	2005	2006	2007	Item
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
28,707	29,256	30,385	30,684	30,831	Number of working factories
1,182	1,193	1,258	1,281	1,376	Average daily number of workers (In thousand)
					Industrial production—
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	(i) Cotton yarn (Million kg.)
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	(ii) Cotton cloth (Lakh mt.)
					Mineral production—
30,830	32,912	34,529	36,119	32,548	(i) Coal (Thousand tonnes)
395	453	561	512	544	(ii) Manganese Ore (Th.tonne)

TABLE No. 29.4

ELECTRICITY

2000-01	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
12,959	12,909	15,105	15,453	16,614	Installed capacity (Thousand kw.)
62,317	68,507	68,865	73,129	79,721	Electricity generated (Million kwh.)
					Consumption (Million kwh.)
47,289	55,684	59,287	62,085	69,838	(a) Total
18,363	22,515	25,692	26,535	30,323	(b) Industrial
40,703	36,011	36,011	36,415	36,635	Towns and villages electrified by M.S. Electricity Board (as at the end of each year)

29. निवडक निर्देशकांचा कल/

तक्ता क्रमांक/

सहकार/

अनुक्रमांक					
Serial	बाब	1960-61	1970-71	1980-81	1990-91
No.					
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	सहकारी संस्थांची संख्या	.. 31,565	42,603	60,747	1,04,620
2	त्यामधील सभासदांची संख्या (हजारात)	.. 4,191	8,581	14,783	26,903
3	खेळते भांडवल (कोटी रुपये)	291	1,490	5,210	2,4283
4	प्राथमिक कृषि पत संस्थांनी व बहुउद्देशीय संस्थांनी दिलेले कर्ज (कोटी रुपये)	.. 43	133	250	800

टीप - वरील आकडे सर्व प्रकारच्या सहकारी संस्थांचे मिळून आहेत (त्यात सुपरवायझिंग युनियन, विभागीय व जिल्हा बोर्ड, विमा कंपनी इत्यादी संस्थांचा अंतर्भाव आहे)

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.5

CO-OPERATION

2000-01	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1,58,016	1,84,390	1,92,797	2,00,740	2,05,753	Co-operative Societies(No)
43,022	45,822	46,232	47,566	48,428	Members (In thousand)
1,34,440	1,80,284	2,00,264	2,02,206	2,10,530	Working capital (Crore Rs.)
3,734	4,862	5,417	5,788	5,828	Advances by primary agricultural credit and multipurpose societies (Crore Rs.)

Note - The above figures relate to all types of Co-operative societies (including super vising unions, divisional and district boards and insurance societies, etc.)

29. निवडक निर्देशकांचा कल/

तक्ता क्रमांक/

परिवहन आणि दळणवळण/

अनुक्रमांक

Serial

No.	बाब	1960	1970	1980	1990	2001
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	प्रत्येक वर्षाच्या ३१ मार्च रोजी असलेली रस्त्यांची लांबी (कि.मी.)	37,757	62,703	1,38,613	1,72,859	2,16,946
2	वापरात असलेली वाहने (प्रत्येक वर्षाच्या एक जानेवारी रोजीची)					
(अ)	मोटारी	45,328	1,08,679	2,13,700	4,04,240	9,01,278
(ब)	सर्व प्रकारची वाहने	89,127	2,57,539	7,25,352	24,30,615	66,07,054

तक्ता क्रमांक/

शिक्षण/

बाब	1960-61	1970-71	1980-81	1990-91
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
प्राथमिक शिक्षण -	..			
(पूर्व-प्राथमिक व्यतिरिक्त)	..			
(१) संस्था (संख्या)	.. 34,594	45,143	51,045	57,744
(२) विद्यार्थी (हजारात)	.. 4,178	6,229	8,392	10,424
(३) शिक्षक (हजारात)	.. 113	185	222	268
माध्यमिक शिक्षण -	..			
(१) संस्था (संख्या)	.. 2,468	5,339	6,119	9,992
(२) विद्यार्थी (हजारात)	.. 858	1,936	3,309	5,794
(३) शिक्षक (हजारात)	.. 35	77	114	182

E - अंदाजित / Estimated

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.6

TRANSPORT AND COMMUNICATION

2005 (8)	2006 (9)	2007 (10)	2008 (11)	Item (2)
2,29,302	2,31,430	2,33,664	2,35,595	Length of roads as on 31st March of each year (kilometers)
				Motor vehicles in operation (as on 1st January of each year)
12,97,632	17,48,557	15,91,492	17,73,231	(a) Motor cars
96,56,303	1,10,27,651	1,18,44,037	1,30,19,857	(b) All types of vehicles

TABLE No. 29.7

EDUCATION

2000-01 (6)	2004-05(E) (7)	2005-06(E) (8)	2006-07(E) (9)	2007-08(E) (10)	Item (2)
					Primary education— (Excluding pre-primary)
65,960	67,964	68,644	69,330	69,330	(1) Institutions (No.)
11,857	11,747	11,806	11,688	11,571	(2) Students (In thousand)
313	330	338	340	341	(3) Teachers (In thousand)
					Secondary education—
15,389	18,717	19,480	20,339	20,339	(1) Institutions (No.)
9,267	10,499	10,893	11,063	11,236	(2) Students (In thousand)
255	278	285	291	298	(3) Teachers (In thousand)

29. निवडक निर्देशकांचा कल/TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.8

अखिल भारतीय घाऊक किंमतींचे निर्देशांक (नवी मालिका)

ALL-INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year		प्राथमिक वस्तू Primary articles	इंधन, शक्ति दिवाबत्ती व वंगण Fuel, power, light and lubricants	वस्तु निर्माण उत्पादने Manufactured products	सर्व वस्तू All Commo- dities
(1)	(2)		(3)	(4)	(5)	(6)
		भार/Weight @ —	(32.295)	(10.663)	(57.042)	(100.000)
1	1982-83	...	106.7	106.5	103.5	104.9
2	1985-86	...	125.7	129.8	124.5	125.4
3	1991-92	...	218.3	199.0	203.4	207.8
4	1993-94	...	250.9	262.4	243.2	247.8
		भार /Weight *—	(22.025)	(14.226)	(63.749)	(100.000)
5	1994-95	...	115.8	108.9	112.3	112.6
6	1995-96	...	125.3	114.5	121.9	121.6
7	1999-00	...	158.0	162.0	137.2	145.3
8	2000-01	...	162.5	208.1	141.7	155.7
9	2001-02	...	168.4	226.7	144.3	161.3
10	2003-04	...	181.5	254.5	156.4	175.9
11	2004-05	...	187.9	280.2	166.3	187.3
12	2005-06	...	193.6	306.8	171.4	195.6
13	2006-07	...	208.7	323.9	179.0	206.2
14	2007-08	...	224.7	327.0	187.9	215.8

@ आधारभूत वर्ष/Base year : 1981-82=100)

* आधारभूत वर्ष/Base year : 1993-94=100

आधार — आर्थिक सल्लागार, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source — Office of the Economic Advisor, Ministry of Industry, Government of India, New Delhi

---

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.9

---

29. निवडक निर्देशकांचा कल/

तक्ता क्रमांक/

कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (नवीन मालिका)/

अनुक्रमांक	केंद्र	बाब	भार	1971-72	1981-82	1991-92
Serial No.			Weight			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	मुंबई (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	.. अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.00	204 190	508 460	255 234
2	सोलापूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	.. अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.00	214 198	544 499	242 234
3	नागपूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	.. अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	53.08 100.00	210 192	505 469	229 230
4	पुणे (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	.. अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	50.60 100.00	189 176	490 432	251 226
5	नाशिक (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	.. अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	52.9 100.00	... ...	... ...	247 236
6	जळगाव (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	.. अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	55.98 100.00	203 188	530 472	247 228
7	नांदेड (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	.. अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	60.26 100.00	210 198	579 523	238 234
8	औरंगाबाद (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	.. अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	53.65 100.00	201 190	548 496	247 227
9	कोल्हापूर (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	.. अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	55.64 100.00	... ...	... ...	249 230
10	अकोला (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	.. अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	62.30 100.00	... ...	... ...	237 229

@ आधारभूत वर्ष/ Base year : 1982=100

**पायाभूत वर्ष १९८२ मधील निर्देशांक पायाभूत वर्ष १९६०/१९६१ मध्ये रूपांतरित करण्यासाठी वापरावयाचा गुणक.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.9

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS (NEW SERIES)

**जोड़णारा						
2003-04	2004-05	2005-06	2006-07	गुणक Linking factor	Item	Centre
@	@	@	@	(12)	(3)	(2)
(8)	(9)	(10)	(11)			
583	595	622	680	5.44	Food	Mumbai
588	610	613	663	5.12	General Index	(Calendar year 1960=100)
491	509	503	562	5.37	Food	Solapur
509	532	543	601	5.03	General Index	(Calendar year 1960=100)
471	484	496	573	5.24	Food	Nagpur
507	533	559	627	4.99	General Index	(Calendar year 1960=100)
580	588	615	687	4.86	Food	Pune
561	579	592	645	4.53	General Index	(Calendar year 1961=100)
487	499	520	574	...	Food	Nashik
537	563	581	622	...	General Index	(Calendar year 1982=100)
507	525	549	607	5.12	Food	Jalgaon
490	509	530	575	4.78	General Index	(Calendar year 1961=100)
510	545	558	609	5.51	Food	Nanded
508	534	546	590	5.01	General Index	(Calendar year 1961=100)
531	554	565	622	5.63	Food	Aurangabad
542	562	582	629	5.18	General Index	(Calendar year 1961=100)
553	578	585	646	...	Food	Kolhapur
535	561	579	626	...	General Index	(Calendar year 1982=100)
505	519	526	590	...	Food	Akola
507	523	533	585	...	General Index	(Calendar year 1982=100)

Linking factor for converting index number with base 1982 into with base 1960/1961.

२९. निवडक निर्देशकांचा कल/
तक्ता क्रमांक/
राज्य उत्पन्न (सुधारित मालिका)/

अनुक्रमांक		1999-2000	2000-01	2004-05*
Serial No.	बाब			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	चालू किमतीनुसार राज्य उत्पन्न			
(अ)	राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत)	2,17,198	2,19,038	3,33,147
(ब)	राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९९९-२००० = १००)	100.0	100.8	153.4
(क)	दरडोई राज्य उत्पन्न (रुपयांत)	23,011	22,777	32,481
(ड)	दरडोई राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९९९-२००० = १००)	100.0	99.0	141.2
2	स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न (१९९९-२०००)			
(अ)	राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत)	2,17,198	2,10,526	2,70,350
(ब)	राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९९९-२००० = १००)	100.0	96.9	124.5
(क)	दरडोई उत्पन्न (रुपयांत)	23,011	21,892	26,359
(ड)	दरडोई उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९९९-२००० = १००)	100.0	95.1	114.5

टीप —दरडोई उत्पन्नाचे आकडे तयार करताना वर्षमध्य लोकसंख्येचे आकडे वापरण्यात आले आहेत.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.10

STATE INCOME (REVISED SERIES)

2005-06*	2006-07*	2007-08*	Item
(6)	(7)	(8)	(2)
			I Net State Domestic Product at current prices—
3,75,472	4,35,055	5,04,951	(a) State income (Rs. in crore)
172.8	200.3	232.5	(b) Index No.of State income (Base : 1999-2000=100)
36,048	41,144	47,051	(c) <i>Per capita</i> State income (in Rs.)
156.6	178.8	204.5	(d) Index No.of <i>per capita</i> State income (Base : 1999-2000 = 100)
			II Net State Domestic product at constant (1999-2000) prices—
2,98,759	3,275,99	3,57,402	(a) State income (Rs. in crore)
137.6	150.8	164.6	(b) Index No. of State income (Base : 1999-2000=100)
28,683	30,982	33,302	(c) <i>Per capita</i> income (In Rs.)
124.6	134.6	144.7	(d) Index No.of <i>Per capita</i> income (Base : 1999-2000 = 100)

* अस्थायी/Provisional

Note—While calculating *per capita* income mid-year population has been used.

रुपांतर गुणके/CONVERSION FACTORS

1. लांबी/LENGTH

- 1 फूट /Foot = 30.48 सेंटीमीटर (तंतोतंत) /Centimetres(Exact)
- 1 मीटर /Metre = 1.09361 वार/Yard
- 1 वार /Yard = 0.9144 मीटर (तंतोतंत) /Metre(Exact)
- 1 किलोमीटर /Kilometre = 0.62137 मैल /Mile
- 1 मैल /Mile = 1.609344 किलोमीटर (तंतोतंत) /Kilometres (Exact)

2. क्षेत्रफळ/AREA

- 1 चौ. फूट /sq. Foot = 9.2903 चौ. डेसीमीटर /sq. Decimetres
- 1 हेक्टर /Hectare = 2.47105 एकर /Acres
- 1 एकर /Acre = 0.404686 हेक्टर /Hectare
- 1 चौ. किलोमीटर /sq. Kilometre = 0.386101 चौ.मैल /sq. Mile
- 1 चौ. मैल /sq. Mile = 2.58999 चौ. किलोमीटर /sq. Kilometres

3. वजन/WEIGHT

- 1 किलोग्रॅम /Kilogram = 2.20462 पौंड /Pounds = 1.07169 शेर /Seers
- 1 मेट्रिक टन /Metric Tonne = 0.9842 टन/Ton = 26.7923 मण /Maunds
- 1 पौंड / Pound = 0.453592 किलोग्रॅम /Kilogram
- 1 टन /Ton = 1.01605 मेट्रिक टन /Metric Tonnes

4. धारकता/CAPACITY

1 गॅलन (इंपिरियल) / Gallon (Imp.) = 4.54596 लिटर्स /Litres

1 लिटर /Litre= 0.219976 गॅलन (इंपिरियल) /Gallon (Imp.)

1 गॅलन (U.S.) /Gallon (U.S.) = 3.78533 लिटर्स /Litres = 0.83268 गॅलन (इंपिरियल)/Gallon (Imp.)

5. मेट्रिक परिमाणे/METRIC UNITS

लांबी / Length : 1 किलोमीटर /Kilometre = 1,000 मीटर /Metres

1 मीटर/Metre = 1,000 मिलीमीटर / Milimetres

क्षेत्रफळ /Area : 1 चौ.किलोमीटर /sq.Kilometre = 100 हेक्टर / Hectares

1 हेक्टर /Hectare = 10,000 चौ.मीटर /sq. Metres

वजन / Weight : 1 टन /Tonne = 1,000 किलोग्रॅम / Kilograms = 10 क्विंटल / Quintals

1 किलोग्रॅम /Kilogram = 1,000 ग्रॅम / Grams

GOVERNMENT CENTRAL PRESS, MUMBAI
